

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia õppekava

Merlin Nuiamäe

**Ühekordsete ja mitmekordsete Eesti Töötukassas arvel olnud töötute erinevus ja tööle
siirdumine**

Magistritöö

Juhendaja: Ave Roots, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Merlin Nuiamäe, 24.05.2018.

Abstract

The Differences Between Singular and Repeated Unemployment on the Example of Estonian Unemployment Insurance Fund Registries

The aim of this thesis is to ascertain who are the people repeatedly registering as unemployed persons in the course of a few years and what are the career path patterns characteristic to them. More specifically, it was observed which socio economic characteristics impact a person becoming repeatedly registered as unemployed and what are the repeatedly unemployed persons' typical patterns for registered unemployment and periods of working. This included focusing on the benefits, subsidies and services offered by Estonian Unemployment Insurance Fund and analyzing whether these help the recurring unemployed in finding a stable job faster or not. The research was carried out using data from Estonian Unemployment Insurance Fund's (Töötukassa) records regarding registered unemployed persons during 2015-2017.

The main conclusions of the research showed that (1) repeatedly unemployed persons are more likely to be men, (2) younger people, (3) persons who have a higher level of Russian than Estonian (and people who speak Russian and Estonian on the same level), (4) people with a lower levels of education, (5) city dwellers and (6) persons who had a lower occupation before registered unemployment. During the period studied, (7) people living in Harju county (compared to people living in other counties) (8) as well as disabled persons and (9) country dwellers were more likely to be registered as unemployed once.

Additionally, the sequence analysis showed that (10) after repeated unemployment, stable work (in the context of the observed period) is found faster by women, (11) people with more specific skills i.e. those with higher education or secondary vocational education, (12) technicians and mid-level specialists as well as operators and builders of devices and machines. (13) Receiving unemployment insurance benefits and unemployment benefits during the first period of being registered as an unemployed person also increases the probability of belonging to the group that started working earlier after a period of repeated unemployment. Additionally, (14) taking part of trainings and work practices increase the probability of belonging to the group of work finders. It was also found, however, that (15) those who make use of services go back and forth between different statuses before they find work. (16) People attending career counseling are less likely to become employed by the end of the studied period than those who do not attend it.

Compared to men, (17) repeatedly registered unemployed women are less likely to become unregistered for the reason of not attending consultations during the 30 day period. The same

applies to (18) people with general secondary education compared to those with secondary vocational education and higher education. People with (19) primary and lower than primary education as well as (20) disabled persons are more likely to unregister based on their own decision.

Keywords: repeated unemployment, Estonian Unemployment Insurance Fund, sequence analysis

Sisukord

Sissejuhatus	7
1. Kirjanduse ülevaade ja teoreetiline taust.....	10
1.1. Kumulatiivne ebavõrdsus tööturul.....	10
1.2. Kellel on risk töötuks jääda?	11
1.2.1. Sugu.....	13
1.2.2. Vanus.....	15
1.2.3. Keeleoskus	17
1.2.4. Haridus ja oskused	18
1.2.5. Elukoht	19
1.2.6. Ametiala	20
1.2.7. Puuetega inimesed kui riskirühm	21
1.3. Eesti tööturg.....	23
1.4. Eesti Töötukassa panus töötuse vähendamisel	24
1.4.1. Töötukassa analüüs: lühiajaliselt töötavad inimesed.....	25
1.4.2. Hüvitised ja toetused	26
1.5. Tööturuteenused	28
1.5.1. Tööturukoolitus	28
1.5.2. Tööpraktika	29
1.5.3. Karjäärinõustamine	30
1.6. Uuesti tööle saamisega seotud tegurid.....	31
2. Probleemiseade.....	33
3. Metoodika.....	34
3.1. Andmed	34
3.1.1. Andmestiku jaotus arvelolekute korduvuse ja kestuse järgi	36
3.1.2. Andmestiku jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes	38
3.2. Andmeanalüüsi meetodid	40
4. Tulemused	44
4.1. Arvelolekute korduvuse jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes.....	44
4.2. Multinomiaalse logistilise regressiooni tulemused.....	52
4.2.1. Kaks korda töötuna arvel.....	53
4.2.2. Kolm ja enam korda töötuna arvel	54
4.3. Jadade analüüsi tulemused.....	57
4.3.1. Jadade mustrid kahe klasteri põhjal	58

4.3.2. Jadade mustrid nelja klasteri põhjal	61
5. Arutelu ja järeldused	67
5.1. Kes on korduvad töötud?	67
5.1.1. Korduv registreeritud töötus sotsiaal-demograafiliste näitajate lõikes	68
5.2. Kes korduvatest töötutest lõpuks tööle saavad, kes kaovad ära ning kes erinevate staatuste vahel pendeldavad?	73
5.3. Töö tugevused ja nõrkused – kuhu edasi?	80
Kokkuvõte	82
Kasutatud kirjandus	84
Lisad	92

Sissejuhatus

Töötus ja sellega seonduvad probleemid on olnud nii Eesti ühiskonnas kui ka mujal maailmas alati teravaks arutelukohaks. Eriti oluline on rääkida töötusest ning selle potentsiaalsest kumulatiivsest negatiivsest mõjust inimese tööelule vananeva ühiskonna taustal, kus tööiga lükkub üha enam kõrgemale. Uuringust “Eesti tööturg täna ja homme” (SA Kutsekoda 2017) tuli välja, et lähema kaheksa aasta jooksul väheneb tööealine elanikkond 43 000 inimese võrra, mis tähendab, et inimeste tööelu peab pikenema ning vähenema mitteaktiivsete inimeste arv. Ka 2016. aastal käivitunud töövõimereformi üks eesmärkidest oli mitteaktiivsed vähenenud töövõimega inimesed uuesti töömaastikule aidata. Eesti tööturu tulevikuproгноosina nähakse, et kasvamas on tipp- ja keskastme spetsialistide arv ning väheneb selliste ametiala gruppide osatähtsus, kus on nõutav madalam kvalifikatsioon. Tulenevalt ühiskonna kiirete muutuste ja tehnoloogiaajastu eripäradest on paljud inimesed sunnitud ümber kohanema ning nad on paisatud olukorda, kus varasemalt õpitud oskustest ei piisa, mis kõigi teiste põhjuste kõrval võib viia töötuseni. Kuivõrd viimasel ajal on palju kõneldud pikaajalistest töötutest ning mitteaktiivsetest, siis on olulise tähtsusega mõista ka korduva töötuse taga peituvaid põhjuseid ja mehhanisme.

Kuigi korduv töötus on oma olemuselt erinev pikaajalisest töötusest, on neil ka midagi ühist – isegi kui töötu on võimeline peale lühiajalist töötuse perioodi töökoha leidma, võib ta teatud põhjustel töötu staatusesse tagasi kukkuda ning probleemiga ollakse jälle tagasi alguses ehk töötuse probleem püsib. OECD raporti põhjal võib töötus tekitada muutusi hoiakutes töötamise suhtes ning oskuste ja/või mitteametlike kontaktide ammendumise, mis muudab töötul keeruliseks oma eelneva tööga sarnane ametipositsioon leida. Väidetakse, et mitmed töötud võtavad vastu esimesed töökohad, mille nad leiavad, isegi kui see nõuab vähem oskusi ja kogemusi kui nende eelnev positsioon. Taoline allakäik ning edasised üritused taastada oma ametialane staatus võivad pädida mitmete töötuse perioodidega. Lisaks, kui tööandja peab potentsiaalse töötaja eelnevaid töötuse perioode ebasoodsaks tingimuseks tööle kandideerimisel, võib seegi kahandada töötotsija võimalusi ametialasel staatusel üles liikuda. See omakorda võib tähendada, et uuesti tööturule naastes on inimene lõksus ajutiste ja madalat kvalifikatsiooni nõudvate tööde ringis, mis sageli viib uuesti töötuseni. Lisaks sellele on uued töötud alati haavatavamad positsioonis, kui tööandja peab kedagi koondama (OECD 1985: 112 viidatud läbi Andress 1989).

Lisaks eelnevale peitub põhjus, miks korduvaid töötuid uurida nende psühholoogilise heaolu kahanemises. Mitmetest välismaistest uuringutest on tulnud välja, et korduval töötusel on inimeste (psühholoogilisele) heaolule negatiivne mõju (Clark jt, 2001; Luhmann & Eid, 2009; Booker & Sacker, 2012). Näiteks leidsid Clark jt (2001) Saksamaa töötute longituudandmeid analüüsid, et eluga rahulolu on madalam mitte ainult hetkeseisuga töötutel (võrreldes töötavatega), vaid ka nendel, kellel on rohkem eelnevaid töötuse perioode. Ka Suurbritannias uuriti, kas korduvate töötuse perioodide tagajärjel muutuvad inimesed tundlikuks või kohanevad nad oma töötuse staatusega, kui nad on ka varem töötud või majanduslikult mitteaktiivsed olnud (Booker & Sacker, 2012). Ootustekohaselt leiti, et iga järgneva töötuse perioodiga langes inimese psühholoogilise heaolu tase (ibid.). Need inimesed, kes üritavad mitmel korral tööturule taassiseneda, kogevad rohkem raskusi toimetulekuga ning heituvad iga järgmise korraga üha enam (ibid.).

Sarnase tulemuseni jõudsid ka Luhmann ja Eid (2009) Saksamaal – korduv töötus on seotud langustrendiga inimese heaolus. Nende uuringu eesmärgiks oli paremini mõista kohanemisprotsessi ehk näha, kas korduvad mustrid elumuutustes on seotud inimese heaoluga (ibid: 366). Täpsemalt uurisid nad, kuidas muutub eluga rahulolu korduva töötuse tagajärjel. Tulemustest selgus, et need inimesed, kes kogesid töötust ainult ühe korra, omasid kõrgemat keskmist eluga rahulolu skoori kui need, kes jäid korduvalt töötuks. Viimaks tulid artikli autorid huvitavale seisukohale – nimelt võib kausaalne suhe töötuse ja eluga rahulolu vahel olla kahesuunaline. Töötus kahandab eluga rahulolu ning madal eluga rahulolu võib tekitada pikendatud või sagedast töötust (ibid: 374).

Lisaks sellele on leitud, et korduv töötus mõjutab negatiivselt vanemaealiste inimeste tervisele ja materiaalsele toimetulekule, nagu näiteks arvete maksmisele ning toidu ostmisele (Ahn & Song 2017). Seega võib väita, et töötusel ning eriti korduvalt töötusel, on tugev negatiivne mõju inimese psühholoogilisele heaolule ning eluga rahulolule. Kuigi antud uurimistöo puhul ei ole võimalik kaardistada psühholoogilise heaolu seost korduva töötusega, annab see siiski sisendit ning arusaama, miks peaks uurima seda, kes on need inimesed, kes mingil põhjusel ennast korduvalt töötuna arvele võtavad.

Veelgi enam on teema oluline, lisamaks väärtust akadeemilisse kirjandusse, sest Eestis ei ole sellise nurga alt töötusega seotud andmete uurimisele lähenetud. Palju uurimusi leidub nii

pikaajaliste töötute kohta (Venesaar jt 2004)¹ kui ka töötuse trendide ja põhjuste kohta üleüldiselt, kuid korduvate töötute uurimisega ei ole eriti tegeletud ka väljaspool Eestit. Praktiline vajadus korduvate töötute uurimiseks ilmnis töö käigus Eesti Töötukassas, mille analüüsiosakonna liige on käesoleva töö autor. Töötukassa juhtkonna liikmed ning tööotsijate ja tööandjate teenuste osakonnajuhataja ja töövõime hindamise ja töövõimet toetavate teenuste osakonnajuhataja aitasid luua magistritööks sisendit. Nende huviks ja eesmärgiks on kaardistada n-õ pendeldajad, kes sisenevad peale töötuse perioodi küll tööturule, kuid langevad mingi perioodi möödudes uuesti töötuteks. Kuigi töötukassa ei ole senini otseselt korduvate töötute kaardistamisele ning nende nõustamisele keskendunud, on neil selleks selge huvi ja vajadus. Sageli võib juhtuda, et pärast töötuna arvele-tulemist leitakse küll kiiresti töökoht, kuid töötukassal puudub nendega hiljem kontakt ja ülevaade sellest, kui kiiresti ja mis põhjustel nad töösuhte lõpetavad. Probleemkohaks on ka see, kui leitakse töökoht, kuid see ei ole inimese kvalifikatsioonile, soovidele ning võimetele kohane.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on anda ülevaade sellest, mille poolest erinevad need inimesed, kes ennast Eesti Töötukassas korduvalt töötuna arvele võtavad nendest, kes seda teevad fikseeritud perioodi jooksul vaid korra. Teisest küljest võimaldab korduvate töötute uurimine välja selgitada ka hõives püsimise eeldused ning anda sisendit töötukassale selles osas, keda peaks potentsiaalselt ka pärast tööle rakendumist toetama.

¹ Pikaajalist töötust on uurinud näiteks Venesaar jt (2004), kes hindasid Eesti tööjõu-uuringute andmebaasi alusel pikaajalise töötuse olukorda ning selgitasid välja pikaajalise töötuse riskigruppi kuuluvad inimesed. Nad leidsid, et pikaajaline töötus iseloomustab pigem vanemaealisi (50-69-aastased) töötuid, madalama haridustasemega töötuid ning probleemne on ka üle kahe aasta töötä olnud meeste osatähtsus tööjõus (ibid: 4).

1. Kirjanduse ülevaade ja teoreetiline taust

Järgnevalt antakse ülevaade varasematest uuringutest ja teooriatest korduvate töötute teemal (sh sotsiaal-demograafiliste näitajate lõikes) ning osutatakse tähelepanu ka Eesti tööturu olukorrale ning arengutele viimaste aastate jooksul. Lisaks sellele kirjeldatakse Eesti Töötukassa tegevust ning panust korduva töötuse vähendamisel. Viimaks tuuakse välja ka uuesti töölesaamisega seotud tegurid.

1.1. Kumulatiivne ebavõrdsus tööturul

Märkimisväärne sotsiaalmajanduslik ebavõrdsus kaasaegsetes ühiskondades tekitab paratamatult küsimuse – miks see nii kangekaelselt püsib? Gangl'i (2006) sõnul pakuvad kihistumisteooriad probleemile kolme klassikalist vastust. Esiteks toimub põlvkondadevaheline ebavõrdsuse edasikandumine, mille kohaselt kannavad privilegeeritud ühiskonnaliikmed oma järglastele edasi teatud soodsad tingimused ja eeldused, et elus hästi hakkama saada. Teiseks on tööturul erinevate positsioonidega seotud hüvede olemuslik ebavõrdsus, kus juurdepääs privilegeeritumatele positsioonidele tuleneb just sellistest majanduslikest, kultuurilistest ja sotsiaalsetest ressurssidest, mida lapsevanemad oma järeltulijatele edasi pärandavad. Kolmandaks iseloomustab perekonna loomist tugev homogeensus kihtide või klasside sees, suurendades veelgi üksikisiku ebavõrdsust. Viimasel ajal on aga kihistumisteoreetikud lisanud ebavõrdsust tekitavate mehhanismide hulka ka n-ö käivitavate sündmuste (*trigger events*) olulisuse. Need käivitavad sündmused on tüüpiliselt kriitilised ja potentsiaalselt eluteed häirivad sündmused, nagu näiteks sünnitamine, abielulahutus, töö kaotus jms. Elu muutvad sündmused on olulised ka sotsiaalse kihistumise dünaamikate selgitamisel, sest majanduslike ja sotsiaalsete muutuste laiemad protsessid on seotud indiviidi eluteekondadega käivitavate sündmuste ja sotsiaalmajanduslike tagajärgede kaudu, mida need sisaldavad. Eriti ilmne on see töökaotuse puhul. Võttes arvesse ebaproportsionaalset riski töökoht kaotada, millega seisavad silmitsi peamiselt madala kvalifikatsiooniga inimesed ning vähemusrühmad, samuti asjaolu, et töötuse kogemine toob kaasa märkimisväärse riski sotsiaalsel redelil allapoole liikuda, on töötus selge näide sündmusest, millel on oluline ebavõrdsust suurendav mõju (Gangl 2006).

On välja pakutud, et teoreetiliselt võib korduvat töötust selgitada kolme erineva nurga alt. Neoklassikalise tööotsimisteooria (*job search theory*) järgi mõjutab töötushüvitiste ja toetuste saamine inimesi end korduvalt töötuna arvele võtma (vabatahtlik töötus). Kontrastina viitavad duaalse tööturu teooriad segmenteeritud tööturule, kus teisesel tööturul pakutavad töökohad on

ebastabiilsemad ning palk ja võimalused halvemad kui esmasel tööturul (Winter-Ebmer & Zweimüller 1992). Näiteks on leitud, et see osa inimestest, kes leiavad töötuna arvel olles endale tähtajalise lepinguga töökoha, võivad olla korduva töötusele eriti altid (Cottrell & Gaubert 2000). Töökohad esmasel tööturul kuuluvad tavaliselt kõrgelt haritumatele ning inimestele, kellel on ettevõttespetsiifilised oskused. Samas ei ole väga täpselt ära defineeritud millised töökohad ja ametialad kuhu segmenti kuuluvad. Kolmandaks nähakse korduva töötuse taga inimese eelnevat tööajalugu ning kogemusi tööturul. 1992. aastal võrdlesid Winter-Ebmer ja Zweimüller neid kolme teooriat, et välja selgitada, milline neist seletab kõige paremini korduvaks töötuks jäämist. Nad leidsid, et tööotsimisteooria ei prognoosi mitte mingil määral töötuks jäämist, mida nad põhjendasid sellega, et korduvalt töötuna arvele võtmine ei ole tavaliselt vabatahtlik, vaid on põhjustatud koondamistest. Ka tööturu segmentatsioonil ei olnud väga suurt prognoosivat väärtust. Küll aga prognoosis korduvat töötust kõige paremini inimese eelnev tööajalugu ehk inimesed, kellel oli minevikus korduva töötuse perioode, olid suure tõenäosusega ka edaspidi korduvad töötud. Samas rõhutasid nad, et korduvat töötust võivad mõjutada ka muud peidetud faktorid, mis nende andmestikust välja ei tulnud (Winter-Ebmer & Zweimüller 1992).

1.2. Kellel on risk töötuks jääda?

Töötuse, selle põhjuste, esinemissageduse ning sotsiaalmajanduslike tagajärgede mõistmine on sotsiaalteadustes alati kõrgendatud tähelepanu all olnud. Püsiva töötuse probleemi tõttu seisavad ühiskonnad silmitsi õigluse ja ebavõrdsuse küsimustega. Töötuse kogemine paneb nii indiviidide kui ka majapidamiste õlule tõsise koorma: katkestades inimese tööajaloo, riisub töötus majapidamiste hetkese sissetulekuvoo, kuniks uus töö on kindlustatud. Tööotsingute ajal kompenseerivad riigipoolsed hüvitised ainult osaliselt sissetuleku kao, mis tähendab, et töötuse kogemine langetab suure tõenäosusega nii materiaalseid elamisstandardeid kui ka kapitali juurdekasvu pikemas perspektiivis (Gangl 2003). Nagu juba mainitud, võivad lisaks kõigele olla töötusel ka pikaajalised mõjud - isegi kui uus töö on lõpuks leitud, võib see ikkagi kaasa tuua sissetuleku langemise, tööalase ning võimalik, et ka geograafilise mobiilsuse, mis kõik aitavad kaasa osalisele endiste investeeritud oskuste devalveerumisele. On leitud, et individuaalne heterogeensus ning sotsiaal-demograafilised näitajad mõjutavad suuremal määral tõenäosust korduvalt töötuks jääda kui tõenäosust töötu seisundist vabaneda ning töö leida (Kalwij 2004: 229). Ka antud magistritöös on fookus sotsiaal-demograafiliste näitajate ning

korduva töötuse omavaheliste seoste kaardistamisel. Järgnevalt on välja toodud kirjanduse ülevaade töös kasutatavate sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes.

Korduva töötuse kirjeldamisel ning selle põhjuste väljaselgitamisel on seega väga oluline mõista, mida tähendab töötuse kontekstis armistumise efekt (*scarring effect*) ehk teisisõnu ebavõrdsuse kumuleerumine. Armistumine on defineeritud kui pikaajaline töötuse efekt, mille kohaselt on töötusel negatiivne pikaajaline mõju tulevastele võimalustele tööturul. Indiviid, kes on olnud töötut, kogeb tulevikus suurema tõenäosusega negatiivseid tööturu (korduv/pikaajaline töötus, vähem tööpakkumisi, heitumine jne) kogemusi kui indiviid, kes ei ole olnud töötut (Nilsen & Reiso 2011). Lühiajaliselt tähendab töötuse periood langust sissetulekus, kuid on mitmeid uuringuid, mis viitavad sellele, et töötuse periood halvendab tulevikuvõimalusi tööturul (ibid.). Näiteks uurisid Böheim ja Taylor (2000) töötamise perioode ning kestust soo lõikes 1990ndate Inglismaal. Täpsemalt olid tähelepanu all tööd, millele eelnes töötuse periood. Nad leidsid, et nendel töökohtadel, millele eelnes töötuse periood, on lühem püsijäämise tõenäosus kui töödel, millele eelnes vabatahtlik või mitte vabatahtlik töökoha vahetus (ibid: 733). Autorite sõnul viitab see asjaolule, et töötud aktsepteerivad sageli lühiajalisi või madala kvaliteediga töid, mis võivad suhteliselt kiiresti viia töö kaotuseni. Nad rõhutasid, et indiviididel, kes sisenevad uuele töökohale eelneva töötuse taustal, on oluliselt suurem tõenäosus jääda uuesti töötuks kui nendel, kes eelnevalt töötasid (ibid.).

Kuigi armistumise efekti kohta leidub palju kirjandust, siis teatakse vähem selle põhjuste kohta. Võimalikud selgitused on näiteks inimkapitali amortiseerumine (Becker 1993), psühholoogiline heitumine või olukorraga kohanemise efekt (Clark et al. 2001) või tööandjad, kes näevad inimese töötuse taga madalat produktiivsust (Lockwood 1991). Viimasel juhul võib indiviide, kes on olnud töötud, tabada süstemaatiliselt halvemad võimalused tööd leida, isegi kui nad on identsed teiste töötajatega tööandjale nähtavate omaduste osas. Kui tööandjad kalduvad töötust nägema pigem madalama tööjõu kvaliteedi märgina, võib töötajatel olla valikust vähem tööpakkumisi ning neile võidakse pakkuda madalamat palka tööd alustades (Gangl 2006).

1.2.1. Sugu

Ühe Eesti tööturu eripärana võib välja tuua töötuse soolise jaotuse võrreldes teiste Euroopa riikidega. Vaadates registreeritud töötute statistikat aastate lõikes Eestis, siis on selge, et naiste osakaal on registreeritud töötute hulgas suurem kui meeste.² Näiteks on Eesti Töötukassa kodulehel välja toodud, et registreeritud töötuid naisi on vähemalt viimase kolme aasta jooksul olnud iga kvartali lõpu seisuga töötukassas rohkem kui mehi. 2015. aasta esimese kvartali lõpu seisuga oli töötukassas töötuna registreeritud 15 775 naist ning 14 950 meest ning 2017. aasta neljanda kvartali lõpu seisuga 16 172 naist ning 14 889 meest (Eesti Töötukassa kodulehekülg 2018a). Vaadates aga üldist töötuse määra Eestis, on teada, et juba 1990. aasta keskpaigast alates on töötuse määr meeste hulgas olnud püsivalt kõrgem kui naiste hulgas (Eesti Statistikaameti andmebaas 2018). Eesti Statistikaameti andmetel oli 2015. aastal meeste töötuse määr 6,2% ning naiste 6,1%. 2017. aastakeskmise töötuse määr meeste hulgas oli 6,2% ning naiste hulgas 5,3% (Eesti Statistikaameti andmebaas 2018).

Meeste kõrgem töötuse määr võib tähendada, et kuigi registreeritud töötuid naisi on rohkem kui mehi, on tegelikkuses meeste hulgas rohkem töötuid. Teisest küljest viitab see sellele, et naised on aktiivsemad end töötuna arvele registreerima, samas kui mehed võib-olla katsuvad töötusega muudmoodi toime tulla. Lisaks sellele võib registreeritud töötute hulgas olla rohkem naisi seetõttu, et sageli on erinevate põhjuste tõttu naistel rohkem õigusi toetustele ja hüvitistele. Ühest küljest võivad nad olla teadlikumad töötukassa pakutavatest võimalustest. Teisalt vastavad nad suurema tõenäosusega töötuskindlustushüvitise saamiseks vajalikele tingimustele (eelnev töötamise periood võib olla pikem kui meestel, kes suuremal määral ka mustalt töötavad).

Meeste kõrgema töötuse määra ühe põhjusena nähakse Eesti tööturu tugevat segregatsiooni, mille kohaselt on naiste ja meeste tööd väga erineva iseloomuga. Kui 2015. aastal töötasid Statistikaameti (2018) andmetel 22,6% kõikidest hõivatud meestest töötleva tööstuse valdkonnas, 17,3% ehituse, 10,6% veonduse ja laonduse valdkonnas, siis töötas samal aastal 16,1% hõivatud naistest hariduse valdkonnas, 15,5% hulgi- ja jaekaubanduses, 14,8% töötlevas

² Registreeritud töötuse määra all peetakse silmas töötukassas töötuna arvel olevate inimeste osakaalu tööjõust vanuses 16-pensioniiiga. Töötukassa kasutab registreeritud töötuse määra arvutamiseks Statistikaameti poolt avaldatud tööjõu arvu, mis omakorda leitakse Eesti tööjõu-uuringu põhjal, mida viiakse läbi igal kvartalil. Töötuse määra all peetakse aga silmas Statistikaameti avaldatavat protsenti, mis leitakse samuti Eesti tööjõu-uuringu põhjal. Kuna registreeritud töötust ning üldist töötuse määra arvutatakse erinevalt, siis on tavaliselt Statistikaameti poolt avaldatud töötuse määr registreeritud töötuse määrast kõrgem (kõik töötud inimesed ei tule ennast töötukassasse arvele võtma).

tööstuses ning 9,9% tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas. Seega võib järeldada, et rohkem mehi töötab erasektoris, mida iseloomustab sageli küll kõrgemad palgad, kuid suurem ebastabiilsus ning rohkem naisi avalikus sektoris, mida iseloomustab stabiilsus ja tihtilugu ka madalamad palgad. Seda kinnitavad ka Statistikaameti (2018) andmed, mille kohaselt töötas 2015. aastal avalikus sektoris 34,4% hõivatud naistest ning vaid 16,9% hõivatud meestest. Erasektoris aga 83,1% hõivatud meestest ning 65,6% hõivatud naistest.

Seda arvamust, et mehed töötavad ebastabiilsematel töökohtadel kinnitab ka asjaolu, et teadaolevalt makstakse ümbrikupalka just ehituse valdkonnas (Eesti Konjunktuuriinstituut 2016). Siit võib välja kooruda üks põhjusi, miks registreeritud töötuid naisi Eestis rohkem on – mehed töötavad tegelikult mustalt ning ei pea vajalikuks end töötuna arvele võtta. Lisaks sellele on Roots (2012) toonud välja, et ka majandustsükli mõjud avalduvad meestele ja naistele tööturul erinevalt. Ta nendib, et majanduslanguse tingimustes ei suuda mehed kiirelt koonduda täisajaga palgatööle nii nagu majanduse tõusu olukorras. See võib tekitada olukorra, kus majanduslanguse perioodil kaotavad kõige enam kõrgharidusega mehed. Tüüpiliselt makstakse neile majanduse tõusu perioodidel erasektoris kõrget palka, kuid kuna erasektoris ei ole palgatasemed niivõrd reguleeritud kui avalikus sektoris, siis on majanduslanguse ajal kergem palkasid alandada kui avalikus sektoris töötavatel naistel.

Naiste ja meeste olukorra ja võimaluste kohta tööturul on vastakaid uuringuid ja arvamusi. Näiteks leidis Koutentakis (2015: 30) analüüsides kümne arenenud majandusega riigi tööjõu uuringute andmeid, et naistel on meestega võrreldes küll võrdsed võimalused töökoht leida, kuid väiksem tõenäosus tööd hoida. Samas leidsid Layte ja O'Connell (2001), et 1990ndate Iirimaa oli kuueaastase perioodi jooksul meestel võrreldes naistega pea kaks korda suurem tõenäosus olla korduvalt töötu. Muude tegurite hulgas on Tammsaar (2012) Eesti kontekstis uurinud näiteks ka meeste ja naiste isikuomadusi, hindamaks töötuse riskitegureid. Kuigi ta nentis, et tema andmete pealt ei saa teha põhjanevaid järeldusi isikuomaduste ning töötuks jäämise riski vahel, tõi ta välja, et võrreldes naistega väärtustavad töötud mehed enim lõbutsemist ja naudinguid. Lisaks sellele on Tammsaare sõnul olulisemaks Eesti naiste töötust suurendavaks riskiteguriks hariduse kõrval ka kuulumine vähemusrahvuste hulka.

1.2.2. Vanus

Vananeva ühiskonna valguses on oluline pöörata tähelepanu ka töötuse ja tööhõive vanuselisele jaotusele Eestis. Üldiselt kaldub Eestis töötuse vanuseline jaotus selles suunas, et kõige kõrgem on töötuse määr Statistikaameti andmetel noorte seas. Täpsemalt on 2015 – 2017. aastatel 15 – 24-aastaste töötuse määr jäänud 12-13% vahele, 25 – 49-aastaste töötuse määr 5% sisse ning 50 –74-aastaste töötuse määr 5-7% vahele. 2008. aastal alguse saanud majanduskriis mõjutas eriti tugevalt just 15–24-aastaseid. 2010. aastal oli Statistikaameti andmetel selle vanusegrupi töötuse määr koguni 32,9%. Veelgi enam, selleks ajaks kasvas just muust rahvusest inimeste töötuse näitaja rekordilise 43%-ni (Saar & Helemäe 2015). 2015. aastaks olid majanduskriisi tagajärjed lahtumas ning 15–24-aastaste töötuse määr langenud 13,1%-ni ning 2017. aastaks 12,1%-ni (Eesti Statistikaamet 2018).

Praegusel ajal on aga väga palju juttu tulnud ka nendest noortest, kes ei õpi ega tööta (NEET noored). Kasearu ja Trumm kirjutasid 2011. aasta Eesti Tööjõu-uuringu andmete põhjal 2013. aastal ülevaate noortest “kellega keegi ei arvesta ja kes kuskil ei käi”. Nad osundavad, et NEET-noorte esilekerkimine tänapäeva ühiskonnas on seotud ühiskonna moderniseerumisega ning riskiühiskonna laienemisega. Töötuid ja mitteaktiivseid noori iseloomustab eelkõige võõrandumine ja tõrjutus reaalsest sotsiaalsetest tegevustest. Heitumist võib muuhulgas põhjustada ka vale sõpruskonna tekkimine, õpetajate ja kooli mittetoetav suhtumine, keerukus leida erialast tööd, pettumine omandatavas erialas jms. Eesti NEET-noortele on iseloomulik see, et nad on peamiselt töötud, eelneva töökogemusega, suhteliselt kõrge haridus- ja oskustasemega, palju on heitunud ning meeste osakaal on suhteliselt kõrge. Kui nooremas (15–24) vanuserühmas on põhiliselt põhi- või keskkaridusega noori, siis vanemas vanuserühmas (25–29) on palju (rakendusliku) kõrgharidusega noori. Nad rõhutavad, et eriti suur oht on tööturul kõrvalejäämiseks umbes 25-aastaselt noorel, kelle haridustee on lõppenud põhihariduse omandamisega.

Vanemaealiste hakkamasaamist tööturul on samuti Eestis nii mõnelgi korral uuritud. Näiteks viis Poliitikauuringute Keskus Praxis koostöös TNS Emoriga 2015. aastal läbi vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuringu. Uuringust selgus, et Eesti vanemaealist rahvastikku iseloomustab kõrge tööalane aktiivsus, kuid aktiivsuse murrang toimub hinnanguliselt 60. eluaasta ümbruses. Aktiivsuse vähenemist soodustab eelkõige töövõime vähenemine ning vanaduspensionile minek. Lisaks leidsid nad, et üle pooltest uuringus osalenud vanemaealistest ei hinda väga kõrgelt enda võimalusi töö kaotades uut tasustatud tööd leida. Samuti tõid nad

välja mitteaktiivsete vanemaealiste inimeste mittetöötamise põhjused. Ilmnes, et peamiselt jäädi tööturul kõrvale terviseprobleemide, vigastuste või puude tõttu (58%), sobiva töökoha puudumise tõttu (39%), pensioni tõttu (18%) ning seetõttu, et lootus leida tööd on kaotatud või tööotsingutest on tüdinetud (13%). Viimasel ajal on ka meediast läbi käinud, et üle 50-aastaseid inimesi koheldakse tööturul kehvemini. Koovit (2018) kirjutas Ärilehes artikli Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuringu põhjal. Uuringust selgus, et iga neljanda vastaja arvates on nooremad tööturul eelisseisus. Täpsemalt peavad 20–39-aastased enda vanusest tulevaid võimalusi töökoha saamiseks väga tugevateks. Kõige kehvem on aga olukord vanemaealiste lihttöötute seas, kelle palgad on võrreldes 25–49-aastastega eriti madalad.

Vanuse lõikes on paljudest välismaistest uuringutest välja tulnud, et noored töörealised inimesed on tugevamalt mõjutatud töötusest kui vanemad töömaastikul kanda kinnitanud inimesed (Layte & O'Connell 2001; Le & Miller 2001). Näiteks uurisid Le ja Miller (2001) 1995. aasta andmete põhjal Austraalias, kas erinevate sotsiaal-demograafiliste tunnuste põhjal saaks hinnata riski töötuks jääda. Tulemustest selgus, et vanus on töötuse riski hindamisel statistiliselt oluline, kuid mittelineaarne prediktor. Täpsemalt langetas vanus esialgu tõenäosust jääda töötuks, kuid aja möödudes inimese vananedes kasvab risk jääda töötuks. Nad hindasid, et 20-aastaselt langetab iga järgnev eluaasta, *ceteris paribus*, tõenäosust töötuks jääda 0,7 protsendipunkti võrra. 40-aastaselt langetab see riski vaid 0,1 protsendipunkti võrra ning 45-aastaselt hakkab töötuks jäämise tõenäosus tõusma.

Noorte puhul on võrreldes vanemaealistega ohu kohaks asjaolu, et sageli puudub neil eelnev pikk töötamise periood ja kogemused, mis tööle kandideerimiseks vajalikud on. Samas on toodud välja, et kuigi noortel võib olla rohkem töötuse perioode kui vanematel inimestel, on need perioodid lühemad ehk noortel on suurem risk jääda töötuks, kuid väiksem risk püsida töötuna (Nordic Council of Ministers 1997). Layte ja O'Connell töid 1990ndate Iirimaa töötute kontekstis välja, et nooremal vanusegrupil (17–24-aastased) on koguni kolm korda suurem tõenäosus kogeda kaks või rohkem töötuse perioodi kui vanematel inimestel (55–64-aastased). Põhjendusena pakkusid nad välja, et noorematel inimestel kipub olema mobiilsem tööelu kui vanematel inimestel (ibid.). See tähendab, et noored on sageli võrreldes vanemaealistega alles otsimas oma kohta töömaastikul ning nad ei pruugi iga tööga rahulduda – neil on küll lihtsam tööd leida, kuid nad ei tunne kohustust paikseks jääda ning iga tööpakkumist vastu võtta (ibid.). Vanemaealistel, kel oskusi ja kogemusi on rohkem, on küll väiksem tõenäosus töötuks jääda, kuid kui see juhtub, on neil suurem tõenäosus jääda pikaajaliseks töötuks (ibid.)

Sarnaste väidetega, et noored on võrreldes vanemaelistega oma töötee alguses mobiilsemad, on välja tulnud ka Dietrich ja Abraham (2005, viidatud läbi Roots 2012). Toetudes sobitusteooriatele nendivad nad, et inimesed kogevad oma töötee alguses tihedamini töökoha vahetusi. Seda esiteks seetõttu, et noored alles otsivad endale sobivat töökohta ning teisalt tuleb ka tööandjatel katsetada uute tööteed alustanud noorte sobivust oma alluvatenä.

1.2.3. Keeleoskus

Keele rolli on tööturu kontekstis uurinud näiteks Lindemann ja Kogan (2013), kes võrdlesid noori vene ning eesti rahvustest tööturule sisenejaid Eestis ja Ukrainas. Nende eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas keeleoskus mõjutab noore käekäiku tööturul. Täpsemalt uuriti tuginedes “Teise generatsiooni integratsioon Euroopas” uuringu andmetele, kas ametliku keele ehk eesti keele oskus annab noortele (18–35-aastased eestlased ning teist generatsiooni Tallinnas ja Kohtla-Järvel elavad venelased) tööturul eelise. Tulemustest selgus, et ühekeelsed eestlased liiguvad kõige kiiremini tööturule, kuid ka kahekeelsed venelased ei jää oluliselt maha koolist tööle liikumisel. Ainult vene keelt kõnelevatel vene rahvusest noortel ei ole aga peaaegu üldse mingeid võimalusi leida kõrge staatusega stabiilset töökohta. Lisaks leiti, et kahekeelsete eestlaste ning kahekeelsete venelaste vahel ei ole töö leidmisel olulisi erinevusi. Põhjusena tõid nad välja, et nii eesti kui ka vene keelt kõnelevad inimesed „võistlevad” omavahel kandideerides sageli sarnastele töökohtadele. Seega ei ole ka vene keele oskusel olulist lisaväärtust kahekeelsete eestlaste jaoks tööle kandideerimisel. Kokkuvõttes jõudsid nad järeldusele, et eesti keele oskus on väga olulise tähtsusega siirdumaks kõrge staatusega töökohtadele.

Ka töötukassa analüüsiosakond on uurinud 2015-2016. aasta andmetele tuginedes registreeritud töötute teenustel osalemist ja tööle rakendumist põhilise suhtluskeele järgi (Eesti Töötukassa analüüsiosakond 2018b). Nad leidsid, et eesti keelt põhilise suhtluskeelena kõnelejad rakenduvad tööle kiiremini kui muukeelsed isikud ning samuti rakenduvad nad ka pärast teenusel osalemist tööle kiiremini. Lisaks tõid nad välja, et kuue kuu jooksul tööle rakendunud muukeelsed töötud teenisid keskmiselt 86% nende tööle rakendunud töötute palgast, kelle põhiline suhtluskeel on eesti keel.

Kuna keeleoskus on tihedalt seotud rahvusega, siis on mõistlik vaadata laiemalt eestlaste ning muude vähemusrahvuste erinevusi tööturul. Kui eestlaste jaoks on tööhõive kasv alates majanduskriisi viimasest aastast liikunud positiivses suunas, siis teisest rahvusest inimeste tööhõive määr on pidevalt langenud. Saar ja Helemäe (2017) viitavad Eesti integratsiooni

monitooringus asjaolule, et Eestis võib teistest rahvustest inimeste puhul tunda klaaslae efekti toimimist. Kõrghariduse ekspansiooni tõttu on kõrgharidust nõudvatele töökohtadele suurem nõudlus ning see paneb tööandja õlgadele suurema valikuvõimaluse, mistõttu on sageli muudest rahvustest inimesed halvemas positsioonis (Saar ja Helemäe 2017). Selle kinnituseks toovad nad välja, et vähemusrahvuste hulgas on endiselt vähe juhte ning spetsialiste, võrreldes eestlastega. Üllatavana toovad nad välja sellegi, et eesti keele oskus ja Eesti kodakondsus ei osutu eeliseks konkurentsis eesti keelt puudulikult oskavate või ilma Eesti kodakondsuseta rahvuskaaslastega. Põhjendusena viitavad nad kaudsele segregatsioonile tööturul rahvuse alusel – vene segmendis ei pruugi eesti keele oskus olla eeliseks (ibid: 50).

Eestis on eksperimentide korras uuritud ka eestipäraste ning venepäraste nimedega tööle kandideerijate edu erinevusi (Uudmäe 2012). On leitud, et eestipärase nimega tööle kandideerijaid saadab võrreldes etnilisele päritolule viitava nimega kandideerijatega tööturul suurem õnnestumine. Uudmäe (2012) viis läbi eksperimendi Tallinna näitel, kus moodustati neli identset CV-d, mis erinesid üksteisest vaid etnilisele päritolule viitava nime poolest. Tulemustest selgus, et etnilise nimega kandidaadid pidid saatma rohkem CV-sid, et saada kutse intervjuule ning eestipärase nimega kandideerijate seas oli 30% rohkem neid, keda kutsuti tööintervjuule. Taoline tulemus viitab diskrimineerimisele tööturul, kus vähemusrahvustel on tööturul kehvem olukord.

Tuginedes eelnevalt käsitletud uuringutele, võib spekuloida, et inimestel, kelle eesti keele tase kõnes on kõrgem kui vene keele tase, on võrreldes vene keelt paremini kõnelejadega ning sh ka kahekeelsete inimestega suurem tõenäosus olla vaid ühekordne töötaja.

1.2.4. Haridus ja oskused

Hariduse osatähtsuse ja mõju üle tööturul on arutletud palju – vahest kõige kuulsam teooria, mis käsitleb investeringut haridusse kui töötamise produktiivsuse suurendajat, on Beckeri inimkapitaliteooria. Inimkapitaliteooria kohaselt on inimese haridustasemel ning üldistel oskustel ja koolitatusel oluline mõju tööturul edukalt läbilöömisele – kõrgelt haritudatel on tööturul selge eelis madalamalt haritudate ees. Ühelt poolt annab (kõrg)haridus töötajale vajalikud oskused ja teadmised, teisalt annab see tööandjatele signaali töötaja valmisoleku kohta (Becker 1993).

Et paremini mõista töötuse seost haridusega, tasuks kõigepealt rääkida Eesti haridussüsteemi arengutest. Kui veel nõukogude ajal iseloomustas Eesti haridussüsteemi tugev riiklik regulatsioon ning tsentraliseeritus, siis täna on Eesti haridussüsteemile iseloomulik kõrge

standardiseeritus ning keskmisel tasemel stratifikatsioon (Saar 2005). Alates 1990ndatest on järjepidevalt tõusnud kõrghariduse omandanute osakaal ning populaarsust on kaotanud kutsehariduse omandamine, mida Saare (ibid: 31) sõnul peetakse koguni haridussüsteemis läbikukkumiseks. Kõrghariduses on muuhulgas aja jooksul kasvanud ka sooline tasakaalustamatus – naistudengid domineerivad peaaegu kõikidel erialadel (Eesti Inimarengu Aruanne 2011). Vaadates täpsemalt käesoleva magistritöö valguses aastaid 2015–2017, siis selgub Statistikaameti (2018) andmetel, et 2015. aastal lõpetas kõrghariduse 3 572 meest ning 6 919 naist, 2017. aastal aga 3552 meest ning 6 054 naist. On seega selge, et kõrghariduses on ülekaalus naised.

Rääkides hariduse seosest töötusega, võib keskenduda ka võrdlusele uute tööturule sisenejate ning kogenud tööliste vahel. 2005. aastal uuris Ellu Saar 2002. aasta Eesti tööjõu-uuringu andmetel, kas uute tööturule sisenejate ning kogenud tööliste vahel on mingeid erinevusi töötuks jäämise riski osas. Täpsemalt võrdles ta Eestit teiste Euroopa riikidega ning pööras erilist tähelepanu ka sellele millist rolli mängib nendes erinevustes haridus. Huvitava kombel leidis ta, et Eestis ei olnud uutel tööturule sisenejatel suuremat riski töötuks jääda kui pikema tööstaažiga kogenud töötutel, mida võib Euroopas üsna haruldaseks pidada (Saar 2005: 40). Samas rõhutas ta, et kõrgem haridustase kaitseb tööturule sisenejaid töötuse eest pea kõikjal Euroopas. Eesti puhul mängis haridus eriti suurt rolli selles osas, kellel oli suurem tõenäosus töötusest hõivesse suunduda. Kui enamik kõrgharidusega noori naasevad töötusest tööturule aasta jooksul, siis on madalama haridustasemega (baasharidusega) inimeste jaoks see tõenäosus üle kolme korra madalam.

1.2.5. Elukoht

Viimastel aastatel on tööjõu geograafiline mobiilsus oluliselt suurenenud ning väga populaarseks on eestlaste seas saanud pendelränne. Koguni kolmandik töötavatest eestlastest elab enda elukohast erinevas omavalitsusüksuses või käib tööl mujal riigis. Kuna maapiirkondades on tihti raske tööd leida, siis sõltub maal elav tööjõud suuresti linnade tööturust, mis sunnib neid ka pendeldama maalt linna tööle (Eesti Inimarengu Aruanne 2015).

Gangl (2006) arutleb, et sageli võivad armistumise efekti tööturul tekitadagi just töötotsija piiratud geograafilise mobiilsuse võimalused. Võrgustike puudumine kaugemal kui enda kodukoht võib sealhulgas olla üks takistus töötotsija teel uue tööni. See omakorda on tihedalt seotud piirkondlike eripäradega. Eesti kontekstis uurisid 2004. aastal Venesaar jt Eesti tööjõu-uuringu andmetele tuginedes töötusest hõivesse liikumise tõenäosust. Leiti, et töötusest

hõivesse liikumise määr on kõrgeim Harju maakonnas elavatel inimestel ning enamike maakondade linnaelanikel.

Minnes detailsemaks ning võrreldes registreeritud töötute osakaalu töøjõust maakondade lõikes, kerkib esile, et 2015. aastal oli kõige kõrgem aasta keskmine töötute osakaal töøjõust Ida-Virumaal (9,5%), Valgamaal (9%), Võrumaal (7,4%), Põlvamaal (6,6%) ning Läänemaal (6%). Töötute osakaal töøjõust oli kõige madalam ootuspäraselt Harjumaal (3,2%) ning Tartumaal (3,4%) (Eesti Statistikaameti kodulehekül 2018).

Selleks, et põhjalikumalt mõista töötuse määra erinevust piirkondade lõikes, on oluline vaadata ka vabade töökohtade olemasolu. Töötukassa andmetel oli näiteks 2015. aasta alguses töötukassa vahendatud vakantse kõige rohkem Harjumaal (17 082), kõige vähem aga Hiiumaal (288), Läänemaal (692), Raplamaal (816) ning Põlvamaal (826). ISCO pearühmade järgi jagunesid vabad töökohad 2015. aasta esimesel kvartalil Tallinnas nii, et kõige rohkem vakantse oli teenindus- ja müügitöötajate valdkonnas, lisaks otsiti lihttöölisi ning ametnikke.

Eelneva põhjal võib seega eeldada, et tööturul on paremas positsioonis linnades elavad inimesed, sest enamik töökohti on koondunud maalt linnadesse – kui maakohas elaval inimesel puudub võimalus mobiilne olla, võib ta tööpakkumistest ilma jääda. Samuti võib töötusest väljumist mõjutada elukoha maakond – Eesti kontekstis on Harjumaal ning Tartumaal töötuse määr võrreldes teiste maakondadega kõvasti väiksem ning seda ilmselt tänu nendes asuvatele suurtele linnadele, kuhu on koondunud suur osa ettevõtlusest ning kus toimub pidev uute töökohtade juurdekasv.

1.2.6. Ametiala

Layte jt (2000) on toonud välja, et viimastel aastakümnetel on üha enam täheldatud seost töötuks jäämise riski ning indiviidi eelneva töötee vahel. Ühe võimaliku põhjendusena nähakse seal segmenteeritud tööturu mõju ja haavatamatesse segmentidesse kinnijäämist. Seega on sekundaarsektori töötajatel tunduvalt keerulisem liikuda primaarsesse töösektorisse, sest nende esialgsed vajakajäämised on tingitud ebakindlatel või lühiajalistel töökohtadel töötamisest, mis ei võimalda karjääri arengut pikemas perspektiivis. Samas on aga vaieldud, et seos indiviidi praeguse töötuks jäämise ohu ja eelneva ebastabiilsusega tööturul on tingitud sünnipärasest isiksuse puudujääkidest või hoiakutest ja väärtustest, mis on õpitud esimese sotsialiseerumise käigus. Need puudujäägid omakorda ei soosi sageli tööturul vajalikku tööetikat ning need

kahandavad inimese võimalust pikema perioodi jooksul töökohta hoida (Murray 1992; Willets 1992 viidatud läbi Layte jt 2000).

Uurides Inglismaa, Rootsi, Itaalia ning Hollandi töötute andmeid leidsid Layte jt (2000), et nii eelnev töötus kui ka pidev töökoha vahetamine tõstab tõenäosust kogeda korduvat töötust. Lisaks sellele tõid nad välja, et inimestel, kes on ühe korra töötud olnud, on tunduvalt suurem tõenäosus langeda uuesti tööd leides oma ametipositsioonil madalamale. Täpsemalt on töötutel kõrgendatud risk liikuda madalamale positsioonile, eelkõige lihttööliste hulka. Eelnevaga haakuvana on Gangl (2006) toonud välja, et kui töötut ei ole suuteline uuesti tööd otsides enda eelnevaid oskusi ja kogemusi ära kasutama, kaotab ta tõenäoliselt uuel töökohal, mis erineb tema eelnevast ametist, ka palgas. Samas on leitud, et töötaja võimalused uuesti tööturule siseneda on mõjutatud suuremast makromajanduslikust olukorrast. Majanduslanguse või intensiivse majandusliku ümberkorraldamise ajal on töötud suurema surve all võtma vastu töökohti, mis erinevad nende eelnevatest ametitest ning töösektorist, mis omakorda taastoodab kumulatiivset ebavõrdsust tööturul (ibid.)

Sarnaselt on ka leitud, et kõrgemalt kvalifitseeritud inimestel on väiksem tõenäosus peale eelnevat töötuse perioodi uuesti töötuks jääda. Kalwij (2004) uuris noorte meeste (korduvaid) kogemusi töötusega aastatel 1982–1998 Inglismaal. Uuringust tuli välja, et olles töötut, on kõrgemalt kvalifitseeritud meestel ainult 14% võrra suurem tõenäosus töötusest väljuda, kui madalamalt kvalifitseeritud meestel. Kuid veelgi olulisemana tõi ta välja, et kui juba töötusest väljutakse, on kõrgemalt kvalifitseeritud meestel 65% võrra väiksem tõenäosus uuesti töötuks jääda võrreldes madalalt kvalifitseeritud meestega (Kalwij 2004: 226).

Antud magistr töö kontekstis võib seega eelneva põhjal eeldada, et nendel inimestel, kelle esimesele töötuse perioodile eelnenud viimase hõive ametiala on ISCO ametite klassifikaatori järgi kõrgem, on väiksem tõenäosus korduvalt töötuna arvele tulla, kui madalamalt kvalifitseeritud inimesed.

1.2.7. Puuetega inimesed kui riskirühm

Puudega inimesed moodustavad tööturul sotsiaalse riskigrupi. Sageli on nad välja jäetud kogukonna elust ning tihti peavad silmitsi seisma füüsiliste, organisatsiooniliste, majanduslike ja sotsiaalsete tõketega. Rahvusvaheliste organisatsioonide jaoks on viimaste aastakümnete jooksul olnud suureks probleemiks võrdsete võimaluste tagamine puuetega inimestele, mittediskrimineerimine ja nende tajutud sotsiaalsete riskide maandamine. Sellest hoolimata ei

ole viimastel aastakümnetel puuetega inimeste integratsioon tööturule nii suures mahus toimunud, kui on loodetud (Danacica & Cirnu 2014). Vananeva ühiskonna tõttu on ka Eesti jaoks eriti oluline vähenenud töövõimega inimeste suurem kaasatus tööturul, mis on olnud üheks 2016. aastal käivitatud töövõimereformi eesmärgiks ja ajendiks. Registreeritud töötute osakaal on puudega inimeste riskigrupis viimaste aastatega pidevalt tõusnud ning eriti suurel määral pärast töövõimereformi algust. Kui 2015. aasta esimese kvartali lõpu seisuga moodustasid registreeritud töötud 10,5% puudega inimeste riskirühmast, siis 2017. aasta viimase kvartali lõpu seisuga on see osakaal juba 30,7% (Eesti Töötukassa kodulehekülj 2018a).

Puudest tingitud vähenenud töövõimega inimeste võimalusi ja riske tööturul on uuritud palju. Eestis on puuetega inimeste rakendumist tööturul uurinud näiteks Timmotalo (2015), viies läbi ekspertintervjuusid puuetega inimestele mõeldud sotsiaalsete ettevõtete esindajatega. Intervjuude vastustest selgus, et sageli takistavad puudega inimeste tööerakendumist tööandjate väärarusaamad, kes pelgavad puudega inimesi eelkõige seetõttu, et neil puudub info nende võimekusest (ibid: 36). Lisaks võib puudega inimeste iseenda oskuste vale hindamine ja liiga suured ootused töökohale, samuti puuduv info selle kohta, millised tööandjad üldse on valmis puudega inimesi tööle võtma olla barjääriks tööturul püsimisele (ibid.).

Puudega inimeste töötuse perioode ning töötusest väljumist on uurinud Rumeenias Danacica ja Cirnu (2014), kes nentisid, et Rumeenias on puuetega inimestel tunduvalt väiksemad võimalused tööturule siseneda, kui normaalse tervisega inimestel. Nende analüüsist tuli välja, et 2009. aastal osales ainult 12,7% kõikidest puudega inimestest (kellel on võime töötada) Rumeenia tööturul. Veelgi enam, ainult 50% nendest puudega inimestest suutis pärast töö leidmist töökohale püsima jääda. Kõige enam on puuetega inimeste seas tööturul ohus nooremad ning madala haridustasemega inimesed. Täiendusena tõid nad välja, et suurimateks barjäärideks tööturul on puudega inimeste jaoks kehv infrastruktuur, transpordiga seotud probleemid ning töötajate võimetus töökohti vastavalt puudega inimeste jaoks kohandada. Selle tulemusel on puudega inimesed eriti alid tööotsingud sootuks lõpetama või koguni oma praegusest töökohast loobuma.

Steiner uuris 1989. aastal Austrias tegureid, mis mõjutavad inimese jäämist korduvaks töötuks. Ta testis erinevate sotsiaal-demograafiliste näitajate nagu vanus, sugu, perekonna olemasolu, haridustase, perekonnaseis jne ning esimese töötuna arveloleku perioodi pikkuse mõju. Samuti testis ta hooajalisi ning töötushüvitise saamise mõjusid korduvaks töötuks jäämisele. Huvitaval

kombel leidis ta, et korduvaks töötuks jäämine ei ole seotud töötushüvitiste saamisega ega hooajaliste teguritega, vaid kõige tugevamalt hoopis sellega, kas inimesel takistab töötamist puue või mitte. Sarnase tulemuseni jõudsid ka Le ja Miller (2001), kes tõid välja, et Austraalias oli 1995. aasta andmetele tuginedes puuetega inimestel 6 protsendipunkti võrra suurem tõenäosus korduvaks töötuks jääda, kui mitte puudega inimesel.

1.3. Eesti tööturg

Kuna käesoleva töö fookuses on registreeritud töötud, kes tulid töötuna arvele 2015. aasta jooksul ning vaadeldud on nende järgnevaid töötuse perioode kuni 2017. aasta lõpuni, siis on oluline mõista ka viimase paari aasta tööturu üldisemat seisu ning arenguid. Kuigi eelnevates alapeatükkides anti ülevaade töötusest ja tööhõivest (sh Eesti kontekstis) sotsiaal-demograafiliste näitajate lõikes, siis kirjeldatakse järgnevalt lühidalt Eesti tööturu arenguid, keskendudes peamiselt viimastele aastatele, et aidata panna magistritöö laiemasse konteksti.

Pärast kriisiaastaid on tööhõive Eestis jõudsalt kasvanud ning 2015. aastaks oli Eesti sisuliselt tagasi majandusbuumi aegades. Tööhõive määr ületas Eestis 2015. aastal 76% ning kõrge tööhõive määra taga nähakse nii majanduse taastumist kui ka demograafilisi muutusi. Töötus kahanes hoolimata 2015. aastale eelnenud tagasihoidlikust majanduskasvust – 2014. ja 2015. aastal oli töötus suurusjärgus 6-7 protsenti (SA Kutsekoda 2016). Kuigi inimeste heaolu on järgepidi kasvanud ning töötus vähenenud, siis esineb tööturul endiselt ebavõrdsust. 2014./2015. aasta Eesti inimarengu aruandes kirjeldatakse tänapäeva tööturgu mitmekesisena, mis tähendab, et lisaks headele ja hästitasustatud töökohtadele on tööturul palju lihtsaid, madalat kvalifikatsiooni nõudvaid, rutiinseid ja madalapalgalisi töid. Taolised töökohad sunnivad inimesi sageli vastu võtma pealesunnitud osaaajatöid, mis võib lõpuks viia palgavaesuseni. Kõige enam ohustab see madalama haridustasemega inimesi. Samas iseloomustab Eestit suurem vaesusriski volatiilsus olenevalt majanduse tsüklis ning seda eriti põhiharidusega töötajate puhul.

Võttes arvesse Eesti tööturu konteksti ning viimaste aastate arenguid ja eripärasid, võib väita, et kõige kehvemas seisus on tööturul vähemusrahvused, nooremad inimesed ning osati ka 50+ vanuses inimesed ning vähenenud töövõimega inimesed. Soolise segregatsiooni tõttu ähvardab töötus rohkem mehi, kuid tänu erasektoris töötamisele on neil ka paremad palgaväljavaated kui naistel. Tööturul parandab endiselt oluliselt inimese võimalusi hariduse omandamine, kuid hariduse ekspansioon on ka selle eelise kõikuma löönud – vajatakse konkreetsete ja praktiliste oskustega töötajaid (SA Kutsekoda 2016).

1.4. Eesti Töötukassa panus töötuse vähendamisel

Töötuse ning sellega kaasnevate riskide vähendamisel on suur roll mängida riiklikel institutsioonidel. Nad annavad ette reguleeritud baasraamistiku, kujundavad töötajate ja tööandjate otsustusprotsesse ning neil on seega oluline mõju sellele, kuidas üksikisikud reageerivad majanduslikele stiimulitele, võimalustele ja riskidele (Gangl 2006). Eestis on põhiliseks töötutega tegelevaks institutsiooniks Eesti Töötukassa.

Eesti Töötukassa on töötuskindlustuse seaduse alusel tegutsev avalik-õiguslik juriidiline isik, mis alustas Sotsiaalministeeriumi halduses tegevust 2002. aastal. Eesti Töötukassa korraldab töötuskindlustust eesmärgiga tagada töötuse korral tööotsingute ajaks kaotatud sissetuleku osaline kompenseerimine; töölepingu ülesütlemise hüvitamine töötajale koondamise korral ning töötajate nõuete kaitse tööandja maksejõuetuse korral. Lisaks sellele viib Eesti Töötukassa ellu tööpoliitikat eesmärgiga tagada tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive ning pikaajalise töötuse ja tööturult tõrjutuse ennetamine (Eesti Töötukassa aastaaruanne 2016).

Töötukassa igapäevaseks tööks on tööealiste inimeste tööotsingute ja tööalaste valikute nõustamine ning tööle aitamine, samuti tööandjate nõustamine ja neile sobivate töötajate leidmine, millega aidatakse kaasa tööealise elanikkonna võimalikult kõrgele tööhõivele ning pikaajalise töötuse ja tööturult tõrjutuse ennetamisele. Töötukassa klientideks on nii töötajad, tööotsijad kui ka tööandjad. Töötajatele pakutakse nõustamist ning vajadusel osutatakse teenuseid töölt tööle liikumisel ja/või töökohal püsimisel vähenenud töövõime korral ja/või tööl püsimisel oskuste puudumise tõttu. Tööandjatele pakutakse tuge kvalifitseeritud ja enda vajadustele vastavate töötajate leidmisel, et töösuhe ei katkeks enneaegselt töötaja oskuste, teadmiste, kogemuste ja motivatsiooni puudumise tõttu (Eesti Töötukassa arengukava 2015).

Kuigi töötukassa eesmärgiks on toetada inimesi tööerakendumisel, ei ole praeguseks hetkeks konkreetseid meetmeid ja regulatsioone, kuidas täpselt nõustada ja aidata korduvaid töötuid. Ühest küljest on muidugi keeruline defineerida korduvat töötust, erinevalt pikaajalistest töötutest, kelleks loetakse inimesi, kelle tööotsingud kestavad kauem kui 12 kuud. Teiseks ei ole seetõttu ka korralikku ülevaadet sellest, kui suur probleem see on. Ka tööhõiveprogramm 2017–2020 (2016) järgi on programmi üldeesmärk leevendada töøjõupuudust, ennetada töötust ja lühendada töötuse kestust ning aidata tööle isikud, kelle töölesaamine on raskendatud pikaajalise töötuse või muude takistuste tõttu.

Nagu mainitud, võib nii pikaajalistel töötutel kui ka paari aasta vältel korduvalt töötuna arvele tulijatel olla midagi ühist – võimetus/tahtmatus leida püsiv töökoht. Küll aga on Eestis välja töötatud erinevaid meetmeid, kuidas toetada pikaajalisi töötuid. Näiteks pakutakse pikaajalistele töötutele palgatoetuse võimalust tööle rakendumisel. Palgatoetus on tööandjale töötute tööerakendamiseks makstav toetus, mille eesmärk on toetada pikaajalise töötute, noore, vähenenud töövõimega, rahvusvahelise kaitse saaja või vanglast vabanenud inimese töölesaamist (Eesti Töötukassa kodulehekülg 2013). Samas on palgatoetuse maksmisel mõeldud ka neile inimestele, kes pikaajalise töötuse vahepeal mõne lühiajalise (paaripäevane või koguni mõnenädalane) töötasa vastu võtavad. Lühiajalise töötamisega ei kaota nad õigust palgatoetusega tööle asuda.

Hoolimata asjaolust, et töötukassa ei ole varem otseselt korduvaid töötuid uurinud, siis on nende pikaajalisem eesmärk aidata kõiki inimesi stabiilselt tööle, mis ühtlasi tähendab, et tegeleda tuleb ka korduvate töötutega.

1.4.1. Töötukassa analüüs: lühiajaliselt töötavad inimesed

Kuigi varem ei ole Töötukassa korduvaid töötuid kaardistanud ega analüüsinud, tehti 2018. aasta alguses analüüs juhutööde kohta, mis on mingil määral seotud ka korduvaks töötuks olemisega. Täpsemalt oli analüüsi eesmärgiks välja selgitada kui suures mahus ja kuidas toimub täna lühiajaline töötamine kahe registreeritud töötuse perioodi vahel. Analüüsis eristati kahte lühiajalise töötamise definitsiooni: juhtumid, mil kahe registreeritud töötuse perioodi vahele jäi kuni kolm kuud ning selle ajavahemiku jooksul toimus töötamine ning juhtumid, mis toimusid kuni viiepäevase kahe töötuse perioodi vahe jooksul. Nendest esimesi juhtumeid oli 2016. aastal 5984 ehk 9% kõigist arvele võtmise juhtumitest aasta jooksul. Analüüsist selgus, et üldiselt on lühiajaliselt töötavad inimesed sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes suhteliselt sarnased kõigi registreeritud töötutega. Suuremad erinevused tulid välja kõige lühemate registreeritud töötute pauside ajal töötavate inimeste puhul: nad on pigem naised, nooremad (25–34-aastased) ja kõrgharidusega inimesed. Leiti, et nende seas on rohkem ka spetsialiste ehk tegemist võib olla n-ö projektitööde tegemisega (Eesti Töötukassa analüüsiosakond 2018a).

Tulenevalt käesoleva magistr töö olemusest võib eeldada, et üks osa andmestikus esindatud korduvatest töötutest on just nimelt need inimesed, kes on lühiajaliselt töötanud. Küll aga ei keskenduta antud uurimistöös spetsiaalselt lühiajaliselt töötanud inimestele.

1.4.2. Hüvitised ja toetused

Ühe suure osa tööleaitamise meetmetest moodustavad töötutele suunatud hüvitised ja toetused. Selleks, et mõista töötuskindlustuse ja töötutoetuse mõju tööhõivele, on paslik anda ülevaade nende eesmärkidest ja maksimiste tingimustest Eestis. Üldine töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitise eesmärk on leevendada töötuse perioodi jooksul osaliselt sissetuleku kadu ning aidata tööotsingutega paremini toime tulla.

Töötuskindlustushüvitisele on õigus inimesel, kes on töötukassas töötuna arvele võetud ning kellel on töötuna arvelevõtmisele eelnenud kolme aasta jooksul vähemalt 12 kuud töötuskindlustusstaazi. Samuti on tingimuseks, et inimene ei oleks viimaselt töö- või teenistuskohalt lahkunud enda algatusel, kokkuleppel tööandjaga või enda süülise käitumise tõttu. Kõige sagedamini on õigus töötuskindlustushüvitisele inimestel keda koondati, kelle tööleping lõppes katseajal, lõppes tähtajaline tööleping jms. Alates 01.07.2014 arvestatakse kindlustusstaazi kuudes ja aastates. Iga 12 kuud kindlustusstaazi arvestatakse ühe kindlustusstaazi aastana. Kui kindlustusstaaz on lühem kui 5 aastat, määratakse hüvitis 180 kalendripäevaks, kui 5–10 aastat, siis 270 kalendripäevaks ning kui 10 aastat või enam, siis 360 kalendripäevaks. Lisaks sellele on oluline tähelepanek, et hüvitist on võimalik ka korduvalt taotleda siis, kui hüvitise maksmine lõpetatakse enne ettenähtud perioodi lõppu (näiteks kui inimene töötas kahe töötuna arveloleku vahelisel ajal). Hüvitise korduval taotlemisel ei pea olema inimesel 12-kuulist töötuskindlustusstaazi, kuid viimane töö- või teenistussuhe peab olema lõpetatud samadel õiguslikel alustel, mille põhjal töötuskindlustushüvitist määratakse (koondamine, katseaja lõppemine jne) (Eesti Töötukassa kodulehekül 2017b).

Töötutoetusele on õigus inimesel, kes on töötukassas registreeritud töötuna ning kes on töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vähemalt 180 päeva hõivatud tööga, tööga võrdsustatud tegevusega või muu tegevusega, mille puhul ei saa eeldada, et inimene töötuna arvelevõtmisele eelneva aasta jooksul töötas. Juhul kui inimene ilma mõjuva põhjuseta töötukassasse konsultatsioonile ei pöördu, katkestatakse töötutoetuse maksmine. Lisaks sellele on oluline tingimus, et inimese ühe kuu sissetulek oleks väiksem töötutoetuse 31-kordsest päevamäärast, mis on aastal 2018 164,61 eurot (Eesti Töötukassa kodulehekül 2018b) ning aastal 2015 oli 124,31 eurot (Eesti Töötukassa kodulehekül 2015).

Passiivsete tööturumeetmete, täpsemalt hüvitiste ja toetuste mõju, on uuritud palju. Sageli on leitud, et töötuskindlustushüvitisel on töötute tööleaitamisel esialgu negatiivne mõju (Katz & Meyer 1990), kuid võimaldab potentsiaalselt pikemas perspektiivis leida endale parem töökoht

tänu pikemale töötuse perioodile (Lauringson 2011). Kõige tuntum teooria, millel põhineb enamik empiirilisi uurimusi hüvitise suuruse ja maksmise kestuse mõjust indiviidi töötuskingolasele käitumisele, on tööturukäitumist selgitav otsimisteooria (*job search theory*) (Leetmaa jt 2012). Selle teooria kohaselt on indiviidil seda väiksem tõenäosus töötusest väljuda, mida pikem on talle määratud hüvitise periood ning mida kõrgem on hüvitise määr (ibid.). Negatiivne efekt võib tekkida, kui inimesele makstakse töötuskindlustushüvitist, mistõttu ei pruugi ta tunda kohest vajadust ja motivatsiooni intensiivselt tööd otsida, sest ajutine sissetulek on olemas (Atkinson jt 1991). Ühtlasi võib hüvitise perioodi lõppedes tekkida vastupidine reaktsioon – inimene võib hoopis tööturult eemalduda, selle asemel, et tööd otsida (ibid.). Samas on ka leitud, et töötuskindlustushüvitise pikkusel on suurem mõju tööle siirdumisel kui hüvitise suurusel (ibid.).

Eestis on töötuskindlustuse ja töötutoetuse mõju tööhõivele põhjalikult uurinud Lauringson. 2011. aastal analüüsis ta hüvitiste võimalikku mõju töötuse kestusele, kasutades selleks 2007. aasta hüvitise saajate andmeid. Oma uuringus eristas ta inimesi, kellele määrati hüvitis 180 kalendripäevaks võrlduses töötutega, kellele määrati hüvitis 270 kalendripäevaks. Kirjeldava analüüsi osas tõi Lauringson (ibid: 29) välja, et inimesed, kellele määrati töötuskindlustushüvitis 270 kalendripäevaks on keskmiselt pisut vanemad, kõrgemalt haritud ning nad on eelnevalt töötanud parematel ametikohtadel. Lisaks leidis ta ootuspäraselt, et tõenäosus töötusest väljuda on madalam nendel, kellele on määratud töötuskindlustushüvitis pikemaks ajaks ehk 270 kalendripäevaks.

Töötuskindlustushüvitise mõju on uuritud ka korduva töötuse kontekstis - Arranz ja Muro (2004) uurisid noori hispaanlasi vanuses 18–35, kes kogesid aastatel 1987–1997 vähemalt kolme töötuse ning sh töötushüvitise saamise perioodi, et välja selgitada, mis tegurid mõjutavad noore tõenäosust kogeda korduvat töötust. Nende analüüsi põhjal selgus, et naistel on esimese töötushüvitise perioodi ajal 12,3% väiksem tõenäosus leida töö kui meestel, langedes 22,9 protsendini ja 34,2 protsendini teise ja kolmanda töötushüvitise perioodi ajaks. Lisaks sellele leidsid nad, et mida pikem on inimese töötushüvitise saamise õiguse periood, seda väiksem on nende tõenäosus väljuda töötusest. Seega oli töö leidmise tõenäosus nendel, kelle töötushüvitise periood on vähem kui 6 kuud, 37,8% kõrgem kui nendel, kelle töötushüvitise periood on 6–15 kuud, teise töötuse perioodi ajal. Töötud, kellele on määratud kõige pikem töötushüvitise periood (rohkem kui 24 kuud), kahandavad oma tõenäosust töö leida 80,5%. Need tulemused võimenduvad aga siis, kui töötu kordab ka kolmandat korda töötushüvitise perioodi ehk registreerib ennast kolmandat korda töötuks: tõenäosus leida töö kahaneb 74% kõige lühema

töötushüvitise perioodiga töötutel ning 87,3% kõige pikemaga. Jällegi kinnitab see arvamust, et töötusel on pikaajaline „armistav” mõju – iga järgneva töötuse perioodiga kahaneb inimese risk (*hazard rate*) leida endale töö.

1.5. Tööturuteenused

Järgnevalt on toodud ülevaade kolmest kõige populaarsemast teenusest, mida pakub töötutele Eesti Töötukassa, eesmärgiga inimesi uuesti edukalt tööturule suunata. Hujeri jt (2006) sõnul peaksid tööturuprogrammid (sh koolitused ja praktikad) teoreetiliselt omama positiivset mõju inimese kvalifikatsioonile, produktiivsusele ning seeläbi inimese võimalustele tööd leida. Tööturuteenustel osalemine peaks aeglustama inimkapitali hääbumist töötuse perioodi ajal, kuid sageli võib juhtuda, et teenusel osalemine aeglustab töötusest väljumist. Kuigi leidub vähe kirjandust ning varasemaid uuringuid tööturuteenuste mõjust korduvatele töötutele, annab sisendit ka see, kuidas nähakse nende teenuste mõju üldisele tööhõivele. Selleks, et käesoleva töö kontekstis paremini mõista tööturuteenuste seost korduva töötusega, on järgnevalt lühidalt kirjeldatud nende teenuste olemust ja peamisi eesmärke, eelkõige seda, kellele need suunatud on ning millistel alustel neid ostutatakse.

1.5.1. Tööturukoolitus

Tööturukoolitus on alates 2009. aasta 1. maist, kui Töötukassa võttis üle Tööturuameti ülesanded pakkuda töötushüvitisi ning tööturuteenuseid, olnud üks Töötukassa kõige enam osutatud aktiivseid tööturumeetmeid (Lauringson jt 2011). Tavaliselt jääb tööturukoolitusele sisemenute osakaal kõikidest arvelolnud töötutest umbes 20% ringi. Töötukassa andmetel sisenes 2015. aastal koolitusele 16 881 inimest, 2016. aastal 17 411 ning 2017. aastal 17 887 inimest.

Tööturukoolituse eesmärk on toetada töötukassa kliendi töölesaamist, õpetades või arendades selleks vajalikke tööalaseid teadmisi ja oskusi, eesti keelt ja esmaseid digioskusi. Koolituste osutamisel lähtutakse vajaduspõhisusest: töötusperioodi alguses analüüsitakse inimese peamisi töölesaamist soodustavaid ja takistavaid asjaolusid ning selle põhjal otsustatakse, kas inimesel oleks vaja mõnel koolitusel osaleda. Koolitusi võimaldatakse seega lähtuvalt kliendi individuaalsetest ja tööandjate tööjõu vajadustest, tellides vajaliku koolituse või võimaldades kliendil valida koolitus koolituskaardiga kvalifitseeritud koolituskaardipartnerite koolituste seast. Koolituskaardi koolituskulud hüvitatakse kuni 2500 euro ulatuses kahe aasta jooksul (Eesti Töötukassa 2018). Reeglina on potentsiaalsed koolitusel osalejad need, kes ei ole peale

kolmekuulist aktiivset tööotsingute perioodi tööle saanud. Samas võidakse teha erandeid riskirühmadesse kuuluvate tööotsijate puhul (nt noored, pikaajalised töötud, vanglast vabanenud isikud) (Lauringson jt 2011: 4).

Tööturukoolituse ja muude aktiivsete tööpoliitikate mõju-uuringuid on tehtud omajagu ning valdavalt on täheldatud koolituse positiivset mõju hõivele. On märgitud, et tööturukoolitus mõjub töötutele nii lühiajaliselt kui ka pikaajaliselt. Lühiajaliselt võib töötutele mõeldud koolitusel osalemine pikendada töötuna arveloleku perioodi (Tammik 2015), kuid tõenäoliselt kasvatavad koolitusel omandatud teadmised ja oskused võimalusi leida parem töökoht ning seeläbi saada kõrgemat palka (Torp 1994; Raaum & Torp 2002).

Ka Eestis on koolituse mõju hõivele hinnanud Eesti Töötukassa analüüsiosakond (Lauringson jt 2011), Poliitikauuringute Keskus Praxis (Leetmaa jt 2003), Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar (Anspal jt 2012) ning Tammik (2015). Töötukassa 2011. aasta koolituse mõjuanalüüsist selgus, et koolitusel on olnud hõivele oluline positiivne mõju – koolitus suurendas hõivemäära aasta peale koolituse lõppu ligi 13 protsendipunkti. Praxise 2002. aastal koostatud uuringust, milles kasutati toona Tööturuameti registriandmeid ning Statistikaameti läbiviidud töötute järelküsitluse andmeid, tuleb välja sarnane tendents. Leiti, et koolitusel osalenutel on võrreldes mitteosalenutega aasta peale koolituse lõppemist ca 7% suurem töötamise tõenäosus ja kahe aasta möödudes ca 15% suurem töötamise tõenäosus (Leetmaa jt 2003). Centari (Anspal jt 2012) analüüsi kohaselt, milles kasutati Eesti Töötukassa ja EMTA koondandmeid, on tõenäosus hõives olla 6. kuul pärast koolituse algust koolitatutel 5,8 protsendipunkti võrra kõrgem kui nendega sarnastel isikutel, kes koolitust ei saanud. Tammik (2015), kes võrdles oma magistritöös ametialaste ning üldkoolituste mõju tööhõivele ja palgale, leidis, et ametialaste koolituste puhul võib näha esimestel kuudel hõivele negatiivset mõju (viidates lühiajalisele lukustusefektile, mis tähendab, et inimese tööotsimisaktiivsus võib programmis osalemise ajal olla madalam ehk inimese pingutused uue töökoha leidmiseks on madalamad, võrreldes olukorraga, kui ta programmis ei osaleks). Üldkoolitustel ei olnud tööhõivele statistiliselt oluline mõju (ibid.).

1.5.2. Tööpraktika

Tööpraktika on samuti üks populaarsemaid aktiivseid tööturumeetmeid, mille eesmärgiks on töötukassa kliendile töölesaamiseks vajalike teadmiste ja oskuste ning töökogemuste andmine tööandja juures. Tööpraktika teenust osutatakse tavaliselt inimestele, kes vajavad töölesaamiseks ametialaste oskuste või teadmiste täiendamist või praktilist töökogemust. See

tähendab, et kliendi töölesaamise peamine takistus on töökogemuste puudumine, selle vähesus või aegumine. Lisaks inimestele, kelle töölesaamiseks puuduvad teadmisi ja oskusi on tal võimalik omandada töökohal toimuva lühiajalise praktilise väljaõppe käigus (Eesti Töötukassa 2016).

Tööpraktika mõju hõivele on uurinud Eestis samuti töötukassa analüüsiosakond aastal 2012. Oma tulemustes tõid nad välja, et tööpraktikal oli teenusel osalejate hõivele ja sissetulekutele oluline positiivne mõju. Samas kerkis ka tööpraktika mõju analüüsides esile lühiajaline lukustusefekti mõju – esimestel kuudel alates praktikale sisenemisest oli mõju hõivele negatiivne, kuid ligikaudu neljanda kuni kuuenda kuu paiku muutus see positiivseks (Villsaar jt 2012). Eelnevaga kooskõlas on ka Card jt (2010) välja toonud, et väljaõppe töökohal omab hõivele pigem keskmist või pikaajalist mõju kui lühiajalist mõju.

1.5.3. Karjäärinõustamine

Tööturukoolituse ja tööpraktika kõrvalt on üks enim osutatud teenustest ka karjäärinõustamine. Karjäärinõustamise eesmärgiks on kliendi nõustamine töö, kutse või haridustee valikul, töö otsimisel ning tööelu ja karjääri kujundamisel. Karjäärinõustamise käigus aidatakse inimesel end paremini tundma õppida, mõista muutustega kohanemise vajalikkust ning teha läbimõeldud valikuid, et kujundada oma haridusteed või tööelu. Karjäärinõustamist viiakse läbi nii individuaalse nõustamisena kui ka grupinõustamisena. Üldiselt osutatakse karjäärinõustamist inimestele, kes vajavad isiksuseomaduste analüüsi, et olla teadlikum oma tugevustest ja mõista paremini oma arenguvajadusi, nõustamist töötamiseks vajalike oskuste väljaselgitamisel, eriala või ameti valikul või töötamise läbimõtlemisel. Lisaks on karjäärinõustamine oluline neile, kes soovivad rohkem teada saada sobivatest õppimisvõimalustest (täiendkoolitus, tasemeõpe) või kes lihtsalt soovivad läbi arutada enda lühema- või pikemaajaliste karjääriplaanide tegemist (Eesti Töötukassa 2017).

Kuigi karjäärinõustamise mõju ei ole otseselt Eestis (vähemalt töötukassa andmetele tuginedes) uuritud, võib selle teenuse iseloomu põhjal eeldada, et see ei ole kõige suurem mõjutegur aitamaks inimesi töötusest väljuda. Seda eelkõige seetõttu, et teenus on võrdlemisi üldine ega anna töötukassa kliendile taolisi oskusi ja kogemusi nagu seda võivad teha tööturukoolitus ning tööpraktika.

1.6. Uuesti töölesaamisega seotud tegurid

Korduva töötuse mõistmiseks on oluline arutleda ka tegurite ja tingimuste üle, mis töötuks jäänud inimest uuesti tööle aitavad. Lisaks tööturu vajadustele mõjutavad uuesti töölesaamist ka paljud sotsiaal-demograafilised näitajad ning indiviidi üksikomadused, millest toetudes välismaisele kirjandusele ja uuringutele järgnevalt juttu tuleb.

Uuesti tööle saamise tegureid on uurinud näiteks Vesalainen ja Vuori (1999) Soomes, kes leidsid, et sugu on oluline prediktor prognoosimaks töölesaamist – nende uuringu põhjal oli naistel väiksem tõenäosus peale töötuks jäämise perioodi uuesti töökoht leida. Nad põhjendasid seda seeläbi, et naised võivad enda jaoks leida traditsioonilise leivateenija rolli kõrvalt lihtsamini ka muid rolle kui mehed. Samas tuli nende uuringust ootamatult välja, et vanus ega haridustase ei ole statistiliselt olulised tegurid töölesaamisel. Selgitusena pakuti välja, et kuna kõrgelt haritud noorte vastamismäär, kellel peaks idee poolest Soome tööturul 90ndate lõpus võrreldes vanemaealiste ja vähemharitutega paremad võimalused olema, oli küsitluses võrdlemisi väike ning tingis taolise tulemuse. Lisaks sellele tuli välja, et kutsekoolituse (*vocational training*) omandamisel ei olnud pikaajalist mõju uuesti tööle saamisel, küll aga toodi lühiajalise positiivse tegurina välja karjäärinõustamisel osalemine (*guidance course*) (ibid.)

Sugu on olulise prediktorina välja tulnud ka teistest töölesaamise tõenäosust prognoosivatest uuringutest. Näiteks uuris Andersson 2015. aastal Rootsis ankeetküsitluse kaudu eelnevalt koondatud töötuid. Uuringust selgus, et meestel on lausa üle 9 korra suurem tõenäosus leida endale uuesti töökoht peale 15-kuulist perioodi, kui naistel. Selgitusi otsides toetusid nemadki traditsioonilistele soorollidele, mille kohaselt vastutavad naised rohkem laste kasvatamise eest, mis on sageli barjääriks töölesaamisel. Lisaks sellele pakkusid nad välja, et meestel võivad võrreldes naistega olla paremad töö otsimise oskused, valmisolek töö tõttu kolida ning eelised teatud tüüpi töödele kandideerimisel, kuhu eelistatakse tööle mehi (Andersson 2015).

Brouwer jt uurisid samuti tööle saamise prediktoreid 2015. aastal Hollandis ning leidsid 10 statistiliselt olulist tegurit, mis prognoosisid uute töötute töölesaamist aasta jooksul. Muuhulgas tõid nad välja, et negatiivselt mõjutab töölesaamise tõenäosust kõrgem vanus, puuduv või algtasemel hollandi keele oskus ning terviseprobleemid. Positiivsena mõjusid töölesaamisele aga käitumuslikud tegurid, nagu näiteks valmisolek ise töödandjatega ühendust võtta, kõrge tööotsimise ja -leidmise tahe ning kõrgem üldine töövõimekus. Haridustase ning sugu ei osutunud statistiliselt olulisteks tööle saamise prediktoriteks (Brouwer jt 2015).

Wanberg jt (2002) koostasid multidistsiplinaarse mudeli, et välja selgitada statistiliselt olulised prediktorid, mis prognoosiksid inimese töölesaamise võimalusi Ameerikas Minnesotas. Olles eeldanud, et liiga kõrge haridustase ei suurenda tõenäosust tööle saada, sest sageli on kõrgelt haritud töötutel liiga suured ootused ning nad ei ole valmis madalamat kvalifikatsiooni nõudvaid töid vastu võtma, pidid nad oma hüpoteesi siiski ümber lükkama. Tulemustest selgus, et just nimelt kõrgem haridustase aitab töötuid suurema tõenäosusega kiiremini uuesti tööle.

2003. aastal üritas Bills selgitada erinevate teoreetiliste lähtekohtade kaudu hariduse olulisust tööle saamisel. Ta nentis, et varasemalt on palju keskendutud hariduse ning ametialase staatuse ja palga vahelistele seostele, kuid uuritud ei ole seda, millist rolli mängib haridus tööandjate ja töötajate omavahelises suhtluses. Muuhulgas tõi ta esile sõelumisteooria (*screening theory*), mille kohaselt pakuvad tööotsijad tööandjatele informatsiooni enda oskuste kohta, tavaliselt hariduse omandamise kaudu. Lisaks signaali andmise teooria (*signaling theory*), mille kohaselt hindavad tööandjad tööotsijaid individuaalsete omaduste kaudu (nt haridustase, töökogemus, rass, sugu, vanus jne). Kusjuures kõrgharidusega seostatakse tavaliselt kindlate oskuste ja võimete olemasolu. Eesti kontekstis on nendele teooriatele kinnitust leidnud Saar jt 2014, kes uurisid intervjuude näol, millist rolli mängib haridustase värbamisprotsessis. Nad leidsid, et Eestis on esimeses värbamisprotsessi faasis (kõrg)haridustunnistuse olemasolul väga suur roll (Saar jt 2014: 490).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kirjanduse, erinevate uuringute ja teooriate põhjal mõjutavad töölesaamist muuhulgas paljud sotsiaaldemograafilised näitajad, eriti haridus ning sugu, vanus ja terviseprobleemide olemasolu.

2. Probleemiseade

Teame juba, et varasem töötus, madalam kvalifikatsioon, ametipositsioonil langemine, piiratud geograafiline mobiilsus ja madalam haridustase on seotud suurema tõenäosusega olla töötu ja et töötus avaldab negatiivset mõju inimese edasisele karjäärile. Uuringud n-ö „probleemsete gruppide” kohta tööturul on läänelikes industriaalseerunud riikides keskendunud peamiselt pikaajalistele töötutele. Andress (1989: 275) nendib aga, et kuigi korduvatele töötutele ei ole suurt tähelepanu pööratud, on hakatud märkama, et osal inimestel on küll võrdlemisi suur tõenäosus tööturule naasta, aga väike tõenäosus stabiilne tööpositsioon leida. Kuna Eesti kontekstis ei ole veel uuritud kuivõrd erinevad ühekordsed ja korduvad (registreeritud) töötud, siis on selle töö eesmärgiks anda ülevaade ühekordsete ja mitmekordsete töötute erinevused nii sotsiaal-demograafiliste näitajate lõikes kui ka selles osas, milliseid aktiivseid või passiivseid tööturumeetmeid neile töötukassa poolt pakutakse. Lisaks sellele on töö eesmärgiks vaadata kolm ja enam korda töötuna arvel olnute tüüpilisi mustreid tööturul (sh kes neist jõuavad tööle ning kes kukuvad töötukassa süsteemist välja ega siirdu ka tööle). Korduvate töötute võrdlus ühekordsete töötutega annab loodetavasti ülevaate nendest inimestest, keda töötukassa peaks peale tööle saamist jätkuvalt toetama, et vähendada tagasi töötusesse kukkumise riski.

Järgnevalt on välja toodud uurimisküsimused, millele üritatakse magistritööga vastused leida:

- Millised sotsiaalmajanduslikud tunnused mõjutavad inimese korduvalt töötuks registreerimist?
- Millised on tüüpilised mustrid töötuna arvelolekute ja töötamise perioodide osas korduvate töötute hulgas?
- Kuidas mõjutab hüvitiste ja toetuste saamine/mittesaamine kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimeste tööle siirdumist?
- Kuidas mõjutab tööturuteenustel osalemine/mitteosalemine kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimeste tööle siirdumist?

3. Metoodika

3.1. Andmed

Käesolevas töös kasutatakse registriandmeid registreeritud töötute kohta, mis on Eesti Töötukassa talletatud ja kogutud. Andmed jõuavad infosüsteemi peamiselt töövahenduskonsultantide, kes sisestavad töötukassa klientide andmed arvutisse. Kui inimene tuleb ennast töötukassa büroosse töötuna arvele võtma, või teeb ta seda ise läbi e-Töötukassa, siis peab ta selleks täitma ankeedi enda isikuandmetega. Mingi osa andmetest jõuab töötukassa infosüsteemi ka läbi x-tee päringute ehk toimub automaatne registritevaheline andmevahetus. Tavapäraselt on töötuna arvele võetud inimene kohustatud käima konsultandi vastuvõtul vähemalt korra kuus ning ka nende vastuvõttude sisu (sh kas klienti on vaja suunata mõnele teenusele, määrata talle toetusi, milliseid teenuseid ta saab jms) paneb konsultant infosüsteemi kirja.

Lõpliku andmestiku, mida kasutati analüüsiks, moodustavad 2015. aasta jooksul esimest korda töötuna arvele tulnud inimesed ning vaatlusel on nende isikute järgnevad arvelolekute perioodid kuni 2017. aasta lõpuni. Kuna kõigi vaadeldavate isikute puhul on vaatluse all sama fikseeritud periood, siis saab tegelikkuses iga isiku korduvalt arveletulekut vaadata erineva pikkusega perioodi jooksul. See tähendab, et nendel inimestel, kes tulid töötuna arvele 2015. aasta alguses, saab vaadata korduvregistreerimisi pikema perioodi jooksul kui aasta lõpus töötuks registreeritud isikute puhul. Samas oleks igale indiviidile võrdse perioodi välja selgitamine olnud väga ajamahukas töö, mis oli suures plaanis ka ebavajalik.

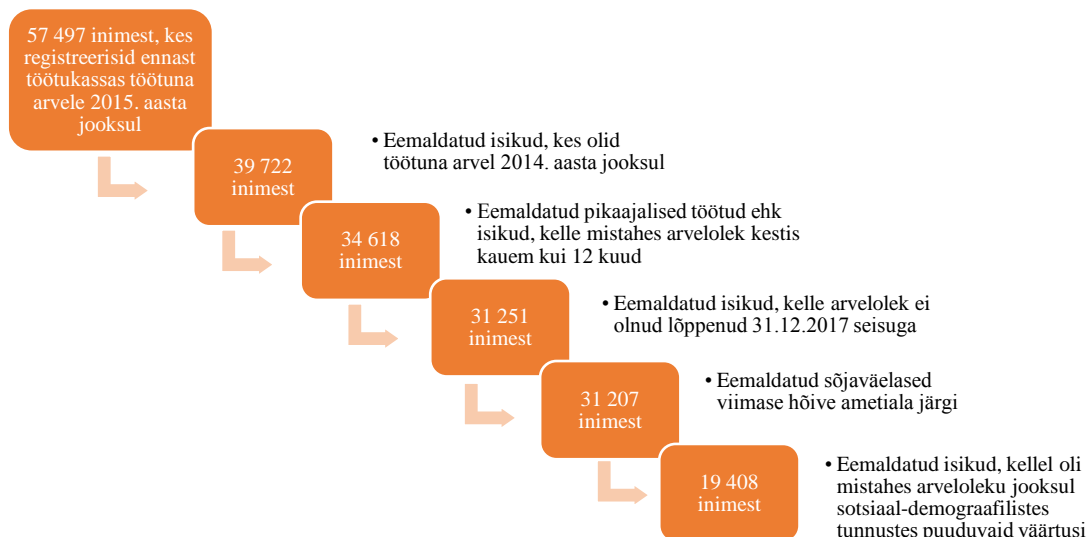
2015. aastal töötuna arvele tulnud isikud valiti kõigi töötuna arvel olnud isikute hulgast välja sel eesmärgil, et näha, mis juhtub uue töötuna arvele tulnud inimesega paari aasta jooksul – st kui tihti ta sel perioodil arvele tuleb ning milliseid meetmeid töötukassa tema peal rakendab, et ta tööle saaks. Idee poolest oleks olnud võimalik valida ka pikem periood (nt uued töötuna arvele tulijad aastal 2013 ning nende järgnevad arveloleku perioodid), kuid arvesse võeti asjaolu, et nii riigi majanduslik olukord, tööturg kui ka töötukassa sisesed poliitikad muutuvad pidevalt. Seetõttu oli mõistlik piirduda paari aasta taguse perioodiga.

Andmestikust eemaldati erinevatel põhjustel ja etappidel isikuid, millest saab ülevaate Joonis 1. Esiteks oli andmestiku moodustamisel kriteeriumiks, et inimesed, kes tulid arvele 2015. aasta jooksul, ei oleks olnud arvel 2014. aasta jooksul. Seda esiteks vältimaks olukorda, et kui näiteks isik, kes tuli arvele 2015. aastal ning oli käesoleva töö andmestikus ühekordne töötu, võis ta

varasemalt väga tihedalt arvele ning arvelt maha tulla. Teiseks on töötukassal iga inimese kohta määratud teatud periood, mil on talle võimalik töötuskindlustushüvitist ning töötutoetust maksta. Sama on ka koolitustega – igale inimesele on ette nähtud teatud summa, mida ta saab aasta jooksul koolituste peale kulutada. Seega oli mõistlik jätta lõplikku andmestikku inimesed, kes ei olnud 2014. aasta jooksul oma koolituste eelarvet ning toetusi aasta jooksul ära kasutanud.

Lisaks eemaldati andmestikust pikaajalised töötud ehk isikud, kelle mistahes arvelolek kestis kauem kui 12 kuud. Seda eelkõige seetõttu, et antud magistritöös ei ole fookuses pikaajalised töötud. Käesolevas töös on huviorbiidil just need inimesed, kes on nõ lühiajalised ühekordsed töötud ehk tulevad korraks töötuna arvele ning lahkuvad seejärel ega vaja enam töötukassa teenuseid. Lisaks inimesed, kes on sageli mõneaastase perioodi jooksul lühiajaliselt töötuna arvel. Samas tuleb siinkohal arvestada, et kõik käesolevas andmestikus olevad ühekordsed töötud ei liikunud pärast esimest arvelolekut tööle. Kõikidest ühekordsetest töötutest 25% lahkusid töötukassast muudel põhjustel kui tööle siirdumine (nt suundusid vanaduspensionile, läksid õppima, lahkusid omal soovil jne). Kuivõrd töö esimeses osas on fookuses korduvad arvelolekud, mitte niivõrd töötamine kahe arveloleku perioodi vahel, siis on ühekordsete töötute hulka hõlmatud kõik inimesed, mistahes põhjustel nad arvelt maha läksid. Seejärel eemaldati andmestikust marginaalsuse tõttu viimase hõive ametiala järgi sõjaväelased. Lisaks isikud, kellel oli puuduvaid väärtusi sotsiaal-demograafilistes tunnustes mistahes arveloleku lõikes ning isikud, kelle viimane arvelolek ei olnud lõppenud 31.12.2017 seisuga ehk teisisõnu kelle viimase arveloleku lõpukuupäev jääb vaatlusalusest perioodist välja (paremalt tsenseeritud vaatlused). Seda seetõttu, et nende puhul ei ole täpselt teada kaua nende viimane arvelolek kestab, sest andmed on piiritletud 2017. aasta lõpuga.

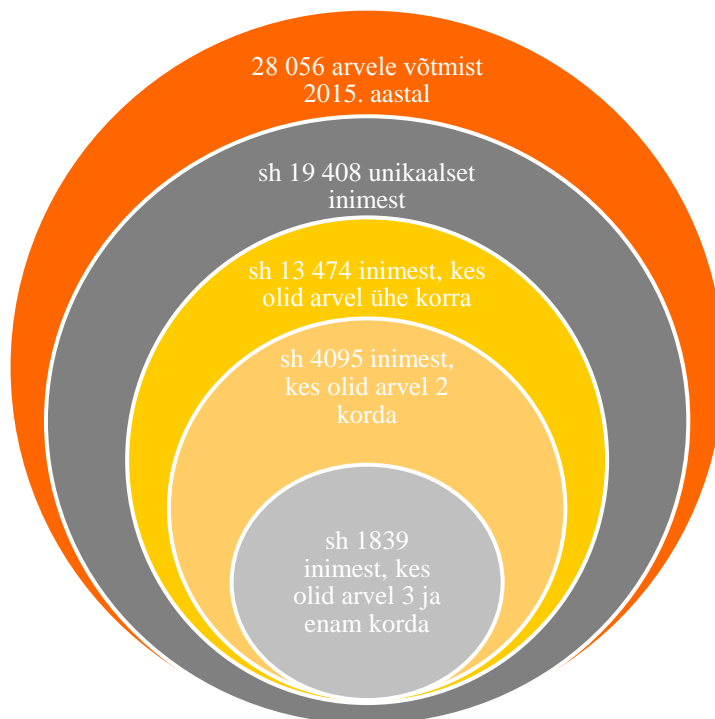
Oluline on aga tähele panna, et töös kasutatud andmed ei ole esinduslikud kogu eesti rahvastiku kohta ega ka töötute grupi kohta; eesmärk ongi uurida mitmekordseid töötuid kui gruppi võrreldes neid ühekordsete töötutega ja seetõttu ei ole regressioonimudelites ka statistilisel olulisuse tõenäosusel sisulist tähendust, vaid see on lihtsalt orientiiriks, millistele tulemustele rohkem tähelepanu pöörata.

Joonis 1. Ülevaade etappidest ning tingimustest, mille põhjal isikuid andmestikust eemaldati.

3.1.1. Andmestiku jaotus arvelolekute korduvuse ja kestuse järgi

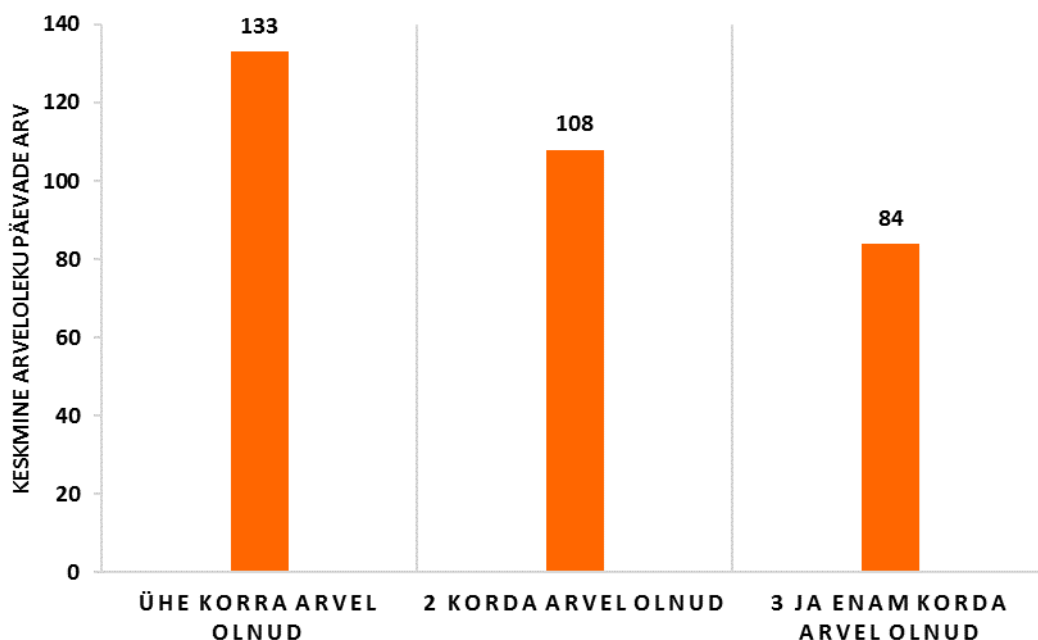
Joonis 2 selgub, et aastal 2015 oli töötukassas 28 056 arvelevõtmist, mille moodustasid 19 408 isikut. Siinkohal tuleb aga arvestada, et tegelikkuses oli 2015. aastal arvelolekuid üle poole rohkem, sest nagu alapeatükis 3.1 kirjeldati, eemaldati andmestikust isikuid erinevatel põhjustel ning tingimustel. Nendest enamuse ehk 13 474 inimest (69%) moodustasid ühe korra töötuna arvel olevad inimesed. 2015.–2017. aastate jooksul olid kahel korral arvel 4095 ehk 21% registreeritud töötutest. Kolm ja enam korda olid arvel 1839 inimest, kes moodustavad tervikust veidi üle 9%.

Joonis 2. Andmestiku jaotus registreeritud töötuse korduvuse järgi³

Vaadates andmestikus esindatud registreeritud töötute arvelolekute kestuse perioode, selgub ootustekohaselt, et ühe korra arvel olnud töötutel on mõnevõrra pikem keskmine töötuna arveloleku periood kui korduvatel töötutel (vt Joonis 3). Kui ühe korra arvel olnutel on keskmine arveloleku pikkus 133 päeva, siis kaks korda arvel olnutel on see umbes kuu aega lühem ehk 108 päeva ning kolm ja enam korda arvel olnutel 84 päeva. Kolm ja enam korda töötutel kestab töötuna arveloleku periood seega keskmisel veidi alla kolme kuu.

³ Unikaalsete inimeste puhul on silmas peetud isikuid, kes 2015. aastal töötukassasse arvele tulid, mitte nende kõikide arvelolekute arvu 2015. aastal. Lisaks tuleb andmestiku jaotuse puhul tuleb meele pidada, et tegelikkuses on 2015. aastal töötuna arvele registreerunud inimesi üle poole rohkem ehk 57 497 inimest – antud juhul on andmestikust eemaldatud inimesed, kes olid arvel 2014. aasta jooksul, need, kellel oli mingil põhjusel puuduvaid väärtusi olulistes sotsiaaldemograafilistes tunnustes (sh sõjaväelased viimase hõive ISCO koodi järgi), need isikud, kes olid vaadeldava perioodi jooksul pikaajaliselt ehk üle 12 kuu arvel ning need, kelle arveloleku periood ei olnud lõppenud 31.12.2017 seisuga.

Joonis 3. Töötuna arveolekute korrad arveoleku kestuse lõikes.

3.1.2. Andmestiku jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes

Lõpliku andmestiku moodustavad 19 408 isikut, kes registreerisid end töötuna arvele Eesti Töötukassas aastal 2015. Andmestiku jaotusest eelnevalt ümberkodeeritud sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes saab ülevaate Tabel 1. Sellest selgub, et naised ja mehed on andmestikus jaotunud suhteliselt võrdselt – vastavalt 51% ja 49%. Vanusegruppide poolest on enim esindatud 25–54-aastased registreeritud töötud (69%). Elukoha piirkonna alusel on andmestikus rohkem neid, kes elavad linnas (63%) kui maapiirkonnas (37%). Keeleoskuse poolest on kõige rohkem neid registreeritud töötuid, kelle eesti keele oskus kõnes on kõrgem kui vene keele oskus kõnes (54%), seejärel neid, kelle vene keele oskus kõnes on kõrgem kui eesti keele oskus kõnes (33%) ning viimaks neid, kelle eesti ja vene keele oskus kõnes on võrdsel tasemel (13%). Võib arvata, et need inimesed, kelle eesti keele oskus kõnes on kõrgem kui vene keele oskus kõnes on rahvuselt peamiselt eestlased ning need, kelle vene keele oskus kõnes on kõrgem kui eesti keele oskus, on rahvuselt peamiselt venelased.

Viimase hõive ametiala lõikes on kõige rohkem teenindus- ja müügitöötajaid (18%), oskus- ja käsitöölisi (18%) ning lihttöölisi (16%). Kõige vähem on esindatud aga põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad (2%) ning ametnikud (6%). Elukoha maakonna järgi on andmestikus enim esindatud Tallinnast ja Harjumaalt (42%) pärit inimesi, seejärel Ida-Virumaalt (16%) ning Tartumaalt (11%). Haridustaseme poolest on andmestikus

kõige rohkem neid, kes olid 2015. aastal esimest korda arvele tulemise hetkega omandanud üldkeskhariduse (25%). Samas on palju ka neid, kes said keskhariduse koos kutseharidusega (22%) ning kõige vähem neid, kel on omandatud kutseharidus põhihariduseta või põhiharidus kutseharidusega (2%). Puudega riskirühma kuulub 10% kõikidest 2015. aastal arvele tulnutest. Siinkohal peab aga arvestama asjaoluga, et 2015. aastal ei olnud veel toimunud töövõimereformi, mille käivitumisel 2016. aastal on puudega inimeste osakaal töötukassas tunduvalt tõusnud.

Tabel 1.

Andmestiku jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes.

Sotsiaaldemograafiline tunnus	N	%	Sotsiaaldemograafiline tunnus	N	%
Sugu			Elukoha maakond		
Mees	9465	49	Harju maakond	8465	44
Naine	9943	51	Hiiu maakond	98	1
Kokku	19408	100	Ida-Viru maakond	2746	14
Vanusegrupid			Jõgeva maakond	491	3
<25	3257	17	Järva maakond	376	2
25-54	13397	69	Lääne maakond	375	2
55+	2754	14	Lääne-Viru maakond	942	5
Kokku	19408	100	Põlva maakond	294	2
Keeleoskus kõnes			Pärnu maakond	1294	7
Eesti ja vene keele tase võrdne	2623	13	Rapla maakond	470	2
Vene keele tase kõrgem kui eesti keele tase	6380	33	Saare maakond	313	2
Eesti keele tase kõrgem kui vene keele tase	10405	54	Tartu maakond	2112	11
Kokku	19408	100	Valga maakond	395	2
Haridustase			Viljandi maakond	602	3
Kuni põhiharidus k.a põhiharidus	3059	16	Võru maakond	435	2
Kutseharidus põhihariduseta ja põhiharidus kutseharidusega	385	2	Kokku	19408	100
Kutsekeskharidus põhikooli baasil	2557	13	Viimase hõive ametiala		
Üldkeskharidus	4901	25	Juhid	1541	8
Kutseharidus keskharidusega	4264	22	Tippspetsialistid	1587	8
Kõrgharidus	4242	22	Tehnikud ja keskastme spetsialistid	2210	11
Kokku	19408	100	Ametnikud	1221	6
Elukoha asukoht			Teenindus- ja müügitöötajad	3581	18
Elukoht maakohas	7102	37	Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad	283	1
Elukoht linnas	12306	63	Oskustöötajad ja käsitöölised	3692	19
Kokku	19408	100	Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	2222	11
Puudega riskirühma kuulumine			Lihttöölised	3071	16
Ei kuulunud puudega riskirühma	17409	90	Kokku	19408	100
Kuulus puudega riskirühma	1999	10			
Kokku	19408	100			

3.2. Andmeanalüüsi meetodid

Andmeanalüüsina antakse kõigepealt ülevaade arvelolekute kordadest sõltumatute tunnuste lõikes kirjeldava statistika ehk risttabelite näol. Seejärel viiakse läbi multinomiaalne logistiline regressioon arveolekute korduvuse ja sotsiaal-demograafiliste tunnuste vahel, et välja selgitada sõltuva ja sõltumatute tunnuste omavaheline seos. Mudeli headuse näitajana on välja toodud Nagelkerke kordaja.

Lõpuks viiakse kolm ja enam korda töötute hulgas läbi jadade analüüs. Kuigi jadade analüüsi (*sequence analysis*) tehnika on algselt välja töötatud DNA analüüsimiseks ning on kasutusel pigem molekulaarbioloogide seas, siis kasutatakse seda sageli ka sotsiaalteadustes (Mills 2011). Jadade analüüs on meetod, mis on sündmusloolise analüüsiga (*event history analysis*) väga tihedalt seotud, kuna see pakub võimaluse modelleerida kogu elutee või sündmuste ajaloo trajektoore (ibid.). Jadade analüüs on kasulik siis, kui ollakse huvitatud elusündmuste järjekorrast ja mustritest (Macindoe & Abott 2004). Järjestuste andmed on lihtsalt öelduna järjekorda pandud objektide loetelu, mis võivad olla nii sündmused, numbrid või mis iganes. Uurijad on jadade analüüsi puhul tavaliselt huvitatud kolmest küsimusest: 1) Kas jadade hulgas on mustreid? 2) Kui need mustrid eksisteerivad, siis kuidas nad tekkinud on? 3) Mis on nende mustrite tagajärjed? (Abbott 1990). Käesoleva magistritöö kontekstis ollakse huvitatud sellest, millised tüüpilised mustrid tulevad kolme aasta jooksul vaatluse all olevate inimeste puhul esile – mis hetkel ollakse töötuna arvel, kui kiiresti minnakse arvelt maha, mida tehakse arveolekute vahepealsetel perioodidel. Lisaks sellele on jadade analüüsi põhjal võimalik moodustada klastrid, mis iseloomustavad teatud tüüpi inimesi nende sündmuste mustrite järgi kolme aasta jooksul. Klasteranalüüsi tulemuste põhjal on omakorda võimalik regressioonanalüüsi abil prognoosida seda, millised sotsiaal-demograafilised ning töötukassa võimaldatud meetmed mõjutavad inimeste kuulumist ühte või teist tüüpi klastrisse.

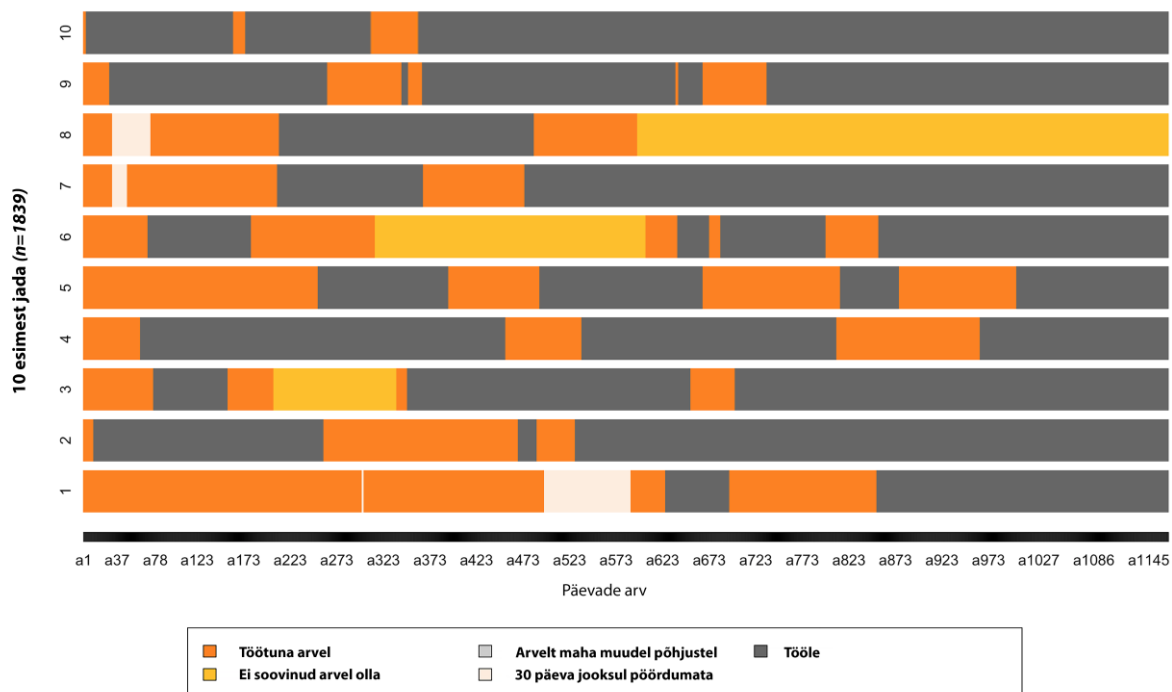
Jadade analüüsis anti esmalt iga inimese igale päevale vaatlusperioodi jooksul vastav staatus⁴ – töötuna arvel; ei soovinud arvel olla; läks arvelt maha muudel põhjustel (sh ajateenistus, elamisluba aegunud, ennetähtaegne pension, õppimine, surnud, vanaduspension, pole Eestis, juriidiline isik, sobivast tööst põhjuseta keeldumine jne); ei pöördunud 30 päeva jooksul

⁴ Jadade staatused on **töötuna arvel**, mis võeti selle alusel, kas inimene oli parasjagu töötukassas töötuna arvel, **ei soovinud arvel olla**, **arvelt maha muudel põhjustel** ning **30 päeva jooksul pöördumata**, mis võeti inimese arveloleku lõpetamise põhjuste järgi, mida sisestavad töötukassa infosüsteemi peamiselt töövahenduskonsultandid. Hüvitiste/toetuste saamise perioode ning teenustel osalemisi ei saanud käesoleva töö raames jadade analüüsi kaasata, sest hüvitiste ja toetuste saamine ning teenustel osalemine kattub arvelolekute perioodidega. Jadade analüüs nõuab aga seda, et perioodid omavahel ei kattuks.

töötukassasse konsultatsioonile; läks tööle. Laiemalt võib need staatused jagada kaheks – inimene kas oli töötuna arvel või arvelt maas (läks tööle või lahkus arvelt muudel eelnevalt nimetatud põhjustel – need staatused ehk arveloleku lõpu põhjused märgitakse infosüsteemi kas konsultandi poolt või automaatselt läbi x-tee päringute siis, kui inimesel lõpetatakse töötuna arvelolek).

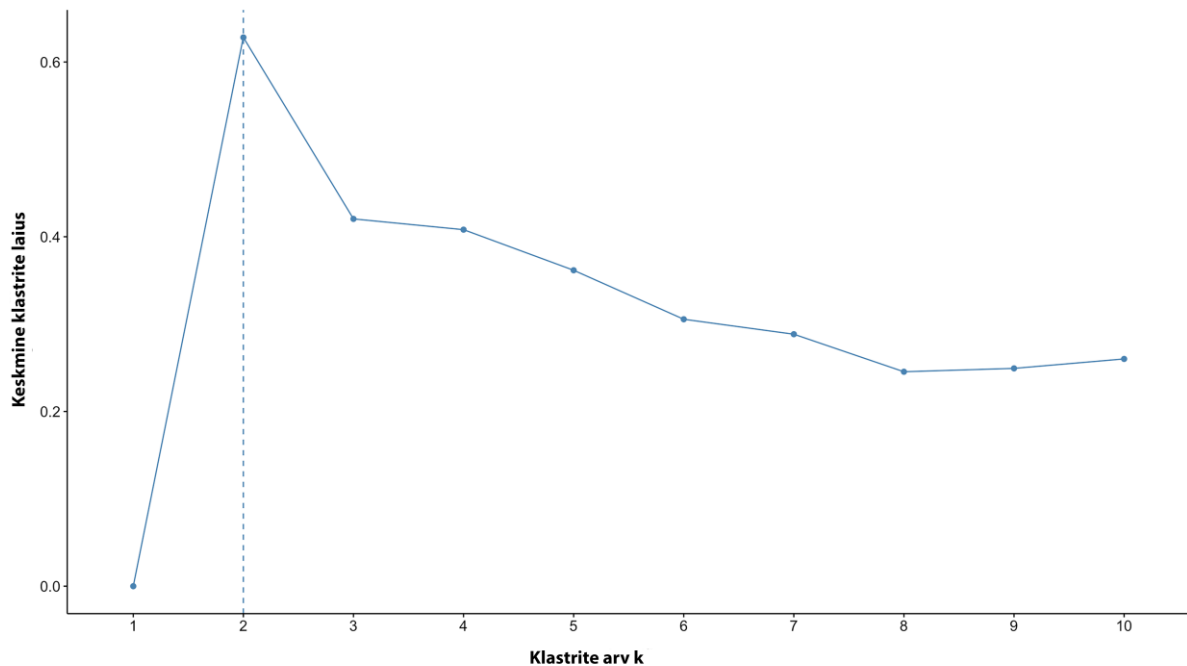
Seejärel moodustati staatuste põhjal staatuste järjestuste objekt (*state sequence object*), mis võimaldab kindlaks määrata igale staatusele erinevad iseloomulikud omadused (nt kindel värv ja nimetused igale staatusele jne). Selle objekti põhjal arvutatakse omakorda optimaalse sobituse meetodil (*optimal matching*) välja iga jadade paari kaugused üksteisest andmekogumis. Need kaugused tähistavad jadade paaride sarnasuse astet ning kauguste põhjal toimub seejärel omavahel sarnaste jadade kokku ühendamine. Täpsemalt arvutatakse optimaalse sobitamise meetodil jadade omavahelised kaugused välja minimaalse kulu leidmise põhimõttel, et muuta ühe staatuse jada teiseks olemasolevaks jadaks. Neid muutusi võib ja saab teha erinevalt – näiteks vahetades ühe jada ühe elemendi mingi teise elemendiga või lisades/kustutades mingi elemendi jadast (Macindoe & Abbott 2004).

Selleks, et näitlikustada kolm ja enam korda arvel olnud töötute hulgas moodustunud jadasid, on Joonis 4 välja toodud kümme esimest indiviidi ning nende jasad. Jooniselt on värvide järgi näha, et kõik individid olid perioodi alguses töötuna arvel, mida tähistab oranž värv. Näiteks joonistub välja, et 10. individ oli perioodi alguses alla kuu aja töötuna arvel, suundus siis tööle ning tuli vähem kui poole aasta möödudes uuesti töötuna arvele. Töötuna oli ta arvel ka sel korral võrdlemisi lühikest aega, läks uuesti tööle ning jällegi tuli arvele tagasi alla poole aasta möödudes. Selleks ajaks, kui aasta oli möödunud, oli ta endale töökoha leidnud, kus ta perioodi lõpuni püsis.

Joonis 4. Kümne andmestikus esimese kolm ja enam korda töötü jadad.

Optimaalse sobitamise meetodi algoritmide põhjal moodustunud kauguste maatriksi põhjal viiakse tavaliselt läbi klasteranalüüs, et teha kindlaks, kas andmetes on olulisi rühmitusi või mitte (Macindoe & Abbott 2004). See annab vastuse esimesele olulisele küsimusele – kas jadade seas on mustreid. Ka käesoleva töö puhul viidi jadade analüüsis läbi klasterdamine. Antud juhul kasutati optimaalse klastrite arvu määramiseks siluetechnikat. Lühidalt öeldes näitab siluetechnikal põhinev graafik seda, kui hästi iga objekt talle määratud klastrisse sobib (Rousseeuw 1987). Mida lähemal on silueti laiuse väärtus 1-le, seda paremini sobitub liige talle määratud klastritesse ning erineb enim enda naaberklastritest (ibid.). Antud juhul on kõige optimaalsemaks klastrite arvuks 2 (vt Joonis 2), kuid kuna klasteranalüüs põhineb suuresti ka intuitsioonil ning oleneb andmete olemusest, siis lisaks kahele klastrile viidi analüüs läbi ka nelja klastriga, et tulemus oleks mitmekesisem.

Joonis 5. Siluettehnikal põhinev optimaalne klastrite arv.

Seejärel viidi läbi aglomeratiivne hierarhiline klasterdamine Wardi meetodil. Sisuliselt tähendab hierarhiline klasterdamine Wardi meetodil seda, et esimeses etapis on iga objekt omaette klaster ning samm-sammult hakatakse ühendama objekte, kelle omavaheline kaugus on kõige väiksem (samme toimub nii palju nagu on ühendatavaid objekte). Liitmine toimub aglomeratiivse klasterdamise puhul seni, kuni kõik objektid on liidetud ning moodustatud on üks suur klaster. Wardi meetodil ühendatakse niisugused individid, kelle puhul ühendklastris tekib kõige väiksem tunnuste summaarne dispersioon (Kaufman & Rousseeuw 1990). Klasterdamise põhjal saadud tüpoloogiat kasutatakse reeglina täiendavas analüüsis, et leida vastused kahele järgmisele küsimusele ehk kuidas on mustrid tekkinud ning mis on nende mustrite tagajärjed (Macindoe & Abbott 2004). Antud juhul moodustati saadud klastrite põhjal faktortunnus, mida omakorda kasutati logistilises regressioonimudelil sõltuva tunnuseks.

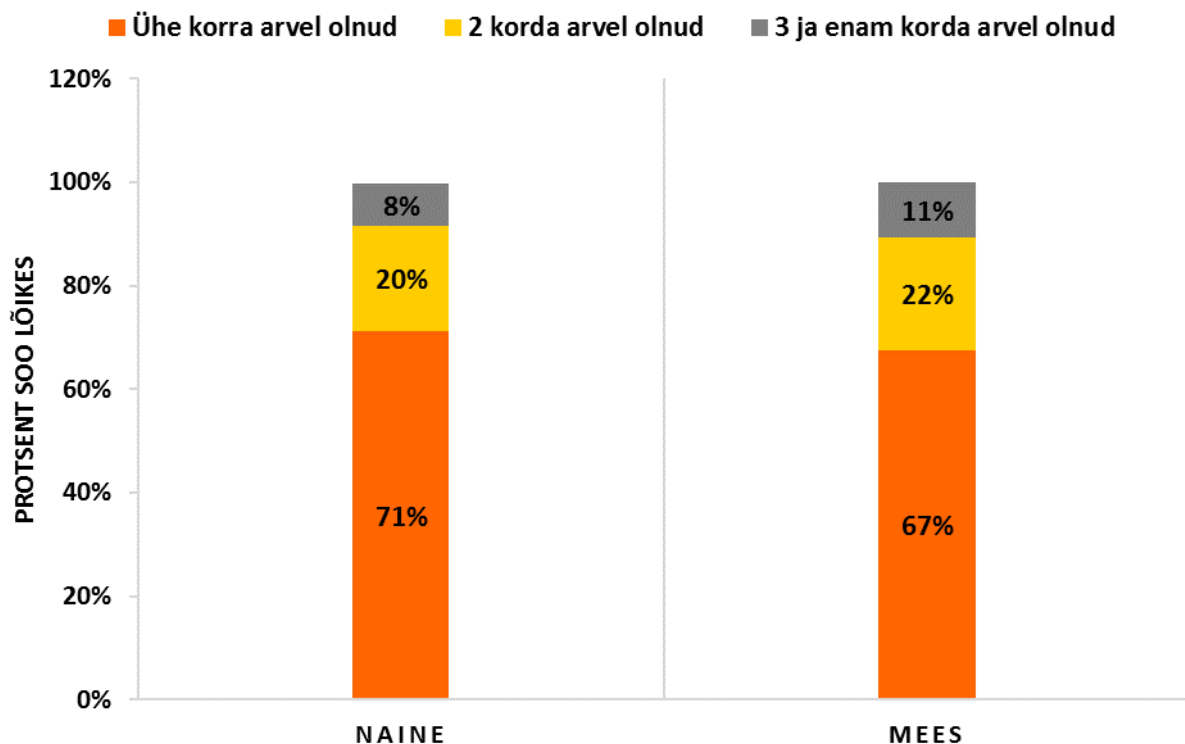
Kirjeldav statistika ning multinomiaalne logistiline regressioon viidi läbi paketiga SPSS ning jadade analüüs, klastrite moodustamine ja binaarne logistiline regressioon viidi läbi programmis R, paketiga TraMineR (Gabadinho jt 2008).

4. Tulemused

4.1. Arvelolekute korduvuse jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes

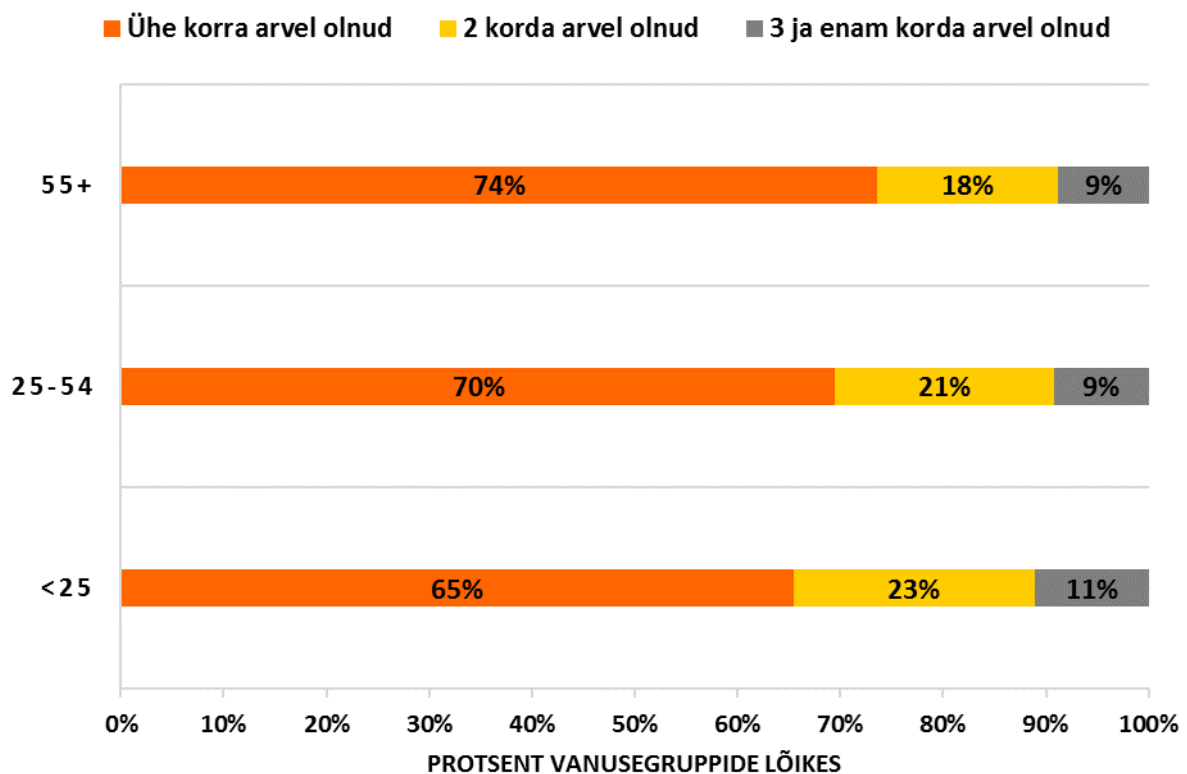
Järgnevalt on vaatluse all sõltuva tunnuse ehk arvelolekute korduvus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes. Selleks on koostatud risttabelid ning seoste tugevusi võimaldab usaldusnivool 5% hinnata Crameri seosekordaja ning hii-ruut-statistik. Protsentjaotuste tulemused sotsiaal-demograafiliste tunnuste ja arvelolekute kordade vahel on esitatud joonistena.

Joonis 6 põhjal võib väita, et meeste hulgas on rohkem neid registreeritud töötuid, kes on korduvalt töötuna arvel kui naiste hulgas. Kui naistest oli ühe korra arvel 71%, siis meestest 4% vähem. Kaks korda on mehed ja naised arvel olnud peaaegu võrdselt, erinedes üksteisest vaid paari protsendi võrra – naistest 20% ning meestest 22%. 33% meestest olid kolme aasta jooksul korduvalt töötud, naiste seas oli see protsent viie võrra väiksem. Seose hii-ruut statistiku väärtuseks on 45,4 (df=2, p=0,000) ning Crameri V kordaja väärtuseks on 0,05. Seosekordajate alusel võib väita, et kuigi seos on statistiliselt oluline, siis ei ole ta väga tugev.

Joonis 6. Arvelolekute korduvuse jaotus soo lõikes.

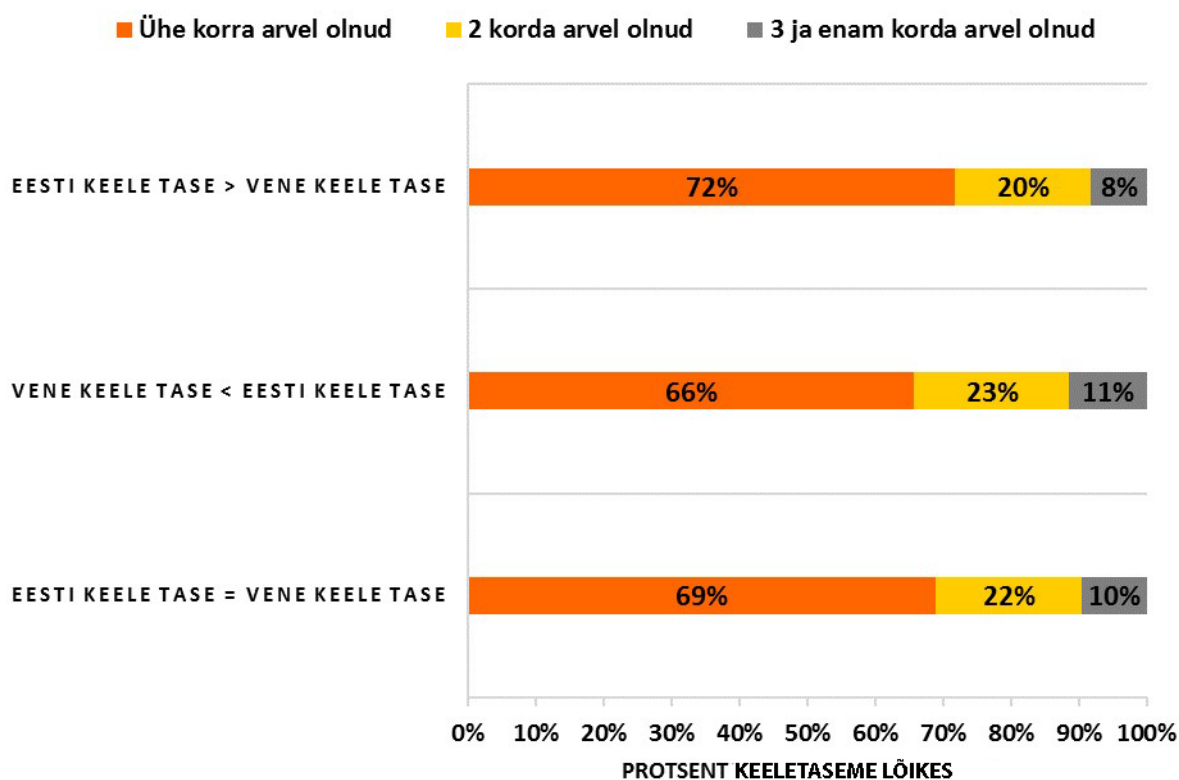
Järgnevalt on vaadatud arvelolekute korduvuse ning vanusegruppide vahelisi seoseid. Joonis 7 on näha, et kõige rohkem on korduvaid töötuid noorte hulgas. Alla 25-aastaste seas on veidi üle kolmandiku neid registreeritud töötuid, kes olid kolme aasta vältel korduvalt arvel. Noorte osakaal kolm ja rohkem korda töötuna arvel olnud grupis on aga 11%. Kõige vähem ehk ühe korra vaatlusperioodi jooksul olid töötuna arvele registreeritud 55-aastased ning vanemad. Viimastega on sarnased ka 25–54-aastased registreeritud töötud – nendest 70% moodustasid ühe korra arvel olnud inimesed, 21% olid arvel 2 korda ning 9% rohkem kui kolm korda. Jällegi on tegemist võrdlemisi nõrga seosega (hii-ruut-statistiku väärtus on 50,4 ning tema vabadusastmete arv 4, Crameri V väärtus 0,36, $p=0,00$) seosega. Võttes arvesse Crameri V kordaja väärtust võib väita, et soo lõikes erinevad vaatluse all olevad registreeritud töötud arveloleku korduvuse osas enam kui vanusegruppide lõikes.

Joonis 7. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus vanusegruppide lõikes.

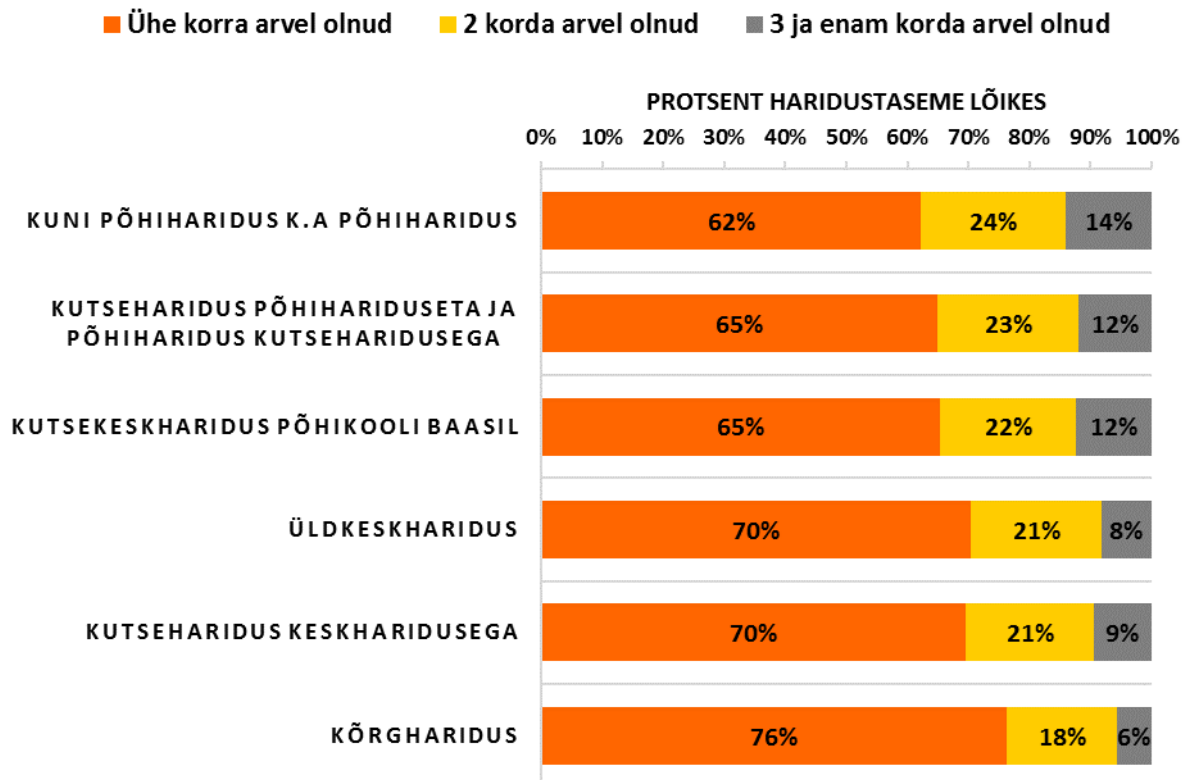
Keeletasemete lõikes selgub Joonis 8, et kõige suuremal määral on 3 ja enam korda töötuna arvel olnud inimesed, kelle vene keele tase kõnes on madalam kui eesti keele tase kõnes. Kui eesti keelt paremini kõnelevad inimesed olid 3 ja enam korda töötuna arvel 8% ulatuses, siis vene keelt paremini kõnelejad 11%. Ühe korra olid vaatlusperioodi jooksul arvel enim (72%) eesti keelt võrreldes vene keelega paremini kõnelejad. Võib spekuloida, et eesti keelt

kõnelevad võrreldes vene keelega paremini suures osas rahvuselt eestlased ning vene keelt paremini kõnelevad inimesed on vastupidi rahvuselt venelased. Küll aga ei ole päris täpselt selge, kes on need inimesed, kes vene ja eesti keelt võrdsel tasemel kõnelevad. Ka nemad on võrreldes eesti keelt paremini kui vene keelt kõnelejatega rohkem mitmekordselt töötuna arvel. Seos keeletaseme ning arveloleku kordade vahel on olemas - hii-ruut statistik=77, df=4, p=0,000, Crameri V=0,05, kuid jällegi peab rõhutama, et seos tunnuste vahel on nõrk.

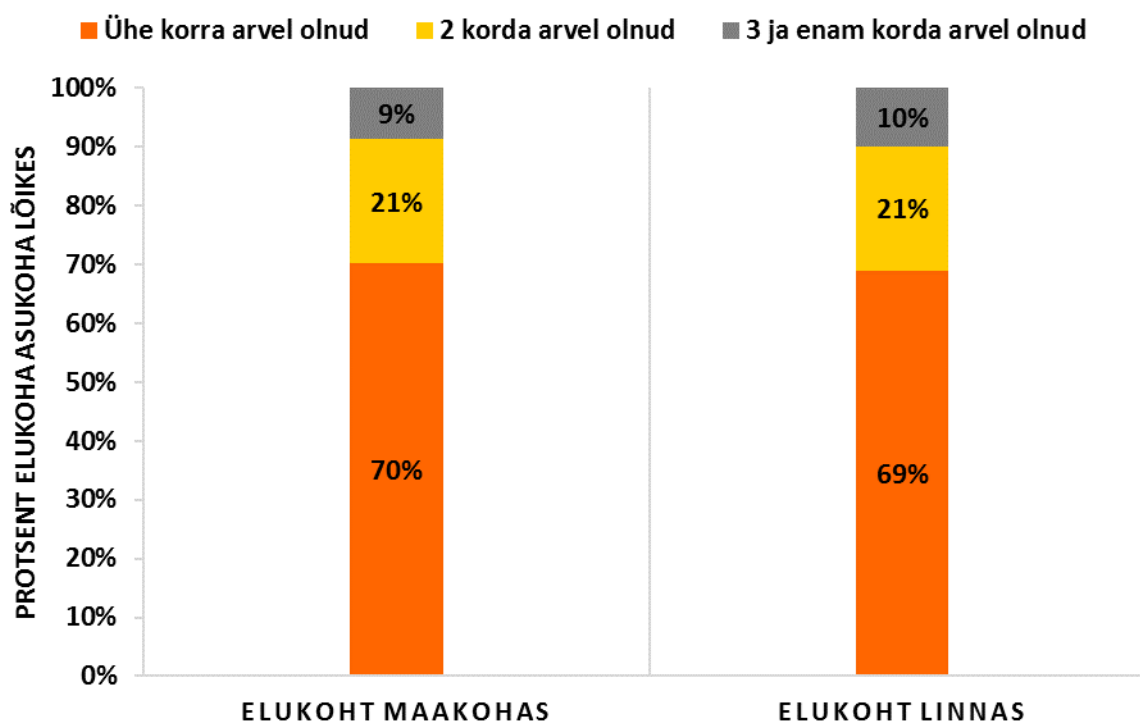
Joonis 8. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus keeletaseme lõikes.

Haridustaseme lõikes on arvelolekute kordade osas kõige suuremad erinevused nende inimeste vahel, kellel viimane omandatud haridustase on põhiharidus või madalam kui põhiharidus ning kellel on kõrgharidus (vt Joonis 9). Kui kõrgharidusega inimeste hulgast olid kolm ja enam korda arvel 6% inimestest, siis madalama kui põhiharidusega ja põhiharidusega inimesed olid kolm ja enam korda arvel 14% juhtudest. Huvitaval kombel ei ole üldkeskhariduse omandanud inimestel ning kutsehariduse keskharidusega omandanutel erilist vahet selles osas, kui mitu korda töötu oldi. Seos hariduse ja töötuna arvel oldud kordade vahel on olemas, kuid nõrk (hii-ruut statistik=256, df=10, p=0,000, Crameri V=0,08).

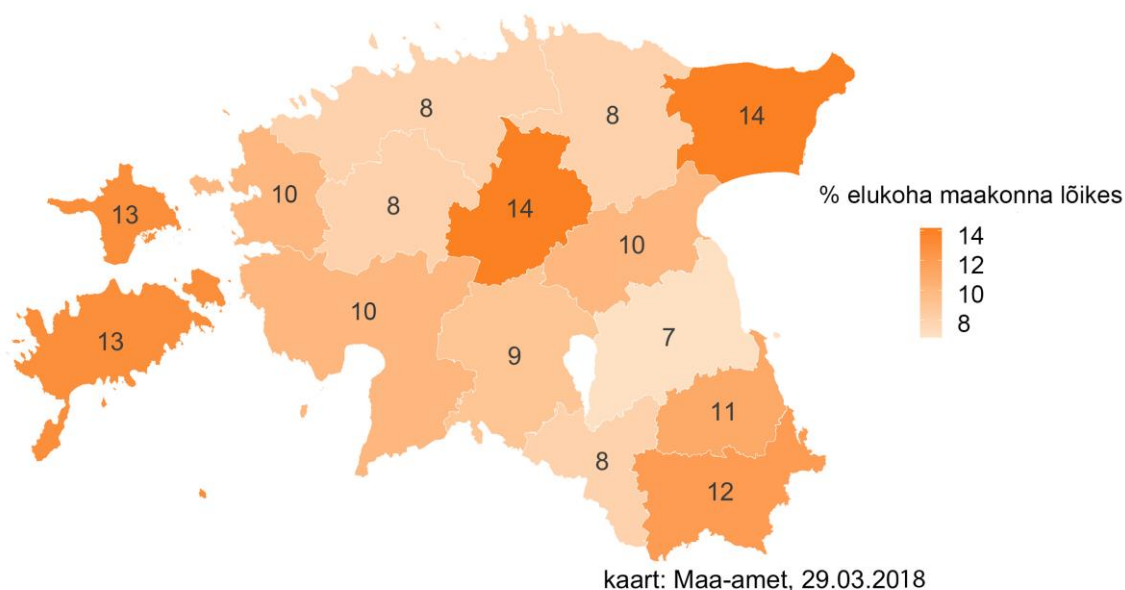
Joonis 9. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus haridustasemete lõikes.

Nii nagu kinnitab Joonis 10, siis elukoha piirkonna lõikes arvelolekute korduvuse osas väga suuri erinevusi ei esinenud. 69% maapiirkonnas elavatest inimestest on kolme aasta jooksul arvel olnud ühe korra ning vaid 1% võrra vähem on ühe korra arvel olnud linnas elavad inimesed. Umbes viiendik nii maakohas kui ka linnas elavatest inimestest on vaatlusperioodi jooksul olnud arvel kahel korral. Ühe kümnendiku moodustavad linnas elavatest inimestest need, kes olid arvel enam kui kolm korda. Samasugune tendents kehtib ka maakohas elavate inimeste puhul – nende hulgas on 9% registreeritud töötuid, kes olid kolme aasta vältel arvel üle kahe korra. Elukoha piirkonna ning arvelolekute korduvuse lõikes on seos väga nõrk (hiirruut-statistik=7,6, df=2, p=0,022). Crameri V kordaja väärtus on 0,02.

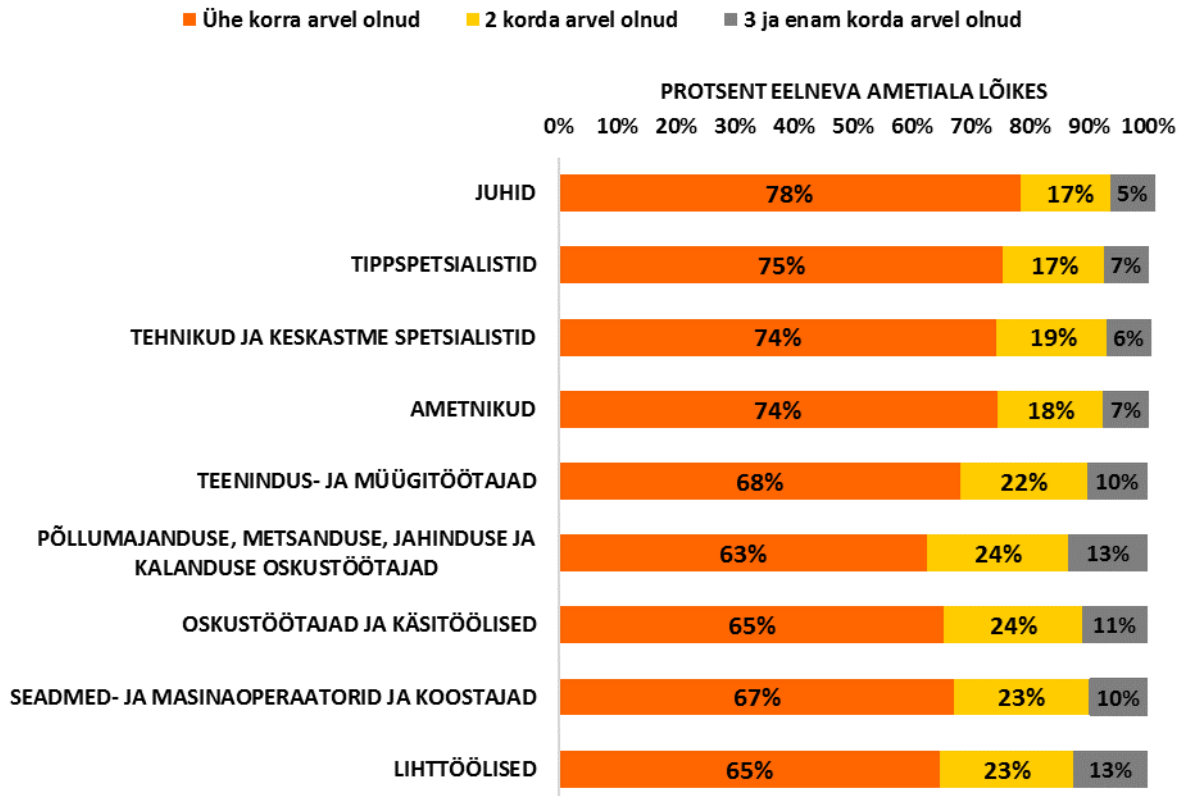
Joonis 10. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus elukoha asukoha lõikes.

Vaadates täpsemalt andmestikus esindatud registreeritud töötute elukoha maakondasid arvelolekute kordade lõikes, võib väita, et ühekordseid töötuid on kõige rohkem suurtes linnades – Tallinnas ja Tartus 73% ning Pärnus ja Lääne-Virumaal 70% vastava maakonna töötutest andmestikus (vt Joonis 11). Vaatlusperioodi jooksul kaks korda töötuna arvel olnud inimesed asuvad elukoha maakonna järgi enim Ida-Viru maakonnas (26%), Võru maakonnas (25%) ning Viljandi maakonnas (25%). Elukoha maakonna lõikes elab kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimestest 14% Ida-Virumaal ning Järva maakonnas. Kolm ja enam korda töötuid leidub elukoha maakonna järgi ka saartel – 13% kõikidest Hiiumaa ja Saaremaa registreeritud töötutest andmestikus. Kolm ja enam korda töötuid elab võrreldes teiste maakondadega rohkem ka Lõuna-Eestis – 12% kõikidest Võru maakonna ning 11% kõikidest Põlva maakonna uutest registreeritud töötutest 2015. aastal. Elukoha maakonna ning töötuna arveloleku kordade omavaheline seose hii-ruut-statistik=221,5, df=28 ning p=0,000. Crameri V kordaja väärtus on 0,08.

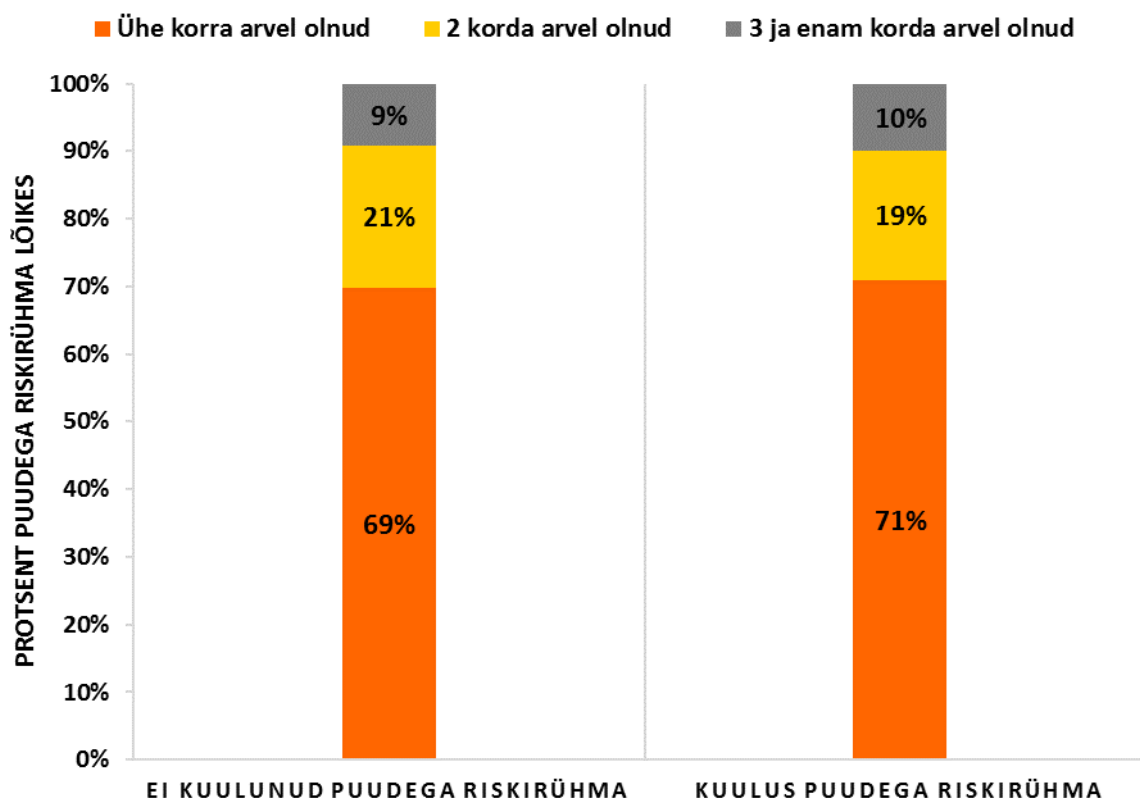
Joonis 13. Kolm ja enam korda arvel olnud registreeritud töötud elukoha maakonna lõikes.

Viimase ametiala lõikes võib välja tuua, et kolmeaastase perioodi jooksul on kõige vähem olnud arvel juhid, tippspetsialistid ning tehnikud ning keskastme spetsialistid ja ametnikud (vt Joonis 14). Kõige tihedamalt olid töötukassas töötuna arvel põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad ning lihttöölised – 13% lihttöölisest ning 13% põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajatest olid arvel rohkem kui 3 korda. Seos viimase ametiala ja töötuna arvel olnud kordade vahel on olemas, kuid nõrk (hii-ruut statistik=233, df=18, p=0,000, Crameri V=0,04). Huvitava faktina võib välja tuua ka selle, et kõikidest korduvatest töötutest 30%, kes oma esimese ja viimase arveloleku vahepeal töötasid, langesid viimasele töötuse perioodile eelneva ametiala (ISCO ametite klassifikaatori) järgi. See tähendab, et veidi alla kolmandiku kõigist korduvatest töötutest olid mingil põhjusel vastu võtnud madalama kvalifikatsiooniga töökoha, võrreldes sellega, mis eelnes nende esimesele töötuna arvelolekule.

Joonis 14. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus esimesele arvelolekule eelnenud ametiala lõikes.

Puudega riskirühma lõikes selgub Joonis 15, et need inimesed, kes ei kuulunud puudega riskirühma, olid ühe korra arvel 69% juhtudest, kaks korda arvel 21% juhtudest ning 3 ja enam korda arvel 9% juhtudest. Puudega riskirühmaga inimesed olid aga paari protsendi võrra enam ühe korra arvel (71%), vähem kahel korral arvel (19%) ning rohkem kolm ja enam korda arvel (10%). Seos riskirühma kuulumise ning arveloleku kordade vahel tuleb esile nõrk seos (hiirruut-statistik=6,3, df=2, p=0,042). Crameri V kordaja väärtuseks on 0,18.

Joonis 15. Arvelolekute korduvuse protsentjaotus puudega riskirühma lõikes.

4.2. Multinomiaalse logistilise regressiooni tulemused

Järgnevalt antakse ülevaade multinomiaalse logistilise regressiooni tulemustest, millega püüti uurida registreeritud töötute sotsiaal-demograafiliste tunnuste seost korduvaks töötuks olemisega (vt Tabel 2). Põhjus, miks mudelisse lisati ainult sotsiaal-demograafilised tunnused ning mitte töötukassa pakutavate tööturumeetmetega seotud tunnused, peitub selles, et arvelolekute korduvuse ning meetmetel osalemise põhjus-tagajärg seosed ei ole päris selged. Näiteks võib inimene, kes on mitmekordne töötu, saada võimaluse osaleda rohkematel teenustel seetõttu, et ta on uuesti töötuna arvele tulnud. Seega on antud töö osas oluline kaardistada ühekordsete ning mitmekordsete registreeritud töötute sotsiaalmajanduslik profiil.

Mudelis on taustakategooriaks valitud „Ühe korra arvel olnud“ seetõttu, et see eristub teistest kategooriatest enim ning ühtlasi on see ka kõige suurema indiviidide arvuga rühm. Mudeli üldine statistiline usaldusväärsus tõepärafunktsiooni alusel on kõrge: hii-ruut-statistik=613(68), olulisuse tõenäosusega alla 0,05%. Mudeli Nagelkerke kordaja on 0,04, mis ei ole kuigi kõrge, kuid siiski parim tulemus, võrreldes erinevaid mudeleid. Mudeli madalat headuse näitajat võib

seletada asjaoluga, et kuna tegemist on Töötukassa kogutud registriandmetega, mitte küsitlusandmetega, siis puuduvad andmestikust näiteks erinevad hoiakuid, arvamusi, väärtusi mõõtvad, ning päritoluperega seotud tunnused. Seega ei saa ainult sotsiaal-demograafiliste tunnuste põhjal teha järeldusi selles osas, mis mõjutab inimesi olema korduv või ühekordne töötu.

Nagu ka eelnevalt mainitud, siis on tabelites tunnustevaheliste seoste statistiline olulisus ära toodud vaid orientiirina, millistele seostele rohkem tähelepanu pöörata. Kuna tegeist ei ole esindusliku juhuvalimiga, siis ei ole olulisuse tõenäosusel mingit sisulist tähendust. Mudeli tõlgendamisel peab arvestama ka selle tähtsa asjaoluga, et kuigi leidub palju statistiliselt olulisi seoseid, siis on see osaliselt tingitud ka suurest indiviidide arvust andmestikust. Enamus seosekordajaid on mudelis pisikesed ning erinevuse efekt väike. Seega tasub statistiliselt olulistesse tulemustesse suhtuda teatava ettevaatlikkusega; nagu kirjeldavast analüüsist välja tuli, siis on seosed arveloleku kordade ning sotsiaal-demograafiliste tunnuste vahel nõrgad.

4.2.1. Kaks korda töötuna arvel

Mudeli põhjal võib väita, et kahekordsete ja ühekordsete töötute vahel ei ole sotsiaal-demograafiliste näitajate taustal nii suuri erinevusi kui kolme ja enam kordsete ja ühekordsete töötute osas. Meeste ja naiste vahel ei ole olulisi erinevusi, kuid väikesed erinevusi võib märgata vanusegruppide seas. Võrreldes 25–54-aastastega, on üle 55-aastastel ühe kolmandiku võrra väiksemad šansid olla kahekordne töötu, ühekordseks töötuks olemise taustal. Seega võib väita, et vanemaealised inimesed on töötuna arvel harvemini kui nooremaelised. Lisaks sellele on alla 25-aastastel võrreldes 25–54-aastastega 10% suurem tõenäosus olla kahekordne töötu, ühekordseks töötuks olemise taustal. Keeleoskuse puhul tuli esile, et nendel inimestel, kes kõnelevad eesti ja vene keelt võrdsel tasemel, on 14% suurem ning ka nendel, kelle vene keele tase on kõrgem kui eesti keele tase, on 21% suurem tõenäosus olla kahekordne töötu ühekordseks töötuks olemise taustal.

Hariduse puhul võrreldi üldkeskhariduse omandanud kõikide teiste eelnevalt grupeeritud haridustasemetega. Väikesed erinevused tulid esile vaid kõrgharidusega inimeste ning põhihariduse ja madalama kui põhihariduse omandanud inimeste *versus* üldkeskharidusega inimeste vahel. Kõrghariduse omandanud inimestel on võrreldes üldkeskharidusega inimestega 14% võrra suurem tõenäosus olla ühekordne töötu kahekordseks töötuks olemise taustal. Põihariduse ja madalama kui põhiharidusega inimestel on aga vastupidi võrreldes üldkeskharidusega inimestega on neil 12% suuremad šansid olla kahekordne töötu.

Elukoha piirkonna (linn vs maakoht) tunnus ei olnud kahekordseks *versus* ühekordseks töötuks olemise kontekstis statistiliselt oluline. Küll aga leidis erinevusi elukoha maakondade vahel, kus võrreldi Harju maakonda teiste maakondadega. Võru maakonnas, Viljandi maakonnas, Ida-Viru maakonnas ning Rapla maakonnas elavatel inimestel on kõigil suuremad šansid olla kahekordne töötu, võrreldes Harju maakonnas elavate inimestega. Võru maakonnas elavatel inimestel on võrreldes Harju maakonnas elavate inimestega 53%, Viljandi maakonnas 50%, Ida-Viru maakonnas 48% ning Rapla maakonnas elavatel inimestel 32% suuremad šansid olla kahekordne töötu ühekordseks töötuks olemise taustal.

Viimase ametiala lõikes eristuvad lihttöolistest selgelt juhid, tippspetsialistid, tehnikud ja keskastme spetsialistid ning ametnikud, kes lähevad peale ühekordset töötuna arvel olemist arvelt maha ega tule paari aasta jooksul tagasi arvele. Juhtidel on võrreldes lihttöolistega 47%, ametnikel 35%, tippspetsialistidel 33%, tehnikutel ja keskastme spetsialistidel 22% suuremad šansid olla ühekordne töötu.

Puudega riskirühma kuulumise osas ilmneb mudelist, et võrreldes puudeta riskirühma kuulunutega on puudega riskirühma kuulunutel 20% suurem tõenäosus olla ühekordne töötu.

4.2.2. Kolm ja enam korda töötuna arvel

Mudeli tulemustest selgus, et naistel on võrreldes meestega 22% võrra väiksemad šansid olla kolm ja enam korda arvel võrdluses ühekordseks töötuks olemisega. Seega on meestel suurem risk jääda paari aastase perioodi jooksul korduvalt töötuks. Vanusegruppide lõikes tuli esile, et vanemaealistel on 15% võrra suuremad šansid olla ühekordne töötu kui 25–54-aastastel. 25–54-aastaste ning nooremaealiste vahel aga olulisi erinevusi ei olnud. Keeleoskuse lõikes ilmneb kolm ja enam korda töötute hulgas, et eesti ja vene keelt võrdselt kõnelejal on võrreldes inimestega, kes kõnelevad eesti keelt paremini kui vene keelt 36% suurem tõenäosus olla kolm ja enam korda töötu. Sama kehtib ka inimeste puhul, kes kõnelevad vene keelt paremini kui eesti keelt. Neil on võrreldes eesti keelt paremini kõnelejatega 29% suurem tõenäosus olla korduvalt töötu. Siinkohal võib oletada, et vene keelt paremini kui eesti keelt kõnelejad on rahvuselt peamiselt venelased, eesti keelt paremini kõnelejad on tõenäoliselt suures osas rahvuselt eestlased (kuigi võib olla ka muid vähemusrahvusi, kes ei kõnele hästi kumbagi keelt) ning mõlemat keelt võrdselt kõnelejad võivad olla nii eesti kui vene rahvusest ja ka muudest rahvustest.

Haridustaseme puhul võrreldi üldkeskhariduse omandanud inimesi kõikide teiste haridustasemetega inimestega. Tulemustest selgus, et võrreldes üldkeskhariduse omandatutega on ainult kõrgharidusega inimestel suuremad šansid olla ühekordne töötu. Täpsemalt on kõrgharidusega inimestel võrreldes üldkeskharidusega inimestega 31% suurem tõenäosus olla ühekordne töötu. Üldkeskhariduse ning kutsehariduse keskharidusega omandanute vahel ei olnud olulisi erinevusi. Küll aga olid põhihariduse ning madalama kui põhiharidusega inimestel 71% võrra suuremad šansid olla kolm või enam korda töötu kui üldkeskharidusega inimesed. Sarnaselt on ka kutsehariduse põhihariduseta ja põhihariduse kutseharidusega omandanud inimestel 45% võrra suuremad šansid kuuluda 3 ja enam korda töötu gruppi. Need inimesed, kes on lõpetanud kutsekeskhariduse põhikooli baasil kuuluvad samuti 37% võrra suurema tõenäosusega kolm ja enam korda töötu gruppi kui üldkeskharidusega inimesed.

Huvitaval kombel on maakohas elavatel inimestel 26% võrra suuremad šansid olla töötu ühel korral, võrreldes linnas elavate inimestega. Vaadates erinevusi elukoha maakonna järgi, siis ilmneb mudelist, et peaaegu kõikidel maakondadel on võrreldes Harju maakonnaga suurem tõenäosus olla kolm ja enam korda töötu. Hiiu maakonnas elavatel inimestel on kaks korda, Saare maakonna inimestel samuti kaks korda, Järva maakonnas elavatel inimestel 92%, Võru maakonnas 84%, Ida-Viru maakonnas 65%, Põlva maakonnas 59%, Jõgeva maakonnas 45%, Viljandi maakonnas 36%, Pärnu maakonnas 27% võrra suuremad šansid olla kolm ja enam korda töötu, võrreldes Harju maakonnas elavate inimestega.

Viimase hõive ametiala lõikes erinevad lihttöolistest olulisel määral juhid, tippspetsialistid, tehnikud ja keskastme spetsialistid, ametnikud, oskustöötajad ja käsitöölised ning seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad. Kõikidel nende ametialade esindajatel olid suuremad šansid olla ühe korra töötu, võrreldes lihttöolistega. Kõige suuremal määral tõusid esile juhid, kellel on võrreldes lihttöolistega kaks korda väiksemad šansid olla töötuna registreeritud kolm ja enam korda ühekordseks töötuks olemise taustal. Ametnikel oli võrreldes lihttöolistega 35%, tippspetsialistidel 30% ning tehnikutel ja keskastme spetsialistidel 66% võrra väiksemad šansid kuuluda kolm ja enam kordse töötu gruppi. Seadme- ja masinaoperaatoritel ja koostajatel on võrreldes lihttöolistega 37% ning oskustöötajatel ja käsitöolistel 30% väiksem tõenäosus olla töötuna arvele registreeritud 3 ja enam korda.

Tabel 2.

Sotsiaaldemograafiliste tunnuste seos töötuna arveloleku kordadega.

Tunnused	Kaks korda töötuna arvel olnud		Kolm ja enam korda töötuna arvel olnud	
	Exp(B)	Usaldusvahemik, 95%	Exp(B)	Usaldusvahemik, 95%
Naine ¹	,97	0,89-1,05	,82***	0,73-0,91
<25 ²	1,1**	0,99-1,21	1,08	0,94-1,23
55+ ²	,75***	0,67-0,84	,87	0,75-1,02
Eesti ja vene keele tase võrdne ³	1,21**	1,08-1,35	1,36***	1,16-1,58
Vene keele tase kõrgem kui eesti keele tase ³	1,14**	1,04-1,26	1,29***	1,12-1,48
Kuni põhiharidus k.a põhiharidus ⁴	1,12*	1-1,26	1,71***	1,47-1,99
Kutseharidus keskharidusega ⁴	,98	0,88-1,08	1,14	0,99-1,33
Kutseharidus põhihariduse ja põhiharidus kutseharidusega ⁴	1,1	0,85-1,42	1,45*	1,04-2,03
Kutsekeskharidus põhikooli baasil ⁴	,97	0,86-1,1	1,37***	1,17-1,62
Kõrgharidus ⁴	,88*	0,79-0,99	,76**	0,63-0,91
Elukoht maakohas ⁵	,94	0,86-1,03	,79**	0,69-0,9
Võru maakond ⁶	1,25	0,75-2,09	2,19*	1,18-4,05
Hiiu maakond ⁶	1,48***	1,32-1,66	1,65***	1,42-1,91
Ida-Viru maakond ⁶	1,2	0,94-1,53	1,45*	1,04-2,02
Jõgeva maakond ⁶	1,2	0,91-1,57	1,92***	1,39-2,66
Järva maakond ⁶	1,28	0,99-1,65	1,26	0,88-1,81
Lääne maakond ⁶	1,13	0,94-1,34	1,06	0,81-1,37
Lääne-Viru maakond ⁶	1,29	0,96-1,74	1,59*	1,05-2,39
Põlva maakond ⁶	1,08	0,92-1,26	1,27*	1,03-1,57
Pärnu maakond ⁶	1,32*	1,04-1,67	1,25	0,87-1,8
Rapla maakond ⁶	1,18	0,87-1,59	2,14***	1,49-3,09
Saare maakond ⁶	1	0,88-1,13	,92	0,76-1,11
Tartu maakond ⁶	1,2	0,93-1,55	1,13	0,76-1,66
Valga maakond ⁶	1,5***	1,22-1,84	1,36*	1,01-1,85
Viljandi maakond ⁶	1,53***	1,21-1,94	1,84***	1,34-2,53
Juhid ⁷	,68***	0,57-0,81	,50***	0,38-0,65
Tippspetsialistid ⁷	,75**	0,63-0,89	,77*	0,6-0,98
Tehnikud ja keskastme spetsialistid ⁷	,82**	0,71-0,95	,60***	0,48-0,74
Ametnikud ⁷	,74**	0,62-0,88	,66**	0,51-0,84
Teenindus- ja müügitootajad ⁷	,91	0,81-1,03	,91	0,77-1,07
Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad ⁷	1,13	0,84-1,52	1,18	0,81-1,72
Oskustöötajad ja käsitöölised ⁷	,99	0,87-1,12	,77**	0,66-0,9
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad ⁷	,97	0,85-1,11	,73**	0,6-0,87
Kuulus puudega riskirühma ⁸	,83**	0,73-0,94	,92	0,78-1,08
N		4 095		1 839
Nagelkerke R ²			0,04	

Märkus: statistiliselt olulised *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Märkus: sõltuva tunnuse taustakategooria: Ühe korra arvel olnud (N=13 474).

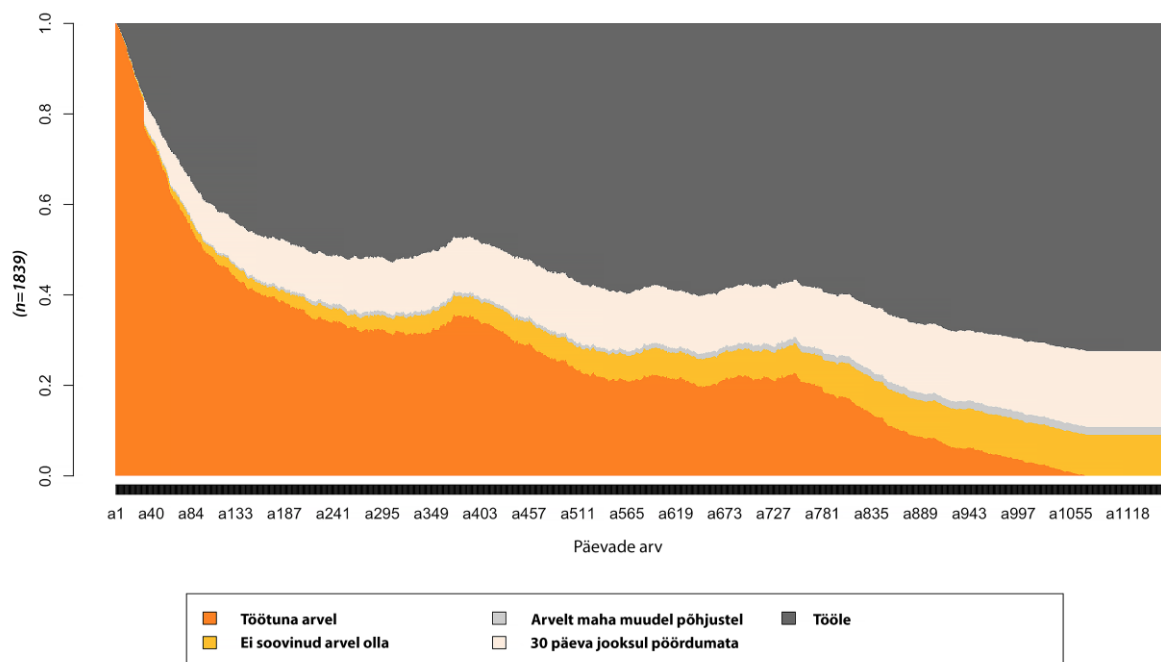
Märkus: ¹ Taustakategooria: Mees. ² Taustakategooria: 25-54. ³ Taustakategooria: Eesti keele tase kõrgem kui vene keele tase. ⁴ Taustakategooria: Üldkeskharidus. ⁵ Taustakategooria: Elukoht linnas. ⁶ Taustakategooria: Harju maakond. ⁷ Taustakategooria: Lihttöölised. ⁸ Taustakategooria: Ei kuulunud puudega riskirühma.

Tähistused: Exp(B) – eksponentsiaaltasemel regressioonikordaja.

4.3. Jadade analüüsi tulemused

Järgnevalt viidi läbi jadade analüüs, mis võimaldab vaadata seda, millistes seisundites inimesed vaadeldava perioodi jooksul erinevatel hetkedel olid (kui pikalt olid arvel, kui pikalt töötasid, mis põhjustel läksid arvelt maha). Jadade analüüs viidi läbi ainult nende indiviididega, kes olid vaatlusperioodi jooksul arvel kolm või enam korda. Seda eelkõige sel põhjusel, et jadade analüüsi läbiviimine veelgi suurema andmestiku puhul lihtsalt ei õnnestu – programm ei jooksuta seda ära piisavalt kiiresti. Lisa 1 tabelist on võimalik saada ülevaade antud andmestiku alamhulga ehk kolm ja enam korda töötute jaotusest sotsiaal-demograafiliste ning töötukassa poolt pakutud teenuste vahel.

Joonis 16 on näha kõikide kolm ja enam korda arvel olnud inimeste jadad. Selgub, et kõikidest 2015. aastal kolm ja enam korda töötuna arvele registreerunud inimestest saavad juba poole aasta jooksul tööle üle 40% inimestest (n=1839). See tähendab, et üle 40% 2015. aastal uutest kolm ja enam korda arveletulistest käisid küll paaril korral kas lühiajaliselt tööl või lahkusid arvelt muudel põhjustel. Seejärel tulid nad uuesti arvele ning leidsid võrdlemisi kiiresti töökoha ega tulnud perioodi lõpuks enam arvele tagasi. Ühe aasta jooksul saavad tööle umbes pooled. Töötuna on selleks ajaks endiselt arvel ca 30% ning 20% inimestest on lahkunud kas enda soovil või ei ole 30 päeva jooksul konsultatsioonile pöördunud. Murdosa inimestest on lahkunud arvelt muudel põhjustel. Teise aasta lõppedes on tööle asunud veidi alla 60% inimestest, arvel on endiselt 20% inimestest ning enda soovil või 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu ja muudel põhjustel on lahkunud veidi üle 20% inimestest. 2017. aasta lõpuks on 2015. aastal esimest korda töötuna arvele tulnud kolm ja enam korda arvel olnud inimestest umbes 70% leidnud endale töökoha ning 30% inimesi on n-ö kadunud ehk lahkunud omal soovil, muudel põhjustel või 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu.

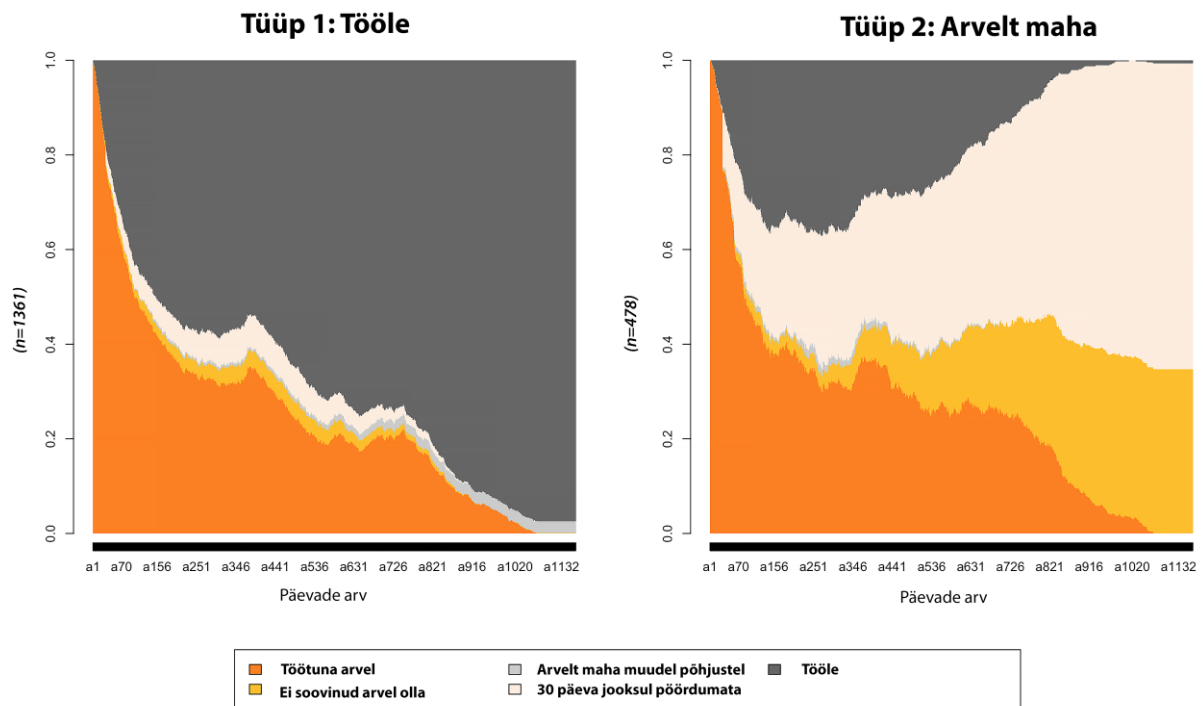
Joonis 16. Kolm ja enam korda töötukassas aastatel 2015–2017 töötuna arvel olnute staatuse muutumine nende aastate jooksul.

4.3.1. Jadade mustrid kahe klasteri põhjal

Joonis 17 on võimalik näha, et klasteranalüüsi tulemusena eristusid esimese variandina jadade analüüsist kaks tüüpi. Eristusid need inimesed, kes olid küll alguses paaril korral töötud, kuid said päris kiiresti tööle ega tulnud enam töötuna arvele tagasi – joonisel 17 nimetatud „Tööle“. Lisaks on need inimesed, kes perioodi alguses lühiajaliselt töötasid, kuid tulid siis tagasi töötuna arvele ning n-ö kadusid ära ehk võeti arvelt maha seetõttu, et nad ei pöördunud 30 päeva jooksul konsultatsioonile või ei soovinud arvel olla – joonisel 17 nimetatud „Arvelt maha“. Joonis 17 ilmneb, et kui perioodi alguses on kõik inimesed töötuna arvele registreeritud, siis tüübi „Tööle“ puhul on umbes aasta jooksul tööle läinud ca 50% inimestest. Selleks ajaks on endiselt töötuna arvel veidi üle 30% inimestest ning ülejäänud inimesed on võetud arvelt maha kas enda soovi tõttu või konsultatsioonile mittepöördumise tagajärjel. Teiseks aastaks on tööle siirdunud koguni ligi 75% inimestest ning umbes 20% on jäänud arvele. Perioodi lõpuks on pea kõik inimesed läinud tööle ning väga väike osa inimesi on arvelt maha läinud muudel põhjustel.

Tüüp 2 ehk „Arvelt maha“ puhul on Joonis 17 näha, et kuigi umbes 40% inimestest leiavad endale esimese poole aasta jooksul töö, siis mingil põhjusel kaotavad nad selle ning tulevad uuesti arvele. Perioodi lõpuks on umbes 70% inimestest läinud arvelt maha seetõttu, et nad ei ole 30 päeva jooksul töötukassasse konsultatsioonile pöördunud ning 30% inimestest on arvelt

maha registreerunud oma soovi tõttu. Nende puhul ei ole aga teada, mis nad tegelikult edasi tegid – st kas nad leidsid töö või ei soovinud mingil põhjusel enam lihtsalt töötukassas töötuna arvel olla. Siinkohal on aga oluline silmas pidada, et andmestikust on eemaldatud need inimesed, kes perioodi lõpus endiselt arvel olid.

Joonis 17. Kolm või enam korda 2015–2017 aastal töötukassas töötuna arvel olnute tüübid kahe klastri põhjal.

Jadade analüüsi käigus eristunud kahe klastri tüübi põhjal moodustati omakorda faktortunnus. Seda faktortunnust kasutati binaarses logistilises regressioonis, kuhu lisati sõltumatute tunnustena sotsiaal-demograafilised tunnused ning töötukassa osutatud kolmel teenusel (tööturukoolitus, tööpraktika, karjäärinõustamine) osalemise ning töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitise saamise tunnused. Viimaste puhul on võimalik välja selgitada, kas töötukassa määratud aktiivsetel ja passiivsetel tööturumeetmetel on mõju sellele, kas ja kui kiiresti korduv töötu endale töö leiab.

Kuna sõltuv tunnus on kategooriaalne, siis näitab regressioonikordaja, kui palju keskmiselt erineb logitsuhte väärtus antud kategooria puhul logitsuhte väärtusest taustakategooria puhul. Antud juhul on taustakategooriaks “**Arvelt maha**”. Et binaarne logistiline regressioonimudel oleks paremini tõlgendatav, on Lisa 2 tabelis välja toodud tavalise regressioonikordaja asemel eksponenttasemel regressioonikordajad ($\exp b$), mis väljendab keskmiselt šansside suhet

kuuluda ühte või teise kategooriasse. Praegusel juhul näitab eksponenttasemel regressioonikordaja seda, kui suur on tõenäosus perioodi lõpuks tööle saada, arvelt maha minemise taustal, juhul kui kõik teised asjaolud on samad.

Binaarne logistiline mudel, kus sõltuvaks tunnuseks on klasteranalüüsi tulemustest eristunud kaks tüüpi – tööle ja arvelt maha, on tervikuna statistiliselt oluline. Nagelkerke kordaja väärtus on 0,18, mis on ühtlasi tunnuste sammsammulise mudelisse lisamise lõpuks parim võimalik tulemus. Võrdlemisi madal Nagelkerke kordaja väärtus ei ole probleemiks, sest analüüsi eesmärgiks oli välja selgitada seos sõltumatute tunnuste ja tööle ning arvelt maha gruppidesse kuulumise vahel ning ära märkida orientiiriks statistiliselt olulised prediktorid.

Mudeli tulemustest selgus, et ei sugu, keeleoskus, elukoha asukoht, viimase hõive ametiala, puudega riskirühma kuulumine ega karjäärinõustamisel osalemine ei ole seoses tööle või arvelt maha gruppidesse kuulumisega (vt Lisa 2). Küll aga ilmneb Lisa 2 tabelist, et üle 55-aastastel on võrreldes 25–54-aastastega 49% väiksem tõenäosus perioodi lõpuks püsivalt tööle saada. Haridustaseme lõikes selgus, et võrreldes üldkeskhariduse omandatutega on madalama kui põhiharidusega ja põhiharidusega inimestel 58% suurem tõenäosus perioodi lõpuks mitte tööle saada. Selle asemel kaovad madalama kui põhihariduse ning põhiharidusega inimesed perioodi lõpuks tõenäoliselt lihtsalt ära – st nad lahkuvad töötukassast kas omal soovil või ei pöördu 30 päeva jooksul konsultatsioonile. Need inimesed, kes on aga omandanud kutsehariduse koos keskharidusega, leiavad võrdluses üldkeskharidusega omandatutega perioodi lõpuks 92% tõenäolisemalt töö, arvelt mahaminejate taustal. Ka kutsehariduse põhikooli baasil omandanud inimestel on võrreldes üldkeskharidusega inimestega 45% suurem tõenäosus perioodi lõpuks tööle saada. Sama kehtib ka kõrgharidusega inimeste puhul – neil on lausa kaks korda suurem tõenäosus leida pärast korduvat töötust endale töökoht, võrreldes üldkeskharidusega inimestega.

Elukoha maakonna tunnuse puhul tuleb esile, et Lääne maakonnas elavatel korduvatel töötutel on võrreldes Harju maakonnas elavate inimestega 6 korda suurem tõenäosus leida endale paari aasta jooksul lõpuks töökoht. Sama kehtib ka Võru maakonnas elavate inimestega, kellel on 3,6 korda suurem tõenäosus leida endale vaatlusperioodi lõpuks töö, võrreldes Harju maakonna registreeritud töötutega. Kuigi eksponentsiaaltasemel regressioonikordajad on nende kahe maakonna puhul kõrged, tuleb siinkohal arvestada, et usaldusvahemikud on samuti võrdlemisi laiad, mis tähendab, et tunnused on suure hajuvusega. See tuleneb tõenäoliselt ka asjaolust, et nendes maakondades oli sõltuva tunnuse lõikes vähe indiviide.

Töötukassa osutatud passiivsete (töötushüvitised ja toetused) ning aktiivsete (tööturuteenused) lõikes selgus, et nendel inimestel, kes said esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist 180 päevaks, on 2,7 korda suurem tõenäosus leida endale vaatlusperioodi lõpuks püsivalt töökoht kui nendel, kes hüvitist ei saanud. Nendel inimestel, kellele määrati esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist 270 päevaks, on võrreldes hüvitist mittesaanutega üle 3 korra suurem tõenäosus vaatlusperioodi lõpuks tööle saada, võrreldes kõikidesse teistesse gruppidesse kuulumisega. Veelgi suurem tõenäosus tööle saada, võrreldes hüvitist mittesaanutega, on nendel kolm ja enam korda arvel olnud töötutel, kellele määrati töötuskindlustushüvitist 360 päevaks. Sama tendents kehtib ka töötutoetuse puhul – need inimesed, kes said 2015. aastal oma esimese arveloleku jooksul töötutoetust, kuuluvad 71% suurema tõenäosusega nende inimeste hulka, kes endale peale esialgset korduvat töötust paari aasta jooksul töö leiavad. Tööturuteenuste puhul selgus, et koolitustel osalemine suurendab tõenäosust perioodi lõpuks püsivalt tööle saada. Nendel inimestel, kes osalesid mistahes arveloleku jooksul ühe korra koolitusel, on 50% suurem tõenäosus perioodi lõpuks püsivalt tööle saada, võrreldes nendega, kes koolitusel ei osalenud. Samuti on inimestel, kes said kaks või enam korda oma arvelolekute jooksul koolitust, 52% suurem tõenäosus saada perioodi lõpuks tööle, võrreldes nendega, kes ühtegi koolitust ei saanud. Sama tendents kehtib ka tööturupraktikal osalemise puhul – nendel inimestel, kes said ühe korra töötuna arvelolekute jooksul praktikat, said 55% võrra suurema tõenäosusega 2017. aasta lõpuks tööle.

4.3.2. Jadade mustrid nelja klasteri põhjal

Alternatiivne jadade analüüs viidi läbi ka nelja klasteriga ning Joonis 18 on võimalik näha klasteranalüüsi tulemusena eristunud nelja jadade tüüpi. Eristusid need inimesed, kes olid perioodi vältel küll erinevates staatustes, kuid said suuremas osas siiski perioodi lõpuks tööle või läksid arvelt maha muudel põhjustel (tüüp 1: erinevate staatuste kaudu tööle). Samuti joonistusid välja inimesed, kes olid küll alguses mõnel korral töötud, kuid said päris kiiresti tööle ega tulnud enam tagasi töötuna arvele (tüüp 2: tööle). Lisaks on joonisel need inimesed, kes perioodi alguses lühiajaliselt töötasid, kuid tulid siis tagasi töötuna arvele ning n-ö kadusid ära ehk läksid arvelt maha seetõttu, et nad ei soovinud arvel olla (tüüp 3: ei soovi arvel olla) või ei pöördunud 30 päeva jooksul konsultatsioonile (tüüp 4: 30 päeva jooksul pöördumata).

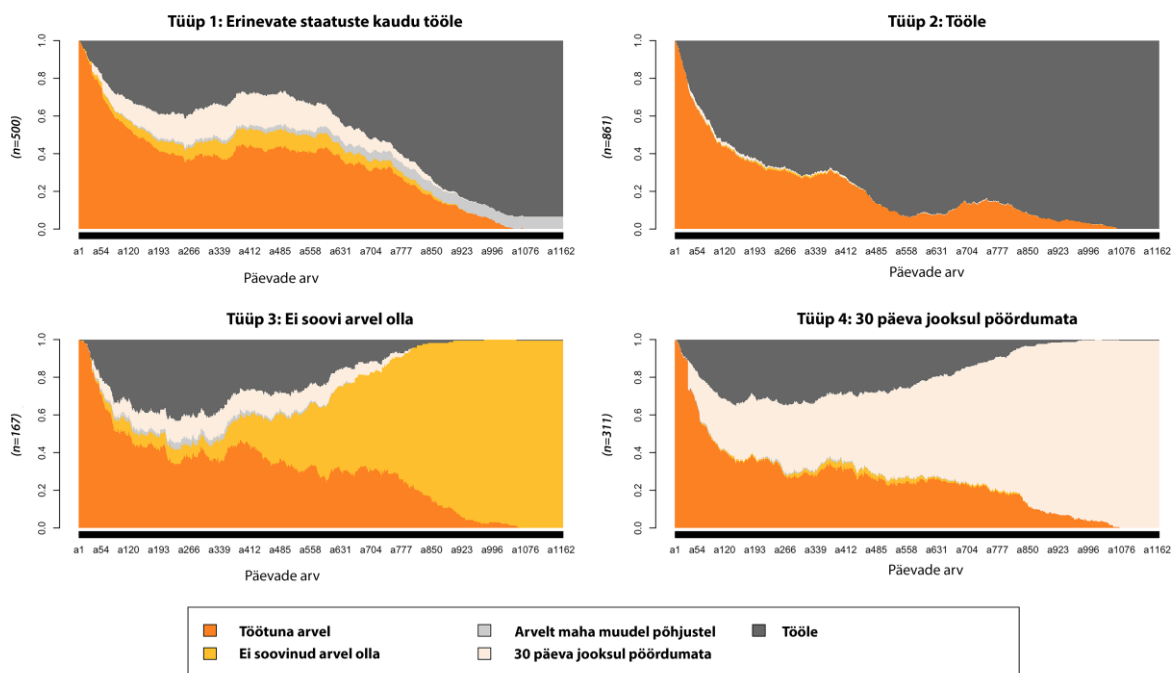
Joonis 18 on näha, et inimestest, kes kuulusid esimesse klasterisse ehk kellest enamik pendeldas erinevate staatuste vahel, kuid kes perioodi lõpuks siiski tööle said või lahkusid arvelt muudel põhjustel, on ühe aasta jooksul töötuna arvel veidi üle 40%. Umbes 10% inimestest on aga tüüp

1 puhul aasta möödudes arvelt enda soovil lahkunud, 20% on lahkunud seetõttu, et nad ei ole 30 päeva jooksul konsultatsioonile pöördunud ning ca 30% on siirdunud tööle. Teise aasta lõppedes on töötavate inimeste osakaal suurenenud ning selleks ajaks on tööle saanud umbes pooled esimesse klastrisse kuuluvad inimesed. Kolmanda aasta lõppedes ei ole esimesse klastrisse kuulunud inimeste hulgas enam töötuna arvelolijaid; umbes 90% inimestest on leidnud omale perioodi lõpuks töö ning 10% lahkunud arvelt muudel põhjustel.

Töölesaajate klatri tüübi puhul ilmneb Joonis 18, et pooled inimestest on juba peale poole aastast perioodi püsivalt hõivesse liikunud. Ühe aasta möödudes on endiselt arvel umbes 30% inimesi ning tööle siirdunud 70% ning kahe aasta möödudes on arvel veidi alla 20%. Perioodi lõpuks on kõik teise klastrisse kuulunud inimesed töökoha leidnud.

Kolmanda klatri tüübi ehk inimeste puhul, kes perioodi lõpuks lahkusid arvelt enda soovi tõttu, selgub jooniselt, et aasta möödudes on töötuna arvel olevaid inimesi ca 40%, enda soovil lahkunuid umbes 10%, konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkunuid samuti umbes 10% ning tööle läinud inimesi ca 40%. Peale aasta möödumist hakkab enda soovil lahkunud inimeste osakaal tunduvalt tõusma. Teise aasta möödudes on enda soovil lahkunuid juba 60%, endiselt arvelolijaid 30% ning tööle siirdunud inimesi umbes 10%. Kolmanda aasta möödudes on aga umbes 99% inimestest lahkunud töötukassast oma soovi tõttu ning vaid ligikaudu 1% saanud tööle.

Neljanda klatri tüübi puhul on tegemist inimestega, kes perioodi lõpuks arvelt maha läksid konsultatsioonile mittepöördumise tõttu. Joonis 18 võib välja lugeda, et peale aastast perioodi on töötuna arvel natuke alla 40% inimestest, tööle on saanud veidi vähem inimesi ehk umbkaudu 20% ning arvelt maha liikunud on kohustuslikule konsultatsioonile mittepöördumise tõttu samuti ca 40% inimesi. Aja jooksul suureneb konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkunud inimeste osakaal – teise aasta lõpuks on neid umbes 60% ning perioodi lõpuks on kõik antud klastrisse kuuluvad inimesed sel põhjusel arvelt maha läinud.

Joonis 18. Kolm või enam korda 2015–2017 aastal töötukassas töötuna arvel olnute tüübid 4 klasteri põhjal.

Nelja klasterite tüübi põhjal teostatud logistilise regressioonanalüüsi tulemused on näha lisa 3 tabelist. Antud juhul on iga klasteri tüübi või teisisõnu grupi puhul taustakategooriaks kõik ülejäänud klasterite tüübid. Näiteks vaadates inimesi, kes kuulusid erinevate staatuste kaudu tööle minevasse gruppi, tuleb neid võrrelda kõikide teiste klasterite tüüpide taustal. Lisa 3 tabelis on välja toodud ka kõikide tüüpide põhjal koostatud mudelite Nagelkerke väärtus. Kõige paremaks mudeliks osutus Nagelkerke kordaja kohaselt see, mis prognoosis kõigi nelja tüübi taustal 30 päeva jooksul pöördumata gruppi kuulumist.

Tulemustest selgus, et naistel on võrreldes meestega 39% võrra suurem tõenäosus kuuluda sinna gruppi, kes perioodi lõpuks kiiremini stabiilse töökoha leidsid, võrreldes kõikidesse teistesse gruppidesse kuulumisega. See tulemus ühtib ka eelmise, kahel klasteri tüübil põhineva regressioonimudeliga. Ootuste kohaselt on naistel võrreldes meestega ka 85% võrra väiksem tõenäosus kuuluda gruppi, kes perioodi lõpuks tüüpiliselt 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha läksid.

Vanusegruppide lõikes tuli esile, et üle 55-aastastel on võrreldes 25–54-aastastega 49% võrra väiksem tõenäosus kuuluda gruppi, kes perioodi lõpuks endale püsiva töökoha on leidnud. See tähendab, et vanemaealistel on suurem risk mõneaastase perioodi jooksul peale korduvat töötust hõivesse siirduda. Samas võib see tulemus viidata ka asjaolule, et paljud vanemaealised lähevad näiteks vanaduspensionile ega otsigi aktiivselt tööd.

Keeleoskuse puhul ei tule huvitaval kombel mitte üheski mudelis erinevusi esile. Küll aga leidub erinevusi haridustaseme lõikes. Näiteks on kutsehariduse keskharidusega omandanutel võrreldes üldkeskharidusega inimestega 55% võrra suurem tõenäosus peale esialgset korduvat töötust siiski püsivalt tööle saada ning seda kõigi teiste gruppide taustal. Ühtlasi on neil ka 2,3 korda väiksem tõenäosus perioodi lõpuks 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkuda, võrreldes üldkeskharidusega inimestega. Vastupidiselt on aga võrreldes üldkeskharidusega inimestega madalama kui põhiharidusega ning põhiharidusega inimestel kaks korda suurem tõenäosus kuuluda just 30 päeva jooksul pöördumata gruppi. Inimestel, kes on lõpetanud kutsekeskhariduse põhikooli baasil, on võrreldes üldkeskharidusega inimestega 96% väiksem tõenäosus enda soovil perioodi lõpuks arvelt maha minna. Kõrgharidusega inimestel on seevastu võrdluses üldkeskharidusega inimestega 2 korda väiksem tõenäosus kuuluda gruppi, kes perioodi lõpuks konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha lähevad.

Ei elukoha piirkonna ega ka maakondade lõikes ei ole erinevate gruppidesse kuulujate vahel suuri erinevusi. Ainsana tuleb mudelitest välja, et Põlva maakonnas elavatel inimestel on võrreldes Harju maakonnas elavate inimestega kolm korda suurem tõenäosus arvelt maha minna enda soovi tõttu. Samas peab siinkohal silmas pidama, et usaldusvahemik on antud tunnuse puhul võrdlemisi lai, mis võib viidata ühest küljest väiksele indiviidide arvule kui ka suurele hajuvusele.

Viimase hõive ametiala lõikes ilmnes, et tippspetsialistidel on võrreldes lihttöolistega üle 2,5 korra suurem tõenäosus perioodi lõpuks enda soovil arvelt maha minna. Ühest küljest võib see viidata sellele, et nad ei vaja enam töötukassa teenuseid, sest nad suudavad iseseisvalt töö leida. Seadme- ja masinaoperaatoritel on võrreldes lihttöolistega 2 korda, tehnikutel ja keskastme spetsialistidel 78%, oskustöötajatel ja käsitöolistel 66% võrra väiksem tõenäosus kuuluda gruppi, kes kolme aasta jooksul erinevates staatustes on, kuid perioodi lõpuks siiski üldjoontes tööle saavad või lahkuvad arvelt muudel põhjustel. Tehnikutel ja keskastme spetsialistidel on seevastu võrreldes lihttöolistega 56% võrra suurem tõenäosus kuuluda gruppi, kes peale korduvat töötust lõpuks püsiva töö leiavad kõikide teiste gruppide taustal. Sama on ka seadme- ja masinaoperaatoritega; neil on võrreldes lihttöolistega 98% suuremad šansid perioodi lõpuks tööle siirduda.

Lisaks selgus tulemustest, et kõikide teiste gruppide taustal on puudega riskirühma kuuluvatel inimestel pea 3 korda suurem tõenäosus perioodi lõpuks omal soovil arvelt maha minna, võrreldes puudega riskirühma mittekuuluvate inimestega. Siinkohal võib spekuloida, et nad

kas ei vajanud enam töötukassa teenuseid, leidsid iseseisvalt töökoha või loobusid sootuks tööotsingutest oma puude tõttu.

Töötukassapoolsete tööturumeetmete lõikes ilmnis, et hüvitiste saamine/mittesaamine on iga grupi puhul oluline näitaja, mille kaudu gruppidesse kuulumise tõenäosust prognoosida. Näiteks tuli välja, et inimestel, kellele maksti esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist 180 päeva jooksul on võrreldes hüvitist mitte saanud inimestega 54% väiksem tõenäosus kuuluda gruppi, kes kolmeaastase perioodi jooksul erinevate staatuste vahel pendeldasid. Ühtlasi, mida pikem on hüvitise saamise periood, seda väiksem see tõenäosus on. Samas on töötuskindlustushüvitise saajatel suurem tõenäosus perioodi lõpuks tööle saada ning jällegi - mida pikem on periood, mille vältel hüvitist makstakse, seda suurem on tõenäosus tööle saada. Kui inimestel, kellele maksti hüvitist 180 päevaks, on võrreldes hüvitist mitte saanutega ca 3 korda suuremad šansid perioodi lõpuks tööle saada, siis inimestel, kellele maksti hüvitist 360 päevaks, on selleks juba 3,7 korda suuremad šansid. Samuti ilmnis, et töötuskindlustushüvitise saajatel on väiksemad šansid arvelt maha minna enda soovil või 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu, võrreldes nendega, kes hüvitist ei saanud.

Töötutoetuse puhul tuli aga välja, et nendel inimestel, kes said esimese arveloleku jooksul töötutoetust, on võrreldes töötutoetust mittesaanutega 59% võrra suurem tõenäosus kuuluda gruppi, kes liikusid perioodi lõpuks tööle. Lisaks on töötutoetust saanutel 81% väiksem tõenäosus konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkuda, võrreldes töötutoetust mitte saanutega. See on loogiline eelkõige seetõttu, et töötutoetuse maksmine peatatakse kui inimene ei tule ilma mõjuva põhjusega määratud ajal töötukassasse konsultatsioonile.

Teenuste osas tuli esile, et nii koolitusel, karjäärinõustamisel kui ka praktikal osalemine suurendab võrreldes mitteosalemisega tõenäosust kuuluda gruppi, kes olid kolmeaastase perioodi jooksul erinevates staatustes, kuid said suuremas osas siiski perioodi lõpuks tööle. Näiteks on ühe korra kolme aasta vältel koolitusel osalenud inimestel võrreldes mitte osalenud inimestega 75% ning kaks ja enam korda koolitusel osalenud inimestel 98% suurem tõenäosus erinevate staatuste vahel pendeldada ning seejärel tööle saada. Inimestel, kes osalesid ühe korra karjäärinõustamisel on võrreldes mitteosalenutega 51% võrra ning kaks ja enam korda karjäärinõustamisel osalenud inimestel 2,4 korda suurem tõenäosus kuuluda gruppi, kes said erinevate staatuste kaudu tööle, kõikide teiste gruppide taustal. Lisaks on inimestel, kes osalesid ühe korra arvelolekute jooksul praktikal, võrreldes mitteosalenutega 69% suurem tõenäosus kuuluda gruppi, kes pendeldasid erinevate staatuste vahel, kuid said perioodi lõpuks tööle.

Vastupidiselt eelnevale vähendab aga karjäärinõustamisel osalemine töölesaajate gruppi kuulumist. Kui ühe korra karjäärinõustamisel osalejatel on ühe kolmandiku võrra, siis kaks korda karjäärinõustamisel osalejatel on võrreldes mitte osalejatega koguni 2,4 korda väiksem tõenäosus töölesaajate gruppi kuuluda, ülejäänud gruppide taustal. Küll aga suurendab karjäärinõustamisel osalemine 2,2 korda tõenäosust lahkuda perioodi lõpuks arvelt omal soovil, võrreldes inimestega, kes karjäärinõustamisel üldse ei osalenud. Lisaks on inimestel, kes karjäärinõustamisel osalesid kaks ja enam korda, võrreldes mitteosalenutega, 2 korda väiksem tõenäosus konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkuda.

5. Arutelu ja järeldused

Käesoleva magistr töö eesmärgiks oli Eesti Töötukassa andmetele tuginedes välja selgitada kes on korduvad registreeritud töötud ning millised sotsiaal-demograafilised näitajad neid iseloomustavad. Põhjalikumalt vaadeldi jadade analüüsi näol ka kolm ja enam korda töötute tüüpilisi käitumismustreid tööturul 2015.–2017. aastate jooksul, millest omakorda moodustati esmalt kaks klastrit ning seejärel alternatiivselt ka neli klastrit. Moodustunud klastrite põhjal viidi läbi logistiline regressioonanalüüs, et välja selgitada seos sotsiaal-demograafiliste näitajate ja töötukassa pakutavate meetmete ning erinevatesse klastritesse kuulumise vahel. Siinses peatükis antakse ülevaade peamistest uurimistulemustest ning võrreldakse neid varasemate uuringutulemustega. Esmalt peatatakse multinomiaalse regressioonanalüüsi tulemustel ning seejärel jadade analüüsis eristunud klastrite ehk tüüpilisemate mustrite tõlgendamisel. Tulemuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et korduvast töötusest rääkides peetakse silmas korduvat registreeritud töötust.

5.1. Kes on korduvad töötud?

Käesolevast uurimusest selgus, et laias laastus moodustavad korduvad töötud kõikidest andmestikus esindatud 2015. aastal töötuna arvele registreeritud inimestest veidi üle 30% ehk 19 404 inimest. Üldiselt võib töö põhjal järeldada, et ühe korra ning kaks korda töötuna arvel olnute vahel ei ole sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes nii suuri erinevusi kui ühekordsete ning kolm ja enam korda arvel olnute vahel. Samas tuleb veel kord rõhutada, et erinevused korduvate töötute vahel sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes on üldiselt üpris väikesed. Kuigi leidub palju statistiliselt olulisi seoseid, siis olulisuse tõenäosust (p) ei saa suure indiviidide arvu tõttu täielikult usaldada ja kuna tegemist ei ole populatsiooni suhtes esindusliku juhuvalimiga, siis on statistilisel olulisusel antud töös ainult orientiiriks olemise funktsioon. Et saada paremat pilti seostest on paslik enne tutvuda kirjeldava statistikaga ehk risttabelitega (vt peatükk 4.1), mis näitavad, et erinevused on võrdlemisi väikesed.

Kuigi andmestikust olid eemaldatud pikaajalised töötud, siis iseloomustavad korduvaid töötuid võrreldes ühekordsete töötutega lühemad arveloleku perioodid – tegemist on n -õ pendeldajatega. Tuginedes töötukassa analüüsiosakonna koostatud juhutööde analüüsile, võib eeldada, et vähemalt üks osa nendest korduvatest töötutest on inimesed, kes on töötuse

perioodide vahepeal lühiajaliselt töötanud. Lühiajalisteks töödeks võib lugeda näiteks erinevad tööampsud, mida sageli vahendab GoWorkaBit Estonia OÜ, kelle hallata on juhutöid pakkuv veebiportaal. Lisaks sellele projektipõhised tööd, hooajatööd jms. Samas ei olnud käesoleva töö fookuseks kaardistada kahe töötuse perioodi vahele jäänud töötamise perioode. Siiski, iseloomustades korduvaid töötuid peab arvesse võtma, et üks osa nendest on töötud, kes mingil põhjusel ei suuda endale püsivat ja stabiilset töökohta leida ning võtavad vastu lühiajalisi ning tihtilugu tähtjalisi tööpakkumisi, mis võivad viia uue töötuse korrani.

5.1.1. Korduv registreeritud töötus sotsiaal-demograafiliste näitajate lõikes

5.1.1.1. *Sooline segregatsioon tööturul – kas kaotajad on mehed?*

Käesolevast uurimusest selgub, et võrreldes naistega on just mehed need, kes ennast rohkem paariaastase perioodi jooksul kolm ja enam korda töötuna arvele registreerivad. See on mõnes mõttes vastuolus selle tulemusega, mis ilmnes töötukassa koostatud juhutööde analüüsist, mille kohaselt on arvelolekute vahepeal lühiajaliselt töötavad inimesed pigem naised (Eesti Töötukassa analüüsiosakond 2018a). Ka töölesaamise kontekstis on mujal maailmas leitud, et just meestel on töötusest väljumiseks suurem tõenäosus ning seda eelkõige traditsiooniliste soorollidega seotud kohustuste tõttu nagu laste kasvatamine, mis langeb suures osas naiste kanda (Vesalainen ja Vuori 1999; Andersson 2015). Antud töö on kooskõlas Layte ja O'Connelli tulemustega (2001), kes analüüsides Iirimaa töötute andmeid 1990ndatel leidsid, et meestel oli umbes kaks korda suurem tõenäosus kogeda ajavahemikul 1993-1998 korduvat töötust kui naistel. Siinkohal tuleb aga Layte ja O'Connelli töö tulemusse suhtuda ettevaatusega, kuna töötust defineeriti inimeste endi poolt, seega võib pilt tegelikkuses olla veidi nihkes.

Eurostati andmetel on ajalooliselt naiste töötuse määr peaaegu alati olnud enamikus Euroopa riikides kõrgem kui meestel (Eusostat 2018). Kuigi majanduskriis mõjus seoses ehitusbuumi kokkuvarisemisega laastavamalt meestele (Roots 2012) ning ühtlustas sugudevahelist töötuse määra kõikjal Euroopas, on praeguseks jälle rohkem töötuid naisi kui mehi (Eurostat 2018). Üheks silmapaistvamaks erandiks on aga Eesti (sh ka teised Balti riigid), kus naiste töötuse määr on alates 1990. aastast olnud püsivalt madalam kui meestel. Samas on siinkohal oluline nentida, et Eesti tööturg on soolises lõikes äärmiselt segregeeritud, mis võib olla ka üheks põhjuseks, miks just mehed võrreldes naistega korduvad registreeritud töötud on. Vaadates

Statistikaameti (2018) andmeid hõivatute kohta soo ja tegevusala (EMTAK 2008) lõikes, jääb silma, et mehed ja naised töötavad võrdlemisi erinevatel tegevusaladel. Minnes täpsemaks, on teada, et 2015. aastal töötas üle poolte kõikidest hõivatud meestest töötleva tööstuse, ehituse, veonduse ja laonduse ning hulgi- ja jaekaubanduse valdkonnas. Naised seevastu töötasid enim hariduse, hulgi- ja jaekaubanduse, töötleva tööstuse ning tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkondades. Vaadates juurde ka avaliku- ja erasektori vahelisi erinevusi soo lõikes kerkib esile, et läbi aastate on naiste osakaal avalikus sektoris olnud pea poole suurem kui meestel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mehed töötavad pigem ebastabiilsematel töökohtadel (sageli ka mitteametlikult), mis on rohkem mõjutatud majanduse olukorrast ning naised stabiilsematel töökohtadel avalikus sektoris, kus on konkreetsed palgatasemed ning üldjuhul ka suurem kindlustatus, et töökoht jääb püsima (Roots 2012). See võib olla üks indikatsioon sellele, miks mehed on suurema tõenäosusega korduvad registreeritud töötud kui naised.

5.1.1.2. Tõenäosus olla ühekordne töötu kasvab vanusega

Vanuse lõikes tuli ühekordseid ning mitmekordseid töötuid võrreldes välja, et 55+ inimestel on võrreldes 25–54-aastastega suurem tõenäosus jääda ühekordseks töötuks, kui kahekordseks või kolm ja enam kordseks. Ühe põhjusena võib selle tulemi taga näha asjaolu, et 55+ inimesed kukuvad töötusest välja vanaduspensionile minemise tõttu. Seega ei tähenda see otseselt, et neil on suurem tõenäosus töötusest hõivesse väljuda, vaid pigem kaovad nad erinevatel põhjustel arvelt ära.

Teisalt on viimasel ajal ka meediast palju läbi käinud, et 50+ inimestel on väga raske tööd leida ning oma võimeid tööd leida peavad nad ka ise võrreldes noorematega tunduvalt kehvemaks (Koovit 2018). Võib seega juhtuda, et vanemaealised inimesed, olles kord töötuks jäänud, võivad peale takistavate terviseprobleemide, vigastuste või puude tõttu ka seetõttu tööturult eemale jääda, et nad ei leia sobivat töökohta (Poliitikauuringute Keskus Praxis 2015). Välja on ka toodud, et vanemaealisi iseloomustab pigem pikaajaline töötus, kui korduv töötus (Layte & O'Connell, Venesaar jt 2004), mis võib ka antud juhul paika pidada – 55+ inimesed esindaksid tõenäolisemalt paremini pikaajalisi registreeritud töötuid.

Müüdi teisest küljest vaadatuna, olles teadlik, et vanemaealised hindavad oma võimeid töökoht leida tunduvalt madamalt kui nooremaelised (ibid), võib arvata, et nad võtavad lihtsamini vastu erinevaid töökohti, mis neile pakutakse. Nooremates vanusegruppides inimesed võivad

seevastu olla aga nõudlikumad erinevate tööpakkumiste suhtes, mis võib tingida mitmete töötuse perioodide kogemise.

Magistritööst ilmnes, et noortel, täpsemalt alla 25-aastastel, on võrreldes 25–54-aastastega suurem tõenäosus olla kahekordne registreeritud töötu, kuid mitte kolm ja enam kordne. Mingil määral ühtib see tulemus ka teiste uuringutega, mille kohaselt on noortel võrreldes vanemaealistega suurem risk töötuks jääda (Layte & O’Connell 2001; Le & Miller 2001). Ühtlasi võib selle põhjustena näha asjaolu, et noortel puudub sageli võrreldes vanemaealistega eelnev töötamise kogemus, mis on tööturul tööle kandideerimiseks oluline nõue. Teisalt, nagu eelnevalt mainitud, on noored tihti mobiilsemad, mida kinnitab sobitusteooria – oma tööted alustades nad alles otsivad enda kohta töömaastikul ning ka tööandjad testivad, kuidas noored nende alluvusse sobivad (Dierich & Abraham 2005 viidatud Roots 2012 kaudu).

Kuna on teada, et tänapäeva noored ei pruugi olla enda õpitud erialaga rahulolevad: lisaks põhjustavad pingeid õpetajad, vanemad ning valed sõprusringkonnad (Kasearu & Trumm 2013), võib see kõik tekitada olukorra, kus noored tunnevad sagedasti vajadust töökohta vahetada. Mõeldes miks alla 25-aastastel ei olnud võrreldes 25-54-aastastega suurem tõenäosus kolm ja enam kordseks registreeritud töötuks jääda, võib põhjusi leida Ellu Saare 2005. aasta uuringust. Ta väidab, et tegelikult ei ole uutel tööturule sisenejatel Eestis suuremat riski töötuks jääda kui vanemaealistel – sageli kaitseb noori töötuse riski eest kõrge haridustase. Eelneva põhjal võib seega järeldada, et nooremaealised inimesed on oma töötee alguses mobiilsemad, katsetades erinevaid töökohti ning ametikoha valikuid, millest tingituna võivad nad paaril korral mõneastase perioodi jooksul korduvalt töötuks jääda, kuid pikemas perspektiivis on nad eelkõige kõrge haridustaseme tõttu suutelised endale sobiv töökoht leidma.

5.1.1.3. Eesti keelt kõrgemal tasemel kui vene keelt kõnelejal on väiksem tõenäosus mitmekordne töötu olla

Multinomiaalse logistilise regressiooni põhjal tuli välja, et nendel inimestel, kes kõnelevad eesti keelt paremini kui vene keelt, on võrreldes vene keelt paremini kõnelejatega suurem tõenäosus ühekordne töötu olla. Sarnase tulemuseni on jõudnud ka Lindemann ja Kogan (2013). Uurides noorte eestlaste ja venelaste tööle siirdumist leidsid nad, et kõige suurem eelis tööle saamisel on inimestel, kes kõnelevad kõrgtasemel eesti keelt. Kusjuures vene ja eesti keelt võrdselt kõnelejaid ei saatnud tööle kandideerimisel märkimisväärne edu (ibid.). Ühe põhjusena, miks ka käesoleva töö tulemustest ilmnes, et kahte keelt hästi kõnelevatel inimestel on võrreldes eesti

keelt paremini kõnelevate inimestega suurem tõenäosus olla kahekordne registreeritud töötu, võib näha diskrimineerimist tööturul, millele on viidanud oma magistritöös Uudmäe (2012). Ta tõi välja, et etniliste nimedega inimesed kogevad tööle kandideerimisel võrreldes eestipäraste nimedega inimestega tööturul ebavõrdsust.

Käesoleva töö tulemused haakuvad ka töötukassa analüüsisiosakonna (2018b) koostatud tööle rakendumist põhilise suhtluskeele lõikes käsitletud analüüsiga, millest tuli välja, et eesti keelt põhilise suhtluskeelena kõnelejad siirduvad kiiremini tööle ning ka nende palgad on kõrgemad kui muukeelsetel inimestel.

Kui vaadata keeleoskusele rahvuslikust vaatevinklist, siis võib arvata, et eesti keelt paremini kui vene keelt kõnelevad inimesed on enamjaolt eestlased. Vene keelt paremini kui eesti keelt kõnelevad aga vastupidi vene rahvusest inimesed. Laiemalt mõeldes võib seega töö tulemuste põhjal järeldada, et eestlastel on väiksemad võimalused korduvaks registreeritud töötuks jääda võrreldes vene rahvusest inimesega. See on kooskõlas ka mitmete teiste uuringutega ja statistikaga Eesti kohta, mille kohaselt on mitte-eestlastel tööturul tunduvalt halvemad väljavaated (Eesti Statistikaamet 2018;Krusell 2013; Saar & Helemäe 2015).

5.1.1.4. *Harjumaal elavatel inimestel on võrreldes teiste maakondade elanikega suurem tõenäosus ühekordne töötu olla*

Huvitavalt kombel ilmnes tööst, et linnas või maapiirkonnas elavatel inimestel ei ole erinevusi ühekordseks või kahekordseks töötuks jäämisel. Küll aga tuli esile, et just maakohas elavatel inimestel on suurem tõenäosus olla vaatlusperioodi ajal töötu vaid ühe korra, võrreldes kolm ja enam korda töötuks olemisega. Olgugi, et seda on raske seletada ning tõenäoliselt peituvad selle tulemi taga ka mingid muud tegurid, võib spekuloida, et ehk on maakohtades elavad inimesed suurema tõenäosusega hoopis pikaajalised töötud. See tulemus läheb vastuollu ka varasemalt leitud, mille kohaselt on geograafilise mobiilsuse piirangud sageli töötuse riski tõstvad tegurid ning asjaolust, et maakohtades on vähem töökohti, mis sunnib sealseid inimesi linnadest tööd otsima (Gangl 2006; Eesti Inimarengu Aruanne 2014/2015). Teisest küljest võib selle tulemuse taga näha Eesti transpordi infrastruktuuri arengut ehk inimestel on lihtsam ühest kohast teise tööle liikuda ning maapiirkonnas elamine ei ole enam takistuseks linna tööle minekul. Samas on tõenäoline, et maakohtades elavad inimesed teavad, et töökohti on maapiirkondades vähe saada, mis sunnib neid vastu võtma kehvemaid töökohti ning seal iga hinna eest püsima.

Siiski ilmsid erinevused ühekordsete ja korduvate töötute vahel elukoha maakondade lõikes. Nagu arvata oli, siis olid enamikel maakondadel Harjumaaga võrreldes suurem tõenäosus korduvaks töötuks jääda. Kui ühekordsete ja kahekordsete töötute vahel ei olnud maakondade lõikes niivõrd suuri erinevusi, siis kolm ja enam korda töötuks jäämise tõenäosus oli võrreldes Harjumaaga tunduvalt suurem saartel, Järva maakonnas, Võru maakonnas, Ida-Virumaal ja Põlva maakonnas elavatel inimestel. See ei tule üllatusena, sest nagu eelnevalt mainitud, on Töötukassa andmetel (2018) nende vahendatud tööpakkumisi kõige enam just Tallinnas. Lisaks sellele on ka Statistikaameti andmetele tuginedes üldine töötuse määr kõrgeim Ida-Virumaal, Valgamaal, Võrumaal, ja Põlvamaal. Töökohtade vähesus Tallinnast ja Harjumaalt eemal (mõningate eranditega nagu nt Tartumaa) on probleem, mis võib põhjustada korduvat töötust.

5.1.1.5. *Kõrgharidusega töötud on võrreldes üldkeskharidusega inimestega tööturul eelisseisus*

Töö tulemustest selgus, et võrreldes üldkeskharidusega on kõrghariduse omandatutel suuremad võimalused olla ühekordne töötute ning vastupidi on põhihariduse ning madalama kui põhiharidusega inimestel suurem tõenäosus olla korduv töötute. Tugevamalt tulid hariduse mõjud esile ühekordsete ning kolm ja enam korda arvel olnud töötute vahel. Tuginedes Beckeri (1993) inimkapitali teooriale ning varasematele uuringutele Eestis, mille kohaselt on (kõrg)hariduse mõju tööturul väga tugev (Saar 2005), on tulemus igati loogiline. Vaadates tulemusi nii hariduse kui ka soo lõikes, võib spekuloida, et need näitajad on omavahel seotud. Teame, et Eestis on juba pikka aega olnud naiste osakaal kõrghariduse lõpetanutest tunduvalt suurem kui meestel (Eesti Statistikaamet 2018). Nagu ka eelnevalt selgus, on naistel suurem tõenäosus olla ühekordne töötute, esiti tänu nende kõrgemale haridustasemele, kuid ka asjaolule, et naised töötavad stabiilsematel töökohtadel, sageli riigisektoris.

5.1.1.6. *Eelnevalt madalamatel ametikohtadel töötanutel on suurem tõenäosus kogeda kumulatiivset ebavõrdsust tööturul*

Ametiala lõikes jääb töö tulemustest silma, et võrreldes lihttöölisega on paljudel eelnevalt ISCO klassifikaatori järgi kõrgematel ametikohtadel töötanutel suurem tõenäosus olla ühekordne töötute, seda nii kahekordseks töötuks kui ka kolm ja enam kordseks töötuks olemise taustal. Kõige tugevamalt eristusid lihttöölisest ootuspäraselt juhid, tippspetsialistid, ametnikud ning tehnikud ja keskastme spetsialistid. Lihttöölisega ei olnud kahekordseks või

kolm ja enam kordseks töötuks jäämise osas erinevusi teenindus- ja müügitöötajatel ning põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajatel.

See tulemus on kooskõlas ka muude uuringutega ning statistikaga, mis töös välja toodi: kuna on leitud, et inimese eelneva tööajaloo ning töötuks jäämise riski vahel on seos (Layte jt 2000), siis on mõistetav, miks just eelnevalt lihttöolistena töötanud inimestel on suurem tõenäosus olla mitmekordne töötaja. Vaadates üldist töötuse määra Eestis, kerkib esile, et kõige enam on töötus kõrgeim olnud just nimelt eelnevalt lihttöolistena, oskus- ja käsitööllastena, teenindus- ja müügitöötajatena ning põllumajanduses töötanutel (Eesti Statistikaamet 2018). Samuti on argumenteeritud, et inimesel, kes kord töötuks jääb, on suurem tõenäosus uut töökohta leides karjääriredelil alla liikuda. Tuginedes eelnevale ning armistumise efekti teooriale, mille kohaselt saadab inimesi, kes kord töötuks on jäänud, tööturul kumuleeruv ebavõrdsus (Gangl 2006; Nilsem & Reiso 2011), on arusaadav, miks võivad madalamatel ametikohtadel töötanud inimesed töötuse hammasrataste vahele jääda.

Olles töötaja ning eelnevalt madalamal ametipositsioonil töötanud, võib tekkida n-õ nõiarang. Seda kinnitavad ka duaalse tööturu teooriad, mille kohaselt on tööturg kaheks jaotatud – esmane tööturg, kus töötavad kõrgema kvalifikatsiooniga inimesed ning teisene tööturg kus töötavad pigem madalamalt kvalifitseeritud inimesed ning kus on ka ebastabiilsemad töökohad ning palk (Winter-Ebmer & Zweimüller 1992). Seega on madalamatel ametipositsioonidel töötanud inimeste kirstunaelaks sageli pikaajalisse või korduvasse töötusse kinnijäämine, sest kumuleeruva ebavõrdsuse tõttu on neil raske ametipositsioonil üles liikuda, et endale parem ja stabiilsem töökoht kindlustada.

5.2. Kes korduvatest töötutest lõpuks tööle saavad, kes kaovad ära ning kes erinevate staatuste vahel pendeldavad?

Jadade analüüsi tulemustest selgus, et kõikidest kolm ja enam korda arvel olnud registreeritud töötutest, kes tulid arvele 2015. aastal, saavad juba poole aasta jooksul perioodi lõpuks püsivalt tööle üle 40% inimestest. See tähendab, et mingil põhjusel oli juba esimese poole aasta jooksul pea pooltel kolmekordsetel töötutel kogunenud korduvaid töötuse perioode. Võimalik, et need korduvad töötuse perioodid toimusid lühiajalise töötamise tõttu või ei leitud lihtsalt sobivat püsivat töökohta. Rohkem muret tekitab aga see osa inimestest, kes ka kolmeaastase perioodi lõpuks ei ole töökohta leidnud, vaid on lahkunud omal soovil või 30 päeva jooksul

konsultatsioonile mittepöördumise tõttu. Samas peab arvestama, et mingi osa inimestest, kes omal tahtel lahkunud on, võisid samuti töökoha leida. See kui palju neid on, jääb aga antud juhul teadmatuks. Ühtlasi tuleb seda ka tulemuste tõlgendamisel arvesse võtta, et me ei tea mis saab vaatlusalustest inimestest pärast 2017. aasta lõppu ega seda, mida nad tegelikult registreeritud töötuse vahepealsetel perioodidel tegid.

Nagu öeldud, eristus jadade analüüsi esimese etapi tulemusena kolm ja enam korda arvel olnud inimeste vahel kaks klastrite tüüpi – ühed, kes said peale esialgset korduvat töötust tööle ning teised, kellest osad küll perioodi alguses töötasid, langesid siis tagasi töötusesse ning kadusid perioodi lõpus omal tahtel ära. Tööst ilmnnes, et kahe klastriga lahendi puhul mõjutavad perioodi lõpuks kolm ja enam korda töötute seas tööle saamist või mittesaamist vanus, haridustase, elukoha maakond, töötuskindlustushüvitise ja töötutoetuse saamine, koolitustel ning tööpraktikal osalemine. Nelja klastriga lahendi puhul, millest eristusid tööle saajad, enda soovil arvelt maha minejad, 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt lahkujad ning need, kes peale erinevate staatuste vahel pendeldamist lõpuks siiski tööle said või muudel põhjustel arvelt lahkusid, tuli esile, et erinevatesse klastrite tüüpidesse kuulumisel erinevad inimesed soo, vanuse, eelneva ametiala, hüvitiste/toetuste ning teenuste lõikes.

Järgnevalt antakse ülevaade peamistest tulemustest jadade analüüsis ning vaatluse all on nii kahe kui ka nelja klastriga ilmnunud tulemused ning nende võrdlus.

5.2.1.1. *Naised leiavad ka pärast korduvat töötust kiiremini töökoha, 50+ inimesed seevastu mitte*

Kuigi jadade analüüsis ei tulnud olulisi erinevusi soo ja vanuse lõikes esile kahe klastriga puhul, siis tulid mõningad erinevused esile siiski nelja klastriga lahendi puhul. Näiteks ilmnnes, et naistel on võrreldes meestega suurem tõenäosus kuuluda sinna gruppi, kes peale esialgset korduvat registreeritud töötust mõneaastase perioodi lõpuks võrdlemisi kiirelt tööle siirduvad. Ühtlasi on naistel ka väiksem tõenäosus 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha minna.

Naiste kiirema hõivesse liikumisega võib pallellele tõmmata ka juba eelnevalt välja toodud multinomiaalse regressiooni tulemustega, mille kohaselt on naistel väiksem tõenäosus korduvaks registreeritud töötuks jääda. Jällegi võib selle taga näha varasemalt leitud seisukohti, et naised töötavad stabiilsematel töökohtadel, on sageli kõrgemalt haritud, mis võib tingida

nende edu tööturul (Vesalainen ja Vuori 1999; Andersson 2015). Samas on võimalik, et mehed lihtsalt katsuvad tööotsingutega iseseisvalt toime tulla minnes arvelt maha 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu tõenäolisemalt kui naised. On leitud, et just mehed on need, kes moodustavad suurema osa nendest, kellele makstakse ümbrikupalka ehk kes töötavad n-ö mustalt (Eesti Konjunkturiinstituut 2016). Ka see võib olla põhjuseks miks mehed ka pärast korduvat registreeritud töötust kiiremini arvelt nõ ära kaovad. Mitteametlikult töötamisest ei taheta töötukassa konsultante teavitada. Ei saa aga välistada, et naised on lihtsalt kohusetundlikumad ning ei jäta nii kergesti konsultatsioonile minemast. Mõnes mõttes kinnitab seda ka fakt, et töötukassas on läbi aastate olnud rohkem registreeritud töötuid naisi kui mehi.

Soo lõikes ilmnes nii kahe klastriga mudelist kui ka nelja klastriga mudelist, et 55+ vanuses inimestel on väiksem tõenäosus pärast kolme või enam arveloleku perioodi tööd leida. Seegi tulemus haakub juba eelnevalt leitudga, mille kohaselt on vanemaealistel võrreldes 25-54-aastastega suuremad šansid ühekordne töötü olla. Tõenäoliselt seisneb üle 55-aastaste vähesem hõivesse liikumise tõenäosus selles, et nad kas heituvad, lähevad vanaduspensionile ning osa neist ka surevad. Lisaks, kuna ka varasemalt on välja toodud, et vanemaealistel võib tööturul keeruline olla endale sobivat töökohta leida (Koovit 2018, Poliitikauuringute Keskus Praxis 2015, Layte & O'Connell 2001), siis on mõistetav miks ka antud töö kontekstis selgus, et vanemaealised ei liigu nii kergesti pärast korduvaid registreeritud töötuse episoodide tagasi hõivesse.

5.2.1.2. *Erialaharidus aitab tööle ka pärast korduvat töötust*

Tööst tuli nelja klatri puhul välja, et madalama kui põhiharidusega ning põhiharidusega inimestel on võrreldes üldkeskhariduse omandanutega suurem tõenäosus kuuluda sinna gruppi, kes kolmeaastase perioodi lõpuks kiiremini 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha lähevad. Ühest küljest võib seda selgitada asjaoluga, et tõenäoliselt kuuluvad madalama kui põhihariduse ning põhiharidusega hulka ka need noored töötuna arvele tulijad, kes ei tunne nii suurt vajadust tingimata tööle saada. On võimalik, et osa neist elab endiselt vanemate kulul ning käivad alles koolis ega tunne vastutust töötukassa ees, mis võibki tingida nende arvelt lahkumise sanktsioonide tõttu.

Haridustaseme lõikes tuli küll kahe klastriga lahendi puhul välja, et kõrgharidusega kolm ja enam korda töötutel on võrreldes üldkeskhariduse omandanutega suurem tõenäosus perioodi

lõpuks tööle saada, kuid nelja klatri puhul see seos välja ei tulnud. Veelgi huvitavam on aga see, et mõlema klatriga lahendi puhul on just kutseharidusega, täpsemalt kutsehariduse keskharidusega omandanutel, suuremad šansid lõpuks töö leida. Kuigi tulemus läheb vastuollu mõningate empiiriliste uuringutega, mille kohaselt ei ole haridustase, sh kutsehariduse omandamine oluline prediktor, mis mõjutaks uuesti tööle saamist (Brower jt 2015; Vesalainen & Vuori 1999), leidub ka vastakaid tulemusi, millele tuginedes võib väita, et kõrgem haridustase soodustab uuesti tööle saamist (Wanberg jt 2002). Nagu eelnevalt mainitud, on Saar (2005) rõhutanud haridustaseme suurt osatähtsust Eesti tööturul, mistõttu pole üllatav, et ka käesolevas töös välja tuli, et kõrgem haridustase aitab korduvaid töötuid tõenäolisemalt tööle. Töö tulemus ühtib ka inimkapitali teooria, sõelumise teooria, signaali andmise teooria ning kultuurilise kapitali teooria seisukohtadega, mis kõik väidavad, et kõrgem haridustaseme omandamine (eriti mainekamast koolist) annab tööotsijale vajalikud oskused ja teadmised, mis muudab nad tööandjatele väärtuslikuks (Bills 2003).

Arvestades, et Saar (2005) on väitnud, et kutseharidusel on Eestis halb maine küljes olnud, on mõneti üllatav, et ka kutsehariduse omandanutel on tööle saamise tõenäosus suurem kui üldkeskhariduse omandanutel. Samas võib see olla tingitud asjaolust, et viimastel aastatel on toimunud kõrghariduse ekspansioon. Kuna kõrgharitud inimeste osakaal ühiskonnas tõuseb koos konkursiga kõrgharidust nõudvatele töökohtadele, hakkavad tööandjad otsima just spetsiifilisemate oskustega inimesi. See võib seletada osaliselt ka seda, miks kõrghariduse osatähtsust nelja klatriga lahendis kiiremini tööle saajate gruppi kuulumisel oluline ei olnud.

Kõrghariduse ja kutsehariduse positiivset mõju korduvast töötusest uuesti hõivesse liikumisel võib tõlgendada seeläbi, et kõrg- ja kutseharidust võib pidada erialaseks hariduseks (Unt 2011), mis erinevalt üldharidusest (põhi- ja keskharidus), annab inimesele spetsiifilisemad oskused ning seeläbi eelise tööturul.

5.2.1.3. *Elukoha maakond ei mängi suurt rolli tööle saamisel*

Elukoha maakonna lõikes tuli kahe klatriga lahendiga jadade analüüsist välja osaliselt sarnane tulemus nagu multinomiaalse regressioonanalüüsi tulemustest – korduvast töötusest väljuda on Harjumaa elanike Lääne maakonna ning Võru maakonna elanikega võrreldes suurem tõenäosus. Samas tuleb seda tulemust võtta ettevaatlikkusega, sest nende maakondade puhul olid usaldusvahemikud regressioonimudelid väga laiad, viidates suurele hajuvusele ning ilmselt

vähesele indiviidide arvule, mis võib tulemust moonutada. Kui need kaks maakonda välja jätta, siis ei olnud Harjumaaga võrreldes teistest maakondadest pärit inimestel suuremat tõenäosust

5.2.1.4. *Puue kui töölesaamist takistav tegur*

Veel tuli jadade analüüsist nelja klastriga lahendile tuginedes välja, et suuremad šansid mõne aastase perioodi jooksul omal soovil arvelt maha minna on kolm ja enam korda arvel olnud inimeste seas, kes kuulusid puudega riskirühma. Kuna puudub info selle kohta, et mis põhjustel nad enda soovil arvelt lahkusid, siis on keeruline öelda, miks nad just sellesse gruppi kuuluvad. Võib spekuloida, et (süvenevate) terviseprobleemide tõttu jäävad nad üleüldse tööturult eemale ega otsigi tööd. Varasemaltki on välja toodud, et puudel ning muudel terviseprobleemidel võib olla oluline takistav mõju tööle saamisel (Brower jt 2015; Danacica & Cirnu 2014; Steiner 1983; Eesti Töötukassa 2018). Teisalt võib ka töötukassas konsultatsioonil käimine olla nende jaoks raskendatud, eriti sel juhul kui nad on pikalt terviseprobleemide tõttu kodus olnud. Siinkohal tuleb aga meeles pidada, et käesolevas töös ei avaldu tööreformi mõjud, millega kaasnes vähenenud töövõimega inimeste osatähtsuse kasv registreeritud töötuses.

5.2.1.5. *Eelnevalt tehnikute ja keskastme spetsialistidena või seadme-ja masinaoperaatoritena töötanud leiavad ka peale korduvat töötust kiiremini töö*

Kuigi kahe klastriga lahendis ei tulnud esimesele arvelolekule eelnenud ametiala lõikes olulisi erinevusi tööle ning arvelt maha minemise osas, siis tulid mõningad erinevused esile nelja klastriga lahendi puhul. Esile kerkis, et tehnikutel ja keskastme spetsialistidel ning seadme-ja masinaoperaatoritel on võrreldes lihttöolistega suurem tõenäosus kuuluda sinna gruppi, kes peale esialgset korduvat töötust perioodi lõpuks siiski püsivalt tööle saavad. Ühtlasi on neil ka väiksem tõenäosus kuuluda nende inimeste hulka, kes kolmeaastase perioodi jooksul erinevate staatuste vahel pendeldavad ning alles seejärel kas töö leiavad või muudel põhjustel arvelt maha lähevad. Samuti on tippspetsialistidel võrreldes lihttöolistega suurem tõenäosus enda soovil perioodi lõpuks arvelt maha minna.

Eelneva tõlgendusena võib näha esiteks teatud spetsiifiliste oskustega ametikohtade osatähtsuse järk järgulist tõusu ühiskonnas. SA Kutsekoja nii 2017. kui ka 2016. aastal valminud uuringust „Eesti tööturg täna ja homme“ tuli samuti välja, et tööturg vajab nii tippspetsialiste kui ka tehniliste teadmistega keskastme spetsialiste. Mainitud on seegi, et masinaoperaatoritest on

tööturul puudujääk, mida kinnitab ka Eesti Töötukassa poolt välja töötatud kvalitatiivne meetod – tööjõuvajaduse baromeeter – prognoosimaks lühiajalist tööjõuvajadust ametialade lõikes (Eesti Töötukassa kodulehekülg 2016). Tippspetsialistide suuremat tõenäosust omal soovil peale esialgset korduvat töötust arvelt lahkuda võib seletada aga seeläbi, et tõenäoliselt saavad tippspetsialistid tööotsingutega iseseisvamalt hakkama võrreldes lihttöölistega. Seda seisukohta toetab Pärnametsa (2010) magistritöö, kus leiti, et tippspetsialistid kasutavad tööle saamiseks vähem võrgustikke ja ametlikke kanaleid (töötukassa, töökuulutused), vaid sageli pöörduvad nad ise otse töandja poole või pakutakse neile tööd ilma, et nad seda otsinud oleksid.

5.2.1.6. Hüvitiste ja toetuste saajad ning koolitusel osalejad leiavad tõenäolisemalt perioodi lõpuks töö

Aktiivsete ja passiivsete Eesti Töötukassa poolt pakutavate tööturumeetmete osas tuli nii kahe kui ka nelja klastriga lahendist esile, et hüvitistel ja toetustel on peale korduvat töötust uuesti tööturule siirdumiseks positiivne mõju. Lisaks tuli nelja klatri põhjal koostatud mudelitest välja, et nii töötutoetuse kui ka hüvitiste saajatel on väiksem tõenäosus kuuluda sinna gruppi, kes 2015. aasta lõpuks 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha lähevad. Ühtlasi on töötuskindlustushüvitise saajatel väiksem tõenäosus kuuluda nende registreeritud korduvate töötute hulka, kes mõneaastase perioodi jooksul erinevate staatuste vahel pendeldades lõpuks töö leiavad. Selle taga võib peituda asjaolu, et olles varasemalt töötanud ning püsivat sissetulekut omanud, kasutavad nad töötukassa teenuseid täiel määral ära, eesmärgiga oma sissetulek taastada.

Vastupidiselt laialt levinud seisukohale, mille kohaselt on töötushüvitistel vähemalt lühiajaliselt hõivesse minekut takistav mõju (Katz & Meyer 1990), tuli magistritööst välja, et need korduvad registreeritud töötud, kellele maksti töötuskindlustushüvitist ning töötutoetust esimese arveloleku jooksul said suurema tõenäosusega perioodi lõpuks tööle. Veelgi enam oli töötuskindlustuse saajate puhul töölesaamist soodustav mõju tugevam nende puhul, kellele oli hüvitis määratud pikemaks ajaks. Tulemus on seda huvitavam, et otsimisteooria kohaselt on indiviidil seda väiksem tõenäosus töötusest väljuda, mida kõrgem on talle määratud hüvitise määr (Leetma jt 2012). Leitud on ka seda, et mida pikem on töötushüvitise periood, seda väiksem on inimese tõenäosus väljuda töötusest (Arranz & Muro 2004). Samas tuleb siinkohal silmas pidada, et antud töös uuriti jadade analüüsi kaudu kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimesi. See tähendab, et kuigi osa inimesi said esimese arveloleku jooksul

töötuskindlustushüvitist, pidid nad ikkagi mõnel korral arvelt maha minema ning uuesti tagasi tulema. Seetõttu ei saa antud tööga üks ühele võrrelda varasemaid uuringuid töötuskindlustushüvitise mõjust hõivesse siirdumisel.

Esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitise saajate eelist ning tööle saamist võib siiski selgitada asjaolu abil, et tavaliselt on inimesed, kellele määratakse töötuskindlustushüvitis (pikemaks perioodiks), keskmiselt pisut vanemad, kõrgemalt haritud ning eelnevalt parematel ametikohtadel töötanud (Lauringson 2011: 29). See haakub ka teiste seisukohtadega, mille kohaselt on töötushüvitistel pikaajaline mõju ehk hüvitise perioodi ajal on võimalik inimestel tegeleda pikemalt sobivamate töökohtade otsimisega (Lauringson 2011). See tähendab, et need inimesed, kes hüvitist said olid oma muude tunnuste poolest tööturul eelisseisus, mis tagas peale esialgset korduvat töötust neile pikemas perspektiivis siiski töölesaamise. On tõenäoline, et kuna hüvitise saajatel on isegi pärast korduvat töötuna arvele tulekut äsjane kogemus tööturul varnast võtta, siis annab see neile uuesti püsiva töökoha leidmisel eelise. Teatavasti saavad töötuskindlustushüvitist enamasti inimesed, keda on oma eelnevatelt töökohtadelt koondatud ning võib juhtuda, et endale uue sobiva töö leidmine võib esialgu päädida nõ katse ja eksituse meetodiga ehk pendeldamisega tööle ja tagasi registreeritud töötusesse. Samas kuna neil on tugevam varasem seos tööturuga, on nad võimelised siiski võrdlemisi kiiresti püsiva töö leidma.

Teenuste saamise osas kerkis kahe klatri puhul esile, et tõenäosus on perioodi lõpuks tööle saada neil kolm ja enam korda arvel olnud töötutel, kes olid ühe korra arvelolekute jooksul koolitusel osalenud. Tulemus on korrelatsioonis ka teiste koolituse mõju hinnatud uuringutega, mille kohaselt iseloomustab koolitusel osalejate tööle rakendumist lühiajaline lukustusefekti mõju (töötuse periood pikeneb koolitusel osalemise ajal), kuid pikaajaliselt annab koolitus töötule eelise tööle rakendumisel (Lauringson jt 2011; Torp 1994, Raaum & Torp 2002, Leetmaa jt 2003; Tammik 2015; Anspal jt 2012). Tähelepanuväärne on aga, et mõju puudus rohkemaid koolitust saanud inimeste puhul. Kuna antud töös ei ole eristatud koolituse valdkondade järgi, ei ole võimalik öelda millistel koolitustel oli hõivesse rakendumisel suurem mõju.

Nelja klatriga lahendi puhul tuli ilmsiks, et nii koolitusel, karjäärinõustamisel kui ka praktikal osalenutel on suurem tõenäosus kuuluda gruppi, kes erinevate staatuste vahel pendeldades perioodi lõpuks töökoha leiavad. Tõenäoliselt on selle tulemuse põhjuseks ka juba eespool mainitud põhjus-tagajärje ebaselgus. Võib juhtuda, et kuna nad osalevad teenustel, siis seetõttu

on nad kauem töötuna arvel ja liiguvad erinevate staatuste vahel. Lisaks tuli välja, et karjäärinõustamisel osalejatel on väiksem tõenäosus võrreldes mitte osalejatega kuuluda töö leidnute gruppi. Põhjus võib peituda selles, et karjäärinõustamist pakutakse tavaliselt nendele inimestele, kes soovivad oma elus teha kas karjäärimuutust või alles otsivad oma kohta tööturul. Sageli soovitatakse neile tööle minemise asemel hoopis õppima minna, mis võib samuti tingida seda, miks nad töö leidjate gruppi ei kuulu.

Samuti on teada, et koolitusi pakutakse tavaliselt inimestele, kes pärast kolme kuud töötusperioodi ei ole endiselt tööle saanud. Seega võivad koolitusel osalejad olla ka muude tegurite poolest altimad endale sobivat töökohta otsides töötukassa ja töötuse vahet liikuma. Järelikult on neil mingeid puudujääke, miks nad tööturul endale sobivat töökohta ei ole leidnud – kas on puudu mingitest kindlatest oskustest või ei ole nad suutnud leida seda, mis just nende vajadustega kooskõlas oleks, mille puhul pakutakse inimesele koolitusel osalemise võimalust. Kindel on aga see, et koolitusel ja praktilisel osalemisel suurendab korduvate registreeritud töötute tõenäosust paariaastase perioodi lõpuks tööle saada, isegi kui sellele eelneb teatav pendeldamine.

5.3. Töö tugevused ja nõrkused – kuhu edasi?

Käesoleva töö tugevusteks võib pidada võimalust kasutada mitme aasta vältel kogutud andmeid ning selle pinnalt näha, kes jäävad tõenäolisemalt uuesti korduvateks töötuteks ning mis neid iseloomustab. Kuna tegemist on aegrea andmetega on võimalik näha millised on korduvate registreeritud töötute tüüpilised mustrid tööle/arvelt maha ning arvele liikumiste vahel.

Kuna järeldusi, miks inimesed ennast korduvalt töötuna arvele registreerivad saab teha ainult registriandmete põhjal, siis jäävad suure tõenäosusega paljud tegelikud põhjused ning motivatsioonid teadmata, miks uuesti töötuks jäädakse. Näiteks on Andress (1989), kes uuris korduvaid töötuid Lääne-Saksamaal 80ndate lõpus, leidnud, et sotsiaal-demograafiliste näitajate ning isikuomaduste järgi on võimalik prognoosida pigem pikaajalisi töötuid, kuid korduvat töötust on parem prognoosida tööomaduste (palk, ametipositsioon, lepingu tüüp jms) poolest, sest korduvad töötud osalevad vähemal või suuremal määral tööturul. Paljude tegelike põhjuste teadmatust ilmestab ka väikesed seosekordajad ning erinevuse efektid töötuna arveloleku kordade ja sotsiaal-demograafiliste näitajate vahel. Lisaks sellele on probleemkohaks ka see, et antud andmete pealt oli võimatu kaardistada inimesed, kes täiesti

esimest korda 2015. aastal töötuna arvele tulid. Andmestikust eemaldati inimesed, kes olid arvel 2014. aasta jooksul, et tekitada n-õ puhas leht uurimaks inimeste üleminekuid töötusest tööle ning vastupidi pärast esimest arvelolekut. Sellegi poolest võis tekkida olukord kus ka praeguse andmestiku ühekordsed töötud olid enne 2014. aastat korduvad töötud. Veelgi enam on oluline mõista, et jadade analüüsis eristunud gruppide puhul ei ole tegelikult suures osas teada mida need inimesed arvelolekute vahepealsetel perioodide tegid kui nad lahkusid arvelt näiteks oma soovil või 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu. Samuti peab silmas pidama, et käesoleva töö vaatlusalune periood on piiritletud 2017. aasta lõpuga ehk me ei tea mis sai nendest inimestest edasi. Ka tööle saajate grupi puhul ei ole tegelikult teada kas nad tööl püsisid või langesid 2018. aastal uuesti tagasi töötusesse.

Kuigi magistritöö andis ülevaate korduvatest töötutest sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes ning kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimeste tüüpilistest mustritest tööturul, siis oleks vägagi tervitatav kvalitatiivne uuring korduvate töötutega intervjuude näol. See võimaldaks veelgi põhjalikumalt teada saada inimeste enda nägemust ja põhjendusi selles osas, miks on korduvalt töötuks jäänud ning kuidas Eesti Töötukassa saaks panustada, et seda vähendada.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada kes on need inimesed, kes ennast mõneaastase perioodi vältel korduvalt töötuna arvele registreerivad ning millised töötee muustrid neid iseloomustavad. Täpsemalt vaadeldi seda, millised sotsiaal-demograafilised tunnused mõjutavad inimese korduvalt töötuna arvele registreerimisi ning millised on tüüpilised muustrid töötuna arvelolekute ja töötamise perioodide osas korduvate töötute hulgas. Sealhulgas keskenduti ka Eesti Töötukassa pakutavatele hüvitistele, toetustele ning teenustele ja analüüsiti, kas need aitavad korduvaid töötuid kiiremini püsivalt tööle või mitte.

Uurimuse teostamiseks kasutati Eesti Töötukassa registriandmeid registreeritud töötute kohta 2015-2017. perioodil. Andmeanalüüsina viidi läbi kirjeldav statistika risttabelite näol; multinomiaalne logistiline regressioon, et prognoosida korduvaks töötuks jäämise tõenäosust sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes ning jadade analüüs prognoosimaks kolm ja enam korda töötuna arvel olnud inimeste tööle saamist (sh viidi jadade põhjal tekkinud klastritega läbi logistiline regressioon).

Töö teema ning sh tulemused on olulised eelkõige sellest aspektist vaadatuna, et varem ei ole Eestis korduvaid (registreeritud) töötuid uuritud. Korduv töötus peegeldab teatavat kumulatiivset ebavõrdsust ühiskonnas ning kuna ühiskond vananeb ja nõudlus töökäte järgi suureneb, on oluline, et inimesed stabiilselt tööturul püsiks. Samuti on see ka üks töötukassa pikaajalistest eesmärkidest, et inimesi püsivalt tööle aidata ning hetkel ei ole korduvatele töötutele konkreetseid abimeetmeid välja töötatud.

Töö peamiste tulemustena tuli välja, et korduvad töötud on pigem mehed, nooremad inimesed, vene keelt kõrgemal tasemel kui eesti keelt kõnelevad inimesed (sh ka vene ja eesti keelt võrdsel tasemel kõnelejad), madalama haridustasemega inimesed, linnades elavad inimesed ning madalama registreeritud töötusele eelneva ametialaga (ISCO klassifikaatori alusel) inimesed. Ühe korra on vaatlusperioodi jooksul tõenäolisemalt arvel Harju maakonnas elavad inimesed võrreldes teistes maakondades elavate inimestega, puudega inimesed ning maakohtades elavad inimesed.

Lisaks ilmnes jadade analüüsi tulemusena, et peale korduvat töötust leiavad kiiremini vaatlusaluse perioodi mõistes püsiva töökoha naised, spetsiifilisemate oskustega inimesed ehk kõrghariduse või kutsehariduse keskharidusega omandanud, tehnikud ja keskastme spetsialistid

ning seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad. Ka töötuskindlustushüvitise ning töötutoetuse saamine esimese arveloleku jooksul suurendab tõenäosust kuuluda gruppi, kes peale korduvat töötust perioodi lõpuks tööle on siirdunud. Kahe klastriga lahendi puhul tuli esile, et nii koolitusel kui ka praktilisel osalemisel suurendab töölesaajate gruppi kuulumist, kuid nelja klastriga lahendi puhul ilmnes, et teenustel osalejad pendeldavad erinevate staatuste vahel enne kui nad tööle saavad. Karjäärinõustamisel osalenutel on aga väiksem tõenäosus võrreldes mitteosalenutega perioodi lõpuks hõivesse liikuda.

Ühtlasi on naistel võrreldes meestega väiksem tõenäosus peale korduvat töötust 30 päeva jooksul konsultatsioonile mittepöördumise tõttu arvelt maha liikuda ning sama kehtib ka kutsehariduse keskharidusega ning kõrghariduse omandanutega võrdluses üldkeskharidusega inimestega. Madalama kui põhihariduse ja põhiharidusega inimesed ning puudega inimesed lahkuvad arvelt aga pigem enda soovil.

Töö edasiarendusena oleks huvitav käsitleda korduva töötuse teemat ka kvalitatiivseid meetodeid kasutades. Kuna käesolevas töös kasutati registriandmeid, mis ei anna korduvaks töötuks jäämise põhjustest täielikku pilti (mida kinnitavad ka väikesed erinevuse efektid ning nõrgad seosekordajad korduvaks töötuks jäämise ja sotsiaal-demograafiliste tunnuste vahel), siis annaks palju juurde korduvat töötust kogenud inimeste intervjuerimine. Siiski annab töö sisendit ja teadmist selles osas, kes võiksid korduvalt arvele tulijad olla ning milline on nende käekäik tööturul mõneaastase perioodi jooksul. Samas, kuna andmestikul on omad piirangud, tuleb arvestada, et see, mida inimesed arvelolekute vahepealsetel perioodidel tegid, ei kajastu päris täpselt töötukassa andmetes.

Kasutatud kirjandus

- Abbott, A. (1990). A Primer on Sequence Methods. *Organization Science*, (4), 375.
- Ahn, S., & Song, N. K. (2017). Unemployment, Recurrent Unemployment, and Material Hardships among Older Workers since the Great Recession. *Social Work Research*, 41(4), 249-260.
- Andersson, K. (2015). Predictors of re-employment: A question of attitude, behavior, or gender?. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 56(4), 438-446.
- Andress, H. (1989). Recurrent Unemployment-The West German Experience: An Exploratory Analysis Using Count Data Models with Panel Data. *European Sociological Review*, 5(3), 275-297.
- Anspal, S., Järve, J., Jääts, K., Kallaste, E., Maar, K., Märgi, A., Toots, A. (2012). Programmi Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2013 teenuste hindamine. Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAr, InterAct Projektid & Koolitus OÜ.
- Arranz J. M., Muro J. (2004) Recurrent unemployment, welfare benefits and heterogeneity, *International Review of Applied Economics*, 18:4, 423-441.
- Atkinson, A., & Micklewright, J. (1991). Unemployment Compensation and Labor Market Transitions: A Critical Review. *Journal of Economic Literature*, 29(4), 1679-1727.
- Becker, G. S. (1964/1993, 3rd ed.). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago, University of Chicago Press.
- Danacica, D., & Cirnu, D. (2014). Unemployment duration and exit states of disabled people in romania. *Romanian Journal Of Economic Forecasting*, 17(1), 35-52.
- David B. Bills, a. (2003). Credentials, Signals, and Screens: Explaining the Relationship between Schooling and Job Assignment. *Review Of Educational Research*, (4), 441.
- Booker CL, Sacker A. (2012). Psychological well-being and reactions to multiple unemployment events: adaptation or sensitisation? *J Epidemiol Community Health*. 66:832-838.

Brouwer, S., Bakker, R., & Schellekens, J. (2015). Predictors for re-employment success in newly unemployed: A prospective cohort study. *Journal Of Vocational Behavior*, 89:32-38.

Böheim, R. & Taylor, M. P., 2000. "The search for success: do the unemployed find stable employment?," *Labour Economics*, Volume 9, Issue 6, 2002, Pages 717-735, ISSN 0927-5371.

Card, D., J. Kluve, A. Weber (2010), Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-analysis, *The Economic Journal* 120.

Clark, A.E., Georgellis, Y., Sanfey, P., (2001). Scarring: The psychological impact of past unemployment. *Economica*, New Series, 68 (270), 221-241.

Cottrell, M., & Gaubert, P. (2000). Classification of recurring unemployed workers and unemployment exits. *European Journal of Economic and Social Systems*, 14(1), 53-68.

Eesti Inimarengu Aruanne (2011) Eesti Inimarengu aruanne 2010/2011. Inimarengu Balti rajad: muutuste kaks aastakümnet (Toim. M. Lauristin). Eesti Koostöö Kogu.

Eesti Inimarengu Aruanne (2015) Eesti inimarengu aruanne 2014/2015. Lõksudest välja (Toim. R. Vetik). Eesti Koostöö Kogu.

Eesti Konjunktuuriinstituut (2016). Ümbrikupalkade levik Eestis 2015 (elanike hinnangute alusel). Tallinn.

Eesti Töötukassa majandusaastaruanne (2016). Kasutatud 05.05.2018 https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/maj_aasta_aruanne_2016_allkirjadega.pdf

Eesti Töötukassa analüüsiosakond (2018a). Lühiajaline töötamine kahe registreeritud töötuse perioodi vahel.

Eesti Töötukassa analüüsiosakond (2018b). Registreeritud töötute teenustel osalemine ja tööle rakendumine põhilise suhtluskeele järgi.

Eesti Töötukassa arengukava 2016-2019. (2015). Eesti Töötukassa. Kasutatud 05.04.2018. https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/arengukava_2016_2019_0.pdf.

Eesti Töötukassa (2017). Karjäärinõustamise põhimõtted.

Eesti Töötukassa (2016). Tööpraktika protseduurireegel.

Eesti Töötukassa (2018). Tööturukoolituse protseduurireegel.

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2017a). Hüvitise maksmise periood. Kasutatud 30.04.18
<https://www.tootukassa.ee/huvitise-maksmise-periood>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2013). Palgatoetus. Kasutatud 13.04.18
<https://www.tootukassa.ee/content/tooandjale-ja-partnerile/palgatoetus>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2018a). Peamised statistilised näitajad. Kasutatud 22.05.18
<https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/peamised-statistilised-naitajad>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2016). Tööjõuvajaduse baromeeter. Kasutatud 23.05.2018.
<https://www.tootukassa.ee/baromeeter>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2017b). Töötuskindlustushüvitis. Kasutatud 30.04.18
<https://www.tootukassa.ee/tootuskindlustushuvitis>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2018b). Töötutoetus. Kasutatud 30.04.18
<https://www.tootukassa.ee/tootutoetus>

Eesti Töötukassa kodulehekülg (2015). Töötukassa juhatus kinnitas töötuskindlustushüvitise maksimumsuuruse 2015. aastal. Kasutatud 30.04.18
<https://www.tootukassa.ee/uudised/tootukassa-juhatus-kinnitas-tootuskindlustushuvitise-maksimumsuuruse-2015.aastal>

Eurostat veebilehekülg Statistics Explained (2018). Unemployment statistics. Kasutatud 02.05.18 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/Unemployment_statistics

Gabardinho, A., G. Ritschard, M. Studer and N. S. Müller. Mining sequence data in R with the TraMineR package: A user's guide. University of Geneva, 2008.
(<http://mephisto.unige.ch/traminer>)

- Gangl, M. (2003). Labor market structure and re-employment rates: Unemployment dynamics in West Germany and the United States. *Research in Social Stratification and Mobility*, 20, 185-224.
- Gangl, M. (2006). Scar Effects of Unemployment: An Assessment of Institutional Complementarities. *American Sociological Review*, 71(6), 986-1013.
- Hujer, R., Thomsen, S.L. & Zeiss, C. (2006) The effects of vocational training programmes on the duration of unemployment in Eastern Germany. *Allgemeines Statistisches Arch.* 90(2), 299–321.
- Kalwij, A. S. (2004). Unemployment Experiences of Young Men: on the Road to Stable Employment? *Oxford Bulletin Of Economics & Statistics*, 66(2), 205-237.
- Kasearu, K., Trumm A. (2013). NEET – “Noored, kellega keegi ei arvesta ja kes kuskil ei käi”?. Eesti Poliitikauuringute Keskuse poliitikaülevaade 5.
- Kaufman, L., Rousseeuw, P.J. (1990). *Finding Groups in Data: An Introduction to Cluster Analysis*. Wiley, New York.
- Krusell S. (2013). Välispäritolu ja põlisrahvastik tööturul. *Eesti Statistika Kvartalikiri*. 1/13.
- Koovit, K. (2018). Üle 50-aastaste inimeste tööturul kehvemini kohtlemist peetakse loomulikuks ja paratamatuks. *Ärileht*. Kasutatud 02.05.18. <http://arileht.delfi.ee/uudised/ule-50-aastaste-inimeste-tooturul-kehvemini-kohtlemist-peetakse-loomulikuks-ja-paratamatuks>
- Koutentakis, F. (2015). Gender Unemployment Dynamics: Evidence from Ten Advanced Economies. *LABOUR: Review Of Labour Economics & Industrial Relations*, 29(1), 15-31.
- Lauringson, A. (2011). "Does disincentive effects of unemployment insurance benefits: maximum benefit duration versus benefit level" Tartu Ülikooli majandusteaduskonna toimetiste seeria.
- Lauringson, A., Villsaar, K., Tammik, L., Luhavee, T. (2011). Tööturukoolituse mõjuanalüüs. Eesti Töötukassa.

Layte, R., Levin, H., Hendrickx, J., Bison, I. (2000). Unemployment and Cumulative Disadvantage in the Labour Market. D. Gallie and S. Paugam (eds), *Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europe*. Oxford: Oxford University Press. 153-74.

Layte, R., O'Connell P., J. (2001). Moving On? The Dynamics of Unemployment in Ireland During the 1990s. Dublin: Combat Poverty Agency.

Katz L. F., & Meyer, B., D. (1990). Unemployment Insurance, Recall Expectations, and Unemployment Outcomes. *The Quarterly Journal Of Economics*, (4), 973.

Le, A. T., & Miller, P. W. (2001). Is a Risk Index Approach to Unemployment Possible?. *Economic Record*, 77(236), 51.

Leetma, R., Võrk, A., Eamets, R., Sõstra, K. (2003). Aktiivse tööpoliitika tulemuslikkuse analüüs Eestis, Poliitikauuringute Keskus Praxis, Tallinn.

Lindemann, K., & Kogan, I. (2013). The Role of Language Resources in Labour Market Entry: Comparing Estonia and Ukraine. *Journal Of Ethnic & Migration Studies*, 39(1), 105-123.

Lockwood, B., (1991). Information externalities in the labour market and the duration of unemployment. *Review of Economic Studies* 58 (4), 733-753.

Luhmann, M., & Eid, M. (2009). Does it really feel the same? Changes in life satisfaction following repeated life events. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 97(2), 363-381.

Macindoe, H., Abbott, A. (2004). Sequence analysis and optimal matching techniques for social science data. In Hardy, M. & Bryman, A. *Handbook of data analysis* (pp. 387-406).

Mills, M. (2011). Sequence analysis. *Introducing survival and event history analysis* (pp. 213-226). London: SAGE Publications Ltd.

Nilsen O. A. & Reiso K. H. Scarring Effects of Unemployment. IZA Discussion Paper No. 6198.

Nordic Council of Ministers (1997). Labour Market Mobility in Nordic Welfare States.

- Poliitikauuringute Keskus Praxis (2016). Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015.
- Raaum, O., & Torp, H. (2002). Labour market training in Norway—effect on earnings. *Labour Economics*, 9(2), 207.
- Roots, A. (2012). Töötee algus ja hariduse seos tööhõivega. *Sooline ebavõrdsus tööelus: arengud Eestis ja rahvusvaheline võrdlus. Lõppraport*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Rousseeuw, P. (1987). Silhouettes: A graphical aid to the interpretation and validation of cluster analysis. *Journal Of Computational And Applied Mathematics*, 20(C), 53-65.
- Saar, E., Helemäe, H. (2015). Tööturg. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015. Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Saar, E. (2005). Unemployment and education: estonian labour market entry pattern compared to the eu countries. *Trames: A Journal Of The Humanities & Social Sciences*, 9(1), 25.
- Saar, E., Unt, M., Helemäe, J., Oras, K., & Täht, K. (2014). What Is the Role of Education in the Recruitment Process? Employers' Practices and Experiences of Graduates from Tertiary Educational Institutions in Estonia. *Journal Of Education And Work*, 27(5), 475-495.
- SA Kutsekoda. (2017). Eesti tööturg täna ja homme. Ülevaade Eesti tööturu olukorras, töövajadusest ning selle tulenevast koolitusvajadusest. OSKA uuringuaruanne. Tallinn.
- SA Kutsekoda. (2016). Eesti tööturg täna ja homme. OSKA uuringuaruanne. Tallinn.
- Statistika andmebaas. [e-andmebaas]. TT206: hõivatud soo ja tööandja liigi järgi. Kasutatud (01.05.2018). http://pub.stat.ee/hoivatud_soo_ja_tooandja_liigi_jargi
- Statistika andmebaas. [e-andmebaas]. TT0201: hõivatud soo ja tegevusala (EMTAK 2008) järgi. Kasutatud (01.05.2018). http://pub.stat.ee/hoivatud_soo_ja_tegevusala_jargi
- Statistika andmebaas. [e-andmebaas]. TT442: töötuse määr maakonna järgi. Kasutatud (01.05.2018). http://pub.stat.ee/tootuse_maar_maakonna_jargi

Statistika andmebaas. [e-andmebaas]. TT35: töötuse määr soo ja vanuserühma järgi. Kasutatud (01.05.2018). http://pub.stat.ee/tootuse_maar_soo_ja_vanuseryhma_jargi

Statistika andmebaas. [e-andmebaas]. HT296: kõrghariduse omandamine soo ja õppeliigi järgi. Kasutatud (01.05.2018). http://pub.stat.ee/korghariduse_omandamine_soo_ja_oppeliigi_jargi

Statistikaameti kodulehekülg (2018). Kasutatud 12.02.2018. <https://www.stat.ee/68771>

Steiner, V. (1989). Causes of recurrent unemployment-An empirical analysis. *Empirica*, 16(1), 53-65.

Tammik, T. (2015). Eesti Töötukassa kaudu pakutava tööturukoolituse mõju koolitusel osalenute hõivele ja palgale. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Tammsaar, B. (2012). Isikuomadused kui meeste ja naiste töötuse riskitegurid Eestis ja Soomes. *Sooline ebavõrdsus tööelus: arengud Eestis ja rahvusvaheline võrdlus. Lõppraport*. Tartu: Tartu Ülikool.

Timmotalo, T. (2015). Puuetega inimeste rakendumine tööturul sotsiaalsete ettevõtete näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Torp, H. (1994). The Impact of Training on Employment: Assessing a Norwegian Labour Market Programme. *The Scandinavian Journal Of Economics*, (4), 531.

Tööhõiveprogramm 2017-2020. (2016). Riigi Teataja I osa, nr 130. Kasutatud 02.05.2018. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122112016006>

Unt, Marge. 2011. "Youth Entry into the Labour Market and Early Career Outcomes." Pp. 111–41 in *Towards a Normal Stratification Order, Baltische Studien zur Erziehungs- und Sozialwissenschaft*, edited by Ellu Saar. Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften.

Uudmäe, E. (2013). Eesti-ja venepäraste nimede roll tööle kandideerimise protsessis Tallinna näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Venesaar, U., Hinnosaar M., Luuk M., Marksoo Ü. (2004). Pikaajaline töötus Eestis. Sotsiaalministeerium.

Vesalainen, J., Vuori, J. (1999). Job-seeking, adaptation and re-employment experiences of the unemployed: A 3-year follow-up. *Journal Of Community & Applied Social Psychology*, 9(5), 383-394.

Villsaar, K., Lauringson, A., Tammik, L., Luhavee, T. (2012). Tööpraktika mõjuanalüüs. Eesti Töötukassa.

Wanberg, C. R., Hough, L. M., Song, Z. (2002). Predictive Validity of a Multidisciplinary Model of Reemployment Success. *Journal Of Applied Psychology*, 87(6), 1100-1120.

Winter-Ebmer, R., Zweimüller, J. (1992). Do they Come Back Again? Job Search, Labour Market Segmentation and State Dependence as Explanations of Repeat Unemployment. *Empirical Economics*, 17(2), 273-292.

Lisad

Lisa 1.

Andmestiku alamhulga (kolm ja enam korda arvel olnud töötud) jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste ning töötukassa poolt pakutavate meetmete lõikes.

Tunnus	N	%	Tunnus	N	%
Sugu			Viimase hõive ametiala		
Mees	1012	55	Juhid	78	4
Naine	827	45	Tippspetsialistid	114	6
Kokku	1839	100	Tehnikud ja keskastme spetsialistid	139	8
Vanusegrupid			Ametnikud	91	5
<25	363	20	Teenindus- ja müügitöötajad	367	20
25-54			Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja		
	1233	67	kalanduse oskustöötajad	38	2
55+	243	13	Oskustöötajad ja käsitöölised	407	22
Kokku	1839	100	Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad	221	12
Keeleoskus kõnes			Lihttöölised	384	21
Eesti ja vene keele tase võrdne	251	14	Kokku	1839	100
Vene keele tase kõrgem kui eesti keele tase	727	40	Puudega riskirühma kuulumine		
Eesti keele tase kõrgem kui vene keele tase	861	47	Ei kuulunud puudega riskirühma	1634	89
Kokku	1839	100	Kuulus puudega riskirühma	205	11
Haridustase			Kokku	1839	100
Kuni põhiharidus k.a põhiharidus			Töötuskindlustushüvitise saamine I arveloleku jooksul		
	429	23	Sai esimese arveloleku jooksul		
Kutseharidus põhihariduseta ja põhiharidus			töötuskindlustushüvitist – 180 päeva	319	17
kutseharidusega	46	3	Sai esimese arveloleku jooksul	140	8
Kutsekeskharidus põhikooli baasil	317	17	töötuskindlustushüvitist – 270 päeva	140	8
			Sai esimese arveloleku jooksul		
Üldkeskharidus	403	22	töötuskindlustushüvitist – 360 päeva	1240	67
Kutseharidus keskharidusega	404	22	Ei saanud esimese arveloleku jooksul		
			töötuskindlustushüvitist	1839	100
Kõrgharidus	240	13	Kokku		
Kokku	1839	100	Töötutoetuse saamine I arveloleku jooksul		
Elukohta asukoht			Sai töötutoetust esimese arveloleku jooksul	664	64
Elukoht maakohas	622	34	Ei saanud töötutoetust esimese arveloleku jooksul	1175	36
Elukoht linnas	1217	66	Kokku	1839	100
Kokku	1839	100	Koolitustel osalemine mistahes arveloleku jooksul		
Elukohta maakond			Osales ühe korra koolitusel	353	19
Harju maakond	683	37	Osales 2 ja enam korda koolitusel	185	10
Hiiu maakond	13	1	Ei saanud ühtegi koolitust	1301	71
Ida-Viru maakond	384	21	Kokku	1839	100
Jõgeva maakond	50	3	Praktikal osalemine mistahes arveloleku jooksul		
Järva maakond	51	3	Osales ühe korra praktikal	181	10
Lääne maakond	38	2	Osales 2 ja enam korda praktikal	27	1
Lääne-Viru maakond	79	4	Ei osalenud ühtegi korda praktikal	1631	89
Põlva maakond	31	2	Kokku	1839	100
Pärnu maakond			Osales karjäärinõustamisel mistahes arveloleku jooksul		
	131	7	Osales ühe korra karjäärinõustamisel	376	20
Rapla maakond	39	2	Osales 2 ja enam korda karjäärinõustamisel	188	10
Saare maakond	42	2	Ei osalenud ühtegi korda karjäärinõustamisel	1275	69
Tartu maakond	157	9	Kokku	1839	100
Valga maakond	33	2			
Viljandi maakond	56	3			
Võru maakond	52	3			
Kokku	1839	100			

Lisa 2

Sotsiaal-demograafiliste tunnuste ning Töötukassa poolt pakutud teenuste ja toetuste mõju kolm korda arvel olnud inimestele tööle või arvelt maha minekul.

Tööle		
Tunnused	Exp(B)	Usaldusvahemik (2,5%-97,5%)
Konstant	1,50	0,97-2,32
Naine ¹	1,26	0,96-1,65
<25 ²	0,90	0,67-1,2
55+ ²	0,67*	0,47-0,96
Eesti ja vene keele tase võrdne ³	0,76	0,53-1,09
Vene keele tase kõrgem kui eesti keele tase ³	0,75	0,54-1,04
Kuni põhiharidus k a põhiharidus ⁴	0,63**	0,46-0,87
Kutseharidus keskharidusega ⁴	1,92***	1,34-2,76
Kutseharidus põhiharidusest ja põhiharidus kutseharidusega ⁴	0,90	0,45-1,9
Kutsekeskharidus põhikooli baasil ⁴	1,45*	1,01-2,11
Kõrgharidus ⁴	2,05**	1,29-3,32
Elukoht maakohas ⁵	0,91	0,67-1,25
Hiiu maakond ⁶	0,70	0,2-2,89
Ida-Viru maakond ⁶	0,97	0,69-1,36
Jõgeva maakond ⁶	1,94	0,84-4,92
Järva maakond ⁶	1,37	0,65-3,07
Lääne maakond ⁶	6,14*	1,75-39,01
Lääne-Viru maakond ⁶	1,05	0,59-1,89
Põlva maakond ⁶	0,82	0,34-2,13
Pärnu maakond ⁶	1,03	0,65-1,66
Rapla maakond ⁶	0,61	0,27-1,42
Saare maakond ⁶	1,09	0,48-2,69
Tartu maakond ⁶	0,89	0,58-1,38
Valga maakond ⁶	1,43	0,6-3,61
Viljandi maakond ⁶	1,10	0,55-2,31
Võru maakond ⁶	3,58*	1,33-12,53
Juhid ⁷	0,92	0,48-1,85
Tippspetsialistid ⁷	0,81	0,47-1,45

Lisa 2 järg

Tehnikud ja keskastme spetsialistid ⁷	0,97	0,58-1,67
Ametnikud ⁷	1,21	0,67-2,29
Teenindus- ja müügitöötajad ⁷	1,25	0,86-1,81
Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad ⁷	0,71	0,32-1,65
Oskustöötajad ja käsitöölised ⁷	0,84	0,6-1,18
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad ⁷	1,11	0,74-1,68
Kuulus puudega riskirühma ⁸	0,70	0,49-1,01
Sai esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist – 180 päeva ⁹	2,73***	1,94-3,9
Sai esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist – 270 päeva ⁹	3,33***	1,97-5,92
Sai esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist – 360 päeva ⁹	3,53***	2,01-6,58
Sai esimese arveloleku jooksul töötutoetust ¹⁰	1,71***	1,32-2,21
Sai ühe korra koolitust ¹¹	1,5*	1,1-2,07
Sai 2 ja enam korda koolitust ¹¹	1,52*	1,01-2,33
Sai ühe korra karjäärinõustamist ¹²	1,11	0,83-1,51
Sai 2 ja enam korda karjäärinõustamist ¹²	0,96	0,63-1,48
Sai ühe korra praktikat ¹³	1,55*	1,03-2,4
Sai 2 ja enam korda praktikat ¹³	1,79	0,67-5,73
N		1 839
Nagelkerke R ²		0,18

Märkus: statistiliselt olulised *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001.

Märkus: sõltuva tunnuse taustakategooria: **Arvelt maha** (N=478).

Märkus:¹ Taustakategooria: Mees. ² Taustakategooria: 25-54. ³ Taustakategooria: Eesti keele tase kõrgem kui vene keele tase.

⁴Taustakategooria: Üldkeskharidus. ⁵ Taustakategooria: Elukoht linnas.

⁶ Taustakategooria: Harju maakond. ⁷ Taustakategooria: Lihttöölised. ⁸ Taustakategooria: Ei kuulunud puudega riskirühma.

⁹Taustakategooria: Ei saanud esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist. ¹⁰ Taustakategooria: Ei saanud esimese arveloleku jooksul töötutoetust. ¹¹Taustakategooria: Ei saanud koolitust. ¹²Taustakategooria: Ei saanud karjäärinõustamist.

¹³Taustakategooria: Ei saanud praktikat.

Tähistused: Exp(B) – eksponentsiaaltasemel regressioonikordaja.

Lisa 3

Sotsiaal-demograafiliste tunnuste ning Töötukassa poolt pakutud teenuste ja toetuste mõju kolm korda arvel olnud inimestele erinevatesse gruppidesse kuulumisel.

Tunnused	Erinevate staatuste kaudu tööle		Tööle		Ei soovi arvel olla		30 päeva jooksul pöördumata	
	Exp(B)	Usaldusvahemik (2,5%-97,5%)	Exp(B)	Usaldusvahemik (2,5%-97,5%)	Exp(B)	Usaldusvahemik (2,5%-97,5%)	Exp(B)	Usaldusvahemik (2,5%-97,5%)
Konstant	0,4	0,26-0,61	0,46	0,31-0,68	0,08	0,04-0,16	0,51	0,3-0,84
Naine ¹	0,82	0,63-1,06	1,39**	1,1-1,76	1,48	1-2,22	0,54***	0,39-0,76
<25 ²	0,93	0,7-1,24	0,97	0,75-1,27	0,99	0,62-1,54	1,18	0,84-1,64
55+ ²	1,15	0,82-1,61	0,67*	0,49-0,92	1,46	0,9-2,32	1,41	0,88-2,2
Eesti ja vene keele tase võrdne ³	1,08	0,76-1,52	0,75	0,55-1,03	1,11	0,64-1,85	1,32	0,86-2,02
Vene keele tase kõrgem kui eesti keele tase ³	0,96	0,7-1,33	0,82	0,62-1,09	1,09	0,68-1,77	1,41	0,96-2,07
Kuni põhiharidus k a põhiharidus ⁴	0,72	0,51-1,01	0,84	0,62-1,13	0,73	0,45-1,19	2,1***	1,46-3,05
Kutseharidus keskkharidusega ⁴	1,03	0,74-1,43	1,55*	1,15-2,08	0,66	0,41-1,07	0,48**	0,29-0,76
Kutseharidus põhihariduseta ja põhiharidus kutseharidusega ⁴	0,63	0,27-1,35	1,27	0,65-2,49	0,52	0,12-1,64	1,62	0,7-3,56
Kutsekeskharidus põhikooli baasil ⁴	1,09	0,77-1,55	1,27	0,92-1,76	0,51**	0,28-0,89	0,92	0,59-1,43
Kõrgharidus ⁴	1,35	0,9-2	1,25	0,87-1,81	0,6	0,32-1,09	0,43*	0,21-0,82
Elukoht maakohas ⁵	0,92	0,68-1,25	0,98	0,74-1,29	1,17	0,73-1,84	1,01	0,69-1,46
Hiiu maakond ⁶	1,77	0,49-5,85	0,43	0,11-1,51	1,53	0,21-6,89	1,25	0,17-5,66
Ida-Viru maakond ⁶	1,37	0,98-1,91	0,75	0,55-1,02	0,97	0,58-1,6	1,03	0,69-1,54
Jõgeva maakond ⁶	1,08	0,49-2,28	1,47	0,75-2,92	0,92	0,28-2,55	0,33	0,07-1,05
Järva maakond ⁶	1,01	0,47-2,05	1,26	0,66-2,41	0,71	0,22-1,95	0,79	0,27-1,97

Lisa 3 järg

Lääne maakond ⁶	1,69	0,77-3,52	1,5	0,73-3,18	0,59	0,09-2,1	0	0-4,5	
Lääne-Viru maakond ⁶	0,96	0,51-1,74	1,06	0,62-1,81	0,6	0,19-1,54	1,22	0,63-2,3	
Põlva maakond ⁶	1	0,35-2,57	0,81	0,35-1,87	3,01**	1-8,37	0,35	0,05-1,38	
Pärnu maakond ⁶	1,47	0,93-2,3	0,72	0,47-1,09	0,74	0,32-1,54	1,07	0,62-1,8	
Rapla maakond ⁶	0,61	0,24-1,44	0,95	0,45-1,99	1,22	0,37-3,44	1,79	0,6-4,87	
Saare maakond ⁶	0,77	0,33-1,7	1,39	0,67-2,88	0,37	0,06-1,44	1,46	0,51-3,83	
Tartu maakond ⁶	0,81	0,51-1,24	1,06	0,72-1,56	1,13	0,6-2,05	1,04	0,61-1,73	
Valga maakond ⁶	1,74	0,75-3,91	0,78	0,34-1,73	0,66	0,14-2,21	0,8	0,26-2,19	
Viljandi maakond ⁶	1,14	0,58-2,18	0,93	0,51-1,69	1,27	0,47-3,04	0,66	0,23-1,61	
Võru maakond ⁶	1,77	0,89-3,43	1,13	0,6-2,17	0	0-0	0,61	0,17-1,75	
Juhid ⁷	0,62	0,33-1,13	1,37	0,79-2,39	0,7	0,19-1,99	1,61	0,71-3,42	
Tippspetsialistid ⁷	0,8	0,47-1,33	1,08	0,67-1,73	2,57*	1,23-5,28	0,53	0,21-1,2	
Tehnikud ja keskastme spetsialistid ⁷	0,56*	0,34-0,91	1,56*	1,01-2,42	1,72	0,81-3,53	0,71	0,34-1,39	
Ametnikud ⁷	0,82	0,47-1,39	1,38	0,84-2,26	1,24	0,5-2,82	0,67	0,29-1,41	
Teenindus- ja müügitöötajad ⁷	0,9	0,64-1,27	1,32	0,96-1,82	0,9	0,5-1,59	0,81	0,52-1,26	
Põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad ⁷	0,4	0,14-0,96	1,57	0,74-3,33	1,35	0,35-4,11	1,28	0,47-3,21	
Oskustöötajad ja käsitöölised ⁷	0,60**	0,42-0,84	1,32	0,96-1,82	1,61	0,93-2,82	0,97	0,66-1,43	
Seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad ⁷	0,48**	0,32-0,73	1,98***	1,37-2,85	1,68	0,91-3,09	0,64	0,39-1,04	
Kuulus puudega riskirühma ⁸	0,71	0,48-1,03	0,98	0,71-1,37	2,98***	1,89-4,64	0,64	0,39-1,02	
Sai esimese arveloleku töötuskindlustushüvitist – 180 päeva ⁹	jooksul	0,65**	0,47-0,9	2,99***	2,25-3,99	0,58*	0,34-0,94	0,33***	0,21-0,51
Sai esimese arveloleku töötuskindlustushüvitist – 270 päeva ⁹	jooksul	0,59*	0,36-0,94	3,52***	2,34-5,33	0,39*	0,16-0,82	0,30**	0,14-0,58
Sai esimese arveloleku töötuskindlustushüvitist – 360 päeva ⁹	jooksul	0,59*	0,36-0,94	3,71***	2,42-5,73	0,49	0,23-0,98	0,16**	0,05-0,4

Lisa 3 järg

Sai ühe korra koolitust ¹¹	1,75** *	1,33-2,3	0,83	0,64-1,08	0,69	0,42-1,08	0,73	0,49-1,08
Sai 2 ja enam korda koolitust ¹¹	1,98** *	1,39-2,82	0,77	0,54-1,08	0,87	0,47-1,52	0,61	0,35-1,02
Sai ühe korra karjäärinõustamist ¹²	1,51**	1,16-1,98	0,75**	0,58-0,97	1,45	0,42-1,08	0,67	0,45-0,96
Sai 2 ja enam korda karjäärinõustamist ¹²	2,42** *	1,69-3,45	0,42***	0,29-0,6	2,25**	1,32-3,74	0,43*	0,21-0,79
Sai ühe korra praktikat ¹³	1,69**	1,19-2,39	0,8	0,57-1,13	0,78	0,01-1,07	0,62	0,36-1,03
Sai 2 ja enam korda praktikat ¹³	1,82	0,78-4,19	0,83	0,34-1,94	0,2	0,95-2,19	0,95	0,25-2,84
N		500		861		167		311
Nagelkerke R²		0,10		0,15		0,10		0,24

Märkus: statistiliselt olulised *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001.

Märkus: sõltuva tunnuse taustakategooria on iga kategooria puhul kõik ülejäänud kategooriad.

Märkus:¹ Taustakategooria: Mees. ² Taustakategooria: 25-54. ³ Taustakategooria: Eesti keele tase kõrgem kui vene keele tase. ⁴ Taustakategooria: Üldkeskharidus. ⁵ Taustakategooria: Elukoht linnas. ⁶ Taustakategooria: Harju maakond. ⁷ Taustakategooria: Lihttöölised. ⁸ Taustakategooria: Ei kuulunud puudega riskirühma. ⁹ Taustakategooria: Ei saanud esimese arveloleku jooksul töötuskindlustushüvitist. ¹⁰ Taustakategooria: Ei saanud esimese arveloleku jooksul töötutoetust. ¹¹ Taustakategooria: Ei saanud koolitust. ¹² Taustakategooria: Ei saanud karjäärinõustamist. ¹³ Taustakategooria: Ei saanud praktikat.

Tähistused: Exp(B) – ekspotentsiaaltasemel regressioonikordaja.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merlin Nuiamäe

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Ühekordsete ja mitmekordsete Eesti Töötukassas arvel olnud töötute erinevus ja tööle siirdumine“, mille juhendaja on Ave Roots,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **24.05.2018**